

OOSTVLAAMSE ZANTEN

TIJDSCHRIFT VOOR VOLKSKUNDE EN VOLKSCULTUUR

Orgaan van de Koninklijke Bond der Oostvlaamse Volkskundigen
de Dienst voor Volkskundige Enquêtes in Vlaanderen
en het Internationaal Studiecomité voor Ommegangsreuzen

Hoofredactie: Renaat van der Linden, Marc Jacobs
Godveerdegemstraat 17, 9620 Zottegem

Redactiesecretariaat en ruildienst: Arnold Eloy • Recentiedienst: Marc Jacobs
Bibliotheek K.B.O.V., Kraanlei 65, 9000 Gent

Redactie: Maurits Broeckhove, Marcel Daem

Onder de auspiciën van de Federatie voor Volkskunde in Vlaanderen v.z.w.

INHOUD

Huldnummer Maurits Broeckhove

M. DAEM. <i>Mirakelverhalen over huisdieren en veldvruchten</i>	71
E. SCHEPENS. <i>Vogelvangst en vinkenwedstrijden te Gent van de 16de tot de 18de eeuw</i>	85
R.v.d. LINDEN. <i>Bibliografie M. Broeckhove</i>	109
A. VANDERVEKEN. <i>Van Loopfiets tot Mountainbike. Het "Veloce"</i>	117

Zoeken en Zanten

M. PIETERS. <i>Verering van de H. Apollonia in Lokeren</i>	122
J. VAN EFFELTERRE. <i>De biechtvader van Jan de Lichte</i>	123
RL. <i>De zestienjarige met een bankrekening, Boek en reportage in Aalst</i>	124
RL. <i>Een wreed verhaal en tweemaal een toneel</i>	125

Levend Volksleven

L. DE WILDE. <i>Nieuwjaarswensen in ouden tijd</i>	126
G. VAN BULCK. <i>Graffiti te Mechelen</i>	127
R.L. <i>Raar maar waar</i>	128
G. STANDAERT. <i>Ninove, wortelverbranding als extraatje bij carnaval</i>	129
A. Vdv. <i>De twee reuzen in het nieuwe heemkundig museum</i>	129
J.V.H. <i>Reuzenjubileum in Asse</i>	130

Scripta manent

W.L. BRAEKMAN. <i>Lichtvaardige beschuldiging van toverij te Aalst zwaar bestraft</i>	131
---	-----

Bondsnieuws

<i>Algemeen werkingsverslag 1995, K.B.O.V., Museum, Kantclub, Bibliotheek</i>	133
---	-----

Boekbespreking

J. VAN HAVER. <i>Voor u, beminde gelovigen</i> . Tielt, Lannoo, 1995 (R. v.d. Linden)	70
F. SANTENS. <i>Hinke de Vinke. 400 Jaar Vinkensport in Vlaanderen</i> . Kuurne, 1995 (M. Broeckhove)	108

BOEKBESPREKING

Jozef VAN HAVER. *Voor u, beminde gelovigen. Het Rijke Roomse Leven in Vlaanderen 1920-1950.* Tielt, Lannoo, 1995, 315, ill.

Om de gave of hele titel van een boek te verstrekken volstaat het niet immer de tekst op de kaft of wikkel na te zien. De "Franse" of verkorte titel leest u veelal op het eerste binnenblad. Het tweede binnen- of titelblad geeft de tijdbepaling 1920-1950! Een auteur beschikt over talrijke mogelijkheden om een tijdsbeeld op te roepen, b.v. door allerlei teksten van getuigen voor te schotelen. Jozef Van Haver biedt de coherente katholieke levensstijl van zijn gelukkige jeugd en leven met de klemtoon op de tussenoorlogse periode.

De publicatie bereikt en bestrijkt een andere tijd dan "*Uit het rijke Roomsche Leven, een documentaire over de jaren 1925-1935*" samengesteld door Michel van der Plas (1963). Door het eerste deel van de titel over te nemen stijgt de samenvattende omschrijving.

In sommige vakken beleven enkele termen een opmerkelijke opmars, zo de "transversale" enquêtes, studies die een individu afzonderlijk peilen op één ogenblik in de tijd en "longitudinale" die personen jaren na elkaar over immer dezelfde onderwerpen ondervragen. In dit geval winnen enquêtes met voorsprong. Het Rooms karakter bloeit in grote gezinnen, met vader en moeder en kinderen, langs de pastoor, onderpastoor en scholen, de hoogtepunten bij eerste en plechtige communie, met groots vertoon via processies en stoeten, feesten en massabijeenkomsten, devoties bij een wijkkapel en menig ritueel. Professor Van Haver beschouwt een dubbele flux in het volksleven van omstreeks 1920 tot 1950.

"In eerste instantie de opmerkelijke volgzzaamheid van de mensen tegenover de gemeenschapsnormen door de godsdienst: vasten en vlees derven, zondagsrust, huwelijksmoraal en kuisheid ... Zelfs de vurige als Lodewijk Dosfel bleef steeds eerbiedig tegenover het kerkelijk gezag, ook al kregen ze geregeld een tik van de kromstaf".

Als tweede flux treft "de ongelooflijke mobilisatiekracht van de katholieke zuil".

In talrijke weekbladen en kranten verschenen in januari 1926 indrukwekkende foto's en reportages bij het gouden priesterjubiläum van kardinaal Mercier met de optocht van de overige bisschoppen van zijn paleis naar St.-Rombouts en een weergalozе huldigende menigte, de gelukwensen door de koning, de koningin, de kroonprins en prinses Marie-José. Belangrijke momenten uit het leven van een kardinaal en bisschoppen trokken massa's gelovigen naar de hoofdplaats van een provincie, enz. Bij zulkdanige volksmanifestaties getuigden mannen en vrouwen van hoog tot laag van hun geloof. "De bevoogding telde niet mee. Men stelde er zich gewoon geen vragen bij".

Voor de toenmalige gelovigen berusten deze elementen op een zelfde grondbeginsel: godsdienst als zingevingsprincipe van het leven. Op menige parochie kon de pastoor met betrekkelijke regelmaat een parochiaan als kandidaat-priester naar het grootseminarie sturen. Heiligen en deugden werden het hele jaar door, te pas en te onpas geprezen. In die zin was de jonggestorven heilige Jan Berchmans de incarnatie van de gehoorzaamheid voor alle rangen van de gelovigen.

De Inhoud begeleidt u systematisch langs twaalf "sprekende" hoofdstukken, zodat alle vormen en normen van de godsdienst in het gezin, in de wijk, de parochie, het onderwijs, de communicatiemiddelen, enz. in het lang en breed, in de diepte aan hun trekken komen. Het hoofdstuk III 'Wegwijzers van christelijk leven' schrijft zo langs De Catechismus, de Volksmissie (met de donderpreken), Voorschriften met de tien geboden en de vijf geboden der H. Kerk, Het pad der deugdzamen, Godsdienstige Oefeningen. Voortgezette vorming bewijst hoe ruim vele punten uitgediept worden, door de horizon niet te beperken tot Vlaanderen, en er Leon Bloy, Pieter van der Meer de Walcheren, Romano Guardini met Gertrud von le Fort, de Hongaar Tot Tihamer, J.H. Newman met de Oxford Movement omstandig bij te

(Vervolgt p. 84)

MIRAKELVERHALEN OVER HUISDIEREN EN VELDVRUCHTEN

De jongste twintig jaren hebben we heel wat aandacht besteed aan de studie van mirakelverhalen en -schilderijen. We zijn ermee gestart in 1975 met het boek over het Kapelleke Schreiboorn. Nadien bracht het toeval ons op het spoor van talrijke mirakelverhalen in archivalia. De rijke verscheidenheid van de zogenoemde wonderbare gebeurtenissen had uitsluitend betrekking op de menselijke figuur. Blijkbaar kan men er uit afleiden dat het object van de wonderbare gebeurtenis enkel en alleen het menselijk wezen kon geweest zijn. Dit blijkt niet het geval te zijn. We zijn nog maar éénmaal geconfronteerd geworden met het thema huisdieren en veldvruchten in de mirakelliteratuur. Als thema vertonen ze dezelfde typische kenmerken als de menselijke figuur.

Het doel van deze bijdrage is huisdieren en veldvruchten in de mirakelliteratuur te belichten in het kader van de volksdevotie en het volksleven.

I. Studiebron

De enige bron waaruit we het studiemateriaal ontleend hebben is het boek van C.C. Vrancx *"Den tweeden cout der nichten, inhoudende veel schoone mirakelen van Maria ghebenedijdt"*. (1)

De auteur, Cornelius Columbanus Vrancx (Dendermonde 1530, +Gent 1615), studeerde te Leuven. Hij werd priester en doceerde theologie in Tongerlo. In 1569 was hij kanunnik te Gent. Hij werd door de protestanten uit Gent verdreven in 1579 en nam zijn intrek bij de benedictijnen te Doornik. Hij werd benedictijn (1583) en keerde in 1584 terug naar Gent waar hij abt werd in de St.-Pietersabdij (1597). C.C. Vrancx was een gewaardeerd predikant, schreef boeken over theologie, maar ook eenvoudige - vaak geestige - boeken. (2) Zijn naam wordt ook vermeld door Sanderus in *"Verheerlijkt Vlaandre"*. Hij citeert : *Gendtenaars die door Geleertheid uitgemunt hebben in de Godgeleerdheid, Kornelis Kolumbanus Vrancx, Abt van St. Pieters-Klooster op den Berg Blandyn*. (3)

"Den tweeden cout der nichten" verscheen in 1601, de periode van de Contrareformatie. Het waren vooral de kloosterorden die de strijd aanboden tegen de Reformatie, het protestantisme. Victor Fris schetst de figuur Vrancx in *"Histoire de Gand"* in het hoofdstuk "La ruine de la ville": "Pourtant par un effet s'engagèrent dans les pratiques d'une dévotion exagérée et d'une piété étroite : c'est l'époque des miévreries religieuses et des légendes diaboliques de Corneille-Coluban Vrancx, abbé de St. Pierre de 1597 à 1615." (4)

Het boek is een *tsamen-sprake tusschen twee nichten Willemyns en Margriete van vele schoone mirakelen van de weerdighe Maghet en Moeder Gods Maria*. In

de Voor-Redene vertelt de auteur het doel van het boek. We laten hem aan het woord. "Ik vind het jammer dat vele schone en noodzakelijke te verspreiden mirakelen niet vroeger gedrukt zijn geweest, om ze aan alle mensen kenbaar te maken, ter ere Gods en van zijn lieve Moeder Maria en tot troost van alle bedrukte mensen. Want mirakels zijn profijtelijk voor alle mensen aan wie ze worden verkondigd; mensen die gelovigen en kristen zijn. Zo worden ze in hun overtuiging gesterkt. Ook voor ongelovigen zijn de mirakels profijtelijk en noodzakelijk om hen tot het katholiek geloof te brengen en te bekeren."

Uit de titel "*Den tweeden cout*" kunnen we afleiden dat het boek een voortzetting is van vroegere gesprekken. In 1602 -één jaar later dus- verscheen "*De wercken, de mirakelen, het heyligh leven ... van d'hooghweerdighe Maghet en Moeder Gods*" met "*Den eersten cout*". (5)

De gespreksvorm tussen de nichten Margriet en Willemyne berust op de techniek van vraag en antwoord. Willemyne vertegenwoordigt de vragende partij. Ze symboliseert de gelovige die zich afvraagt : wie, hoe, wat en waarom ? Margriete is de spreekbuis van de auteur, theoloog C.C. Vrancx. Geén vraag blijft onbeantwoord. Margriete is geenszins het type van theoloog of taalgeleerde. Haar uitleg is bevatelijk, begrijpelijk, onderrichtend voor diegene die de verklaring leest of aanhoort. "*Den tweeden cout*" is een rijke verzameling mirakelliteratuur gewijd aan de erediens van O.-L.-Vrouw. Het is een bibliografische bron die bijzondere aandacht verdient; lokaliteiten en volksdevotie nemen er 275 bladzijden in beslag.

Om de inhoud overzichtelijk te maken voor eventuele raadpleging citeren we voor drie landen de behandelde lokaliteiten. Merk wel op dat de geografische indeling bij het begin van de 17de eeuw niet overeenstemt met het huidige geografische gebied. We starten met de steden en gemeenten in ons land in rangorde van de provincies en vermelden het aantal bladzijden besteed aan de mirakelverhalen.

B r a b a n t . - Alsemberg bij Brussel (104-108). Scheut bij Anderlecht, O.-L.-Vr. Van Gratie (109-117). Halle (7-15). Leuven, *ghenomen uut een Tafereel hanghende in Sinte Pieterskercke by den Aultaer van ons lieve Vrouwe aldaer. Andere miraeelen ghenomen uut den Boeck van het Cappitel van Loven* (267-278).

A n t w e r p e n . - Mechelen, O.-L.-Vr. Van Hanswyck (278-283).

L i m b u r g . - Tongeren (37-63).

H e n e g o u w e n . - Cambron (30-37). Chièvres (15-30).

O o s t - V l a a n d e r e n . - Edelare-Kerselare (156-209). Lede, *Schoon Miraekelen van de Noodt Gods oft onse lieve Vrouwe van Le by Aelst* (128-155). Gent, O.-L.-Vr. van Blandinberg (127-128) (6) Zaffelare (117-128). (7)

F r a n k r i j k . - Atrecht, *de heylighe Keerse van Maria* (84-88). Rijsel, *mirakelen die onlancx zijn gheschiedt, O.-L.-Vr. van Gratie* (63-79). St.-Omer, Sint Aummers, *alias Sint Thomaes in de capelle van onser lieve Vrouwen van Mirakelen* (79-84).

S p a n j e . - O.-L.-Vr. van Guadalupe (243-265). Loreto, (243-265). Montserat, *Catalonië in Mont-Serradt, Mirakuleuse keersen* (88-104).

C.C. Vrancx vermeldt twee lokaliteiten en een auteur waarvan we de ligging en de auteur niet hebben kunnen achterhalen : "*het Boeck der Collatien/van Tilman uut Bredenbagh, docteur in der Godtheyt*" (209-231), "*Miraekelen gheschiedt int Landschap van Peemonde int Jaer 1595, by een stad ghenaeemt Mondouy*" (231-242). (8)

In voornoemde bedevaartplaatsen wordt bijna uitsluitend geschreven over de menselijke figuur, behalve over mirakuleuze kaarsen in Atrecht en Montserrat; en in Lede waar het mirakuleus beeld van de Nood Gods vereerd wordt. In de mirakelen te Lede zijn de vijf thema's de menselijke figuur, *mirakelen ghebeurt aen doode kinderen; mirakelen gheschiedt aen beesten; andere mirakelen Vruchten; 't beeld van O.-L.-Vr. Van Lede.*

In 1414 belandde het mirakuleus beeld in de kerk te Lede. Vanaf dit ogenblik kent de Zoete Nood Gods een bloeiende verering die tot op heden in zwang gebleven is op Drievuldigheidszondag. (9)

C.C. Vrancx vermeldt weinig over de archivalia of bibliografische bronnen van zijn werk. Van de achttien lokaliteiten waarin een verering van O.-L.-Vr. plaats vond, noemt hij in "*Den tweeden cout*" enkel Leuven en "*het Boeck der Collatien*" van Tilman Bredenbach. We kunnen hieruit geenszins besluiten dat de auteur onwetend zou zijn geweest over de mirakelarchieven in voornoemde lokaliteiten. Als theoloog, predikant en abt van de St-Pietersabdij was hij een bekend figuur. De abdij had vele onderdanen in en buiten Vlaanderen; hij kon gemakkelijk een beroep doen op geestelijken en profane personen om de mirakelverhalen mondeling en/of schriftelijk te achterhalen.

Hier pogen we een antwoord te geven op de vraag : welke bronnen kan C.C. Vrancx hebben geraadpleegd om te schrijven over dieren- en veldvruchtmirakelen te Lede ?

Een eerste bron is "*Den tweeden cout*" zelf. In het gesprek "*Schoon mirakelen van den Noodt Gods*" stelt Willemynne aan Margriete -de woordvoerster van C.C. Vrancx- de vraag : hebt gij al horen spreken of iets gezien over O.-L.-Vr. van Lede, gelegen niet ver van Aalst ?

Via Margriete antwoordt de auteur heel duidelijk: *Ick ontfinck over een poose een oudt Boeck daerder zeer vele inne staen/ en vier oft vijf derande / te weten / van aen levende Menschen / aen doodde Kinders / aen Beesten / ende aen Vruchten van den Lande ghedaen en bewesen?* (10)

De verklaring dateert van 1600; de bronnen dateren bijgevolg van de 15de en de 16de eeuw. Meer uitleg over het *Oudt Boeck*, dat hij citeert, vonden we beschreven in het boek "*Het mirakuleus Beeld van O.-L.-Vr. van Lede*" verschenen in 1845, zonder vermelding van de auteur. (11)

Uit de hoofdstukken van dit boek, namelijk: het mirakuleus beeld / zekerheid der mirakelen / de mirakelen, ontlenen we de gegevens die ons op het spoor van de mirakelbronnen hebben gebracht.

Jan Gillemans, onderpastoor van het Rode Klooster bij Brussel, bekend historicus, heeft als eerste de aankomst beschreven van het mirakuleus beeld in 1414. Hij

schrijft : vanaf dit jaar (1414) en nu nog dagelijks (circa 1450-1460) zijn er veel mirakelen geschied. J. Gillemans overleed in 1487.

In 1601 is het boek van C.C. Vrancx gedrukt met de mirakelen te Lede. Martinus van den Abeele, professor in de godgeleerdheid, pastoor te Lede in 1626, heeft veel geschriften nagelaten waarin hij de zekerheid der mirakelen bevestigt. Deze auteur betreurt dat er zo weinig schriften terug te vinden zijn over de eerste mirakels - vanaf 1414 - te Lede. Hij schrijft dit toe aan de zorgeloosheid van onze voorouders, die nalieten de mirakelen te noteren. Blijkbaar moet het voor hen een dagelijkse gebeurtenis geweest zijn die voor hen niet meer wonderbaar te noemen was. Ook oorlogen en de beeldenstorm hebben veel vernield. In 1582 werden te Lede vele archieven verbrand. Pastoor M. Van den Abeele noteerde (vanaf 1626) uit de mond van oude parochianen mirakelverhalen van vroeger. Hij overleed in 1670.

Zijn opvolger, Pieter Ariens, pastoor in 1671, heeft vele van de oude schriften vernieuwd en nieuwe mirakelen zorgvuldig genoteerd. Hij overleed in 1708.

In het boek *"Het mirakuleus beeld"* (1845) vermeldt de (onbekende) auteur belangrijke bijzonderheden over het mirakelarchief van Lede. Hij schrijft : de manuscripten van M. Van den Abeele en Pieter Ariens vermelden dat ze *"eenighe van de eerste mirakelen hebben verzameld uyt eenen zeer ouden boek, geschreven omtrent 30 jaar na de aenkomst van het mirakuleus beeld"* (circa 1440-1445). Het boek, waarover geschreven wordt, was gedeeltelijk verloren gegaan en de rest bijna onleesbaar, op 't oogenblik dat pastoor M. Van den Abeele (circa 1626 en later) de oude en de nieuwe verhalen inventariseerde. In voornoemde periode waren er nog *weynige andere schriften* (dan de zeer ouden boek) *die na het afbranden der kerk* (in 1582) *overgebleven waren*.

De onbekende auteur van *"Het mirakuleus beeld"* publiceert in 1845 tevens 93 mirakelen, daterend van 1441 tot 1680. De schriften van Martinus van den Abeele en Pieter Ariens zullen wel behulpzaam geweest zijn. Hij vermeldt : over huisdieren bestaan zes verhalen. Slechts één daarvan is uitvoerig beschreven (mirakelverhaal nr. 11), het is gedateerd 1440. Over de andere gebeurtenissen geen uitleg.

Voor de veldvruchten noemt de onbekende auteur zeven mirakels. C.C. Vrancx noemt er acht. Ze zijn in onze studie opgenomen onder de nummers 18 tot 25.

Het antwoord op de vraag "Welke bronnen kan C.C. Vrancx hebben geraadpleegd?" vatten we samen.

De bron in *"Den tweeden cout"* is een oudt Boek daerder zeer vele inne staen. Wellicht is die bron hetzelfde "oude boek" waar M. Van den Abeele en Pieter Ariens naar verwijzen. Het oude boek - vermoedelijk een archiefstuk met de mirakelverhalen - zou geschreven zijn dertig jaar na de aankomst van het beeld in 1414, te dateren 1440-1445. C.C. Vrancx kan in het bezit geweest zijn van het boek, het beschadigd en bijna onleesbaar manuscript, zoals de onbekende auteur het beschreef in *"Het mirakuleus beeld"*. Blijkbaar heeft Vrancx nog archivalia geraadpleegd van na de brand in 1582. In een van zijn wonderbare gebeurtenissen vermeldt hij de datum 1599, één jaar voor de publicatie van zijn boek. (12)

II. Mirakelverhalen

Voor onze studie bedraagt de inventaris 25 verhalen, respectievelijk 17 over huisdieren en 8 over veldvruchten, allen in verband met de verering van de Nood Gods te Lede. Alhoewel de geschreven taal van C.C. Vrancx leesbaar en algemeen verstaanbaar is, achten we het wenselijk rekening te houden met lezers en belangstellenden die min vertrouwd zijn met de taalkennis van de 16de eeuw. Bepaalde woorden of uitdrukkingen vergen soms uitleg, die talrijke voetnoten noodzakelijk maken. Persoonlijk vinden we die talrijke verwijzingen soms storend voor een vlotte lectuur van de tekst. Toch kunnen we niet nalaten het eerste verhaal over te schrijven in zijn oorspronkelijke taal. Hiermee willen we aantonen hoe welluidend de geschreven taal is van C.C. Vrancx. Zijn taalvaardigheid is ongetwijfeld een vriendelijke en hulpvaardige tegemoetkoming voor de persoon die de mirakelverhalen las of hoorde vertellen. Hiermee beamen we wat in zijn curriculum vitae geschreven staat : een gewaardeerd predikant; hij schreef vaak geestige boeken. Moge onze studie die uitspraak illustreren.

III. Mirakelen gheschiedt aen beesten

1. De huysvrauwe van Jan Martens, Schepper(kleermaker) buyten de Torre-Poorte te Ghendt / quam tsint Machiels / ende bracht ons lieve Frauwe een Haan / die sy den Noodt Gods hadde verghift (gewijd aan O.-L.-Vr.) ende beloft t'offeren / mocht sy eenich Teecken aen hem zien / om daer uut te zien dat hy haer aenghenam zyn soude / ende terstondt soo quam dien Haen eenen grooten Buldt / ende synen steert was wonderlich ghecronckelt / dat elk hem verwonderde diet zagh / doen offerde sy den Haen ons lieve Frauwe in Sinte Machiels kercke / ende hy wierdt met ghelde ghelost (verkocht) / dat men besichde ter eeren van haer.

2. Lisbeth, de huisvrouw van Jan Sooyt uit de Molenaarstraat, had het verhaal over de wonderbare haan horen vertellen terwijl ze in de kerk zat. En ze dacht : zou het O.-L.-Vr. van de Nood Gods believeen een hen uit het kippenhok te tekenen die haar aangenaam zou zijn. Ik zou ze haar willen offeren. Thuisgekomen zag ze dat één van haar kippen gebekt was op haar kom, de plaats waar de kam staat. Toen beloofde Lisbeth een haan of hen te offeren, gelijkend op al d'andere kippen. En meteen stonden de bek en de kam van de getekende kip weer op de gewone plaats. Toen Lisbeth het zag, volbracht zij haar belofte.

3. De huisvrouw van Lanceloot Maes uit Sint-Niklaas-Waas had zodanig de hals van een kip afgesneden, dat hij er met een velletje aanhing. Ze goot water over de kip om ze te beginnen pluimen. Toen dacht ze : kon de kip maar in leven blijven om te offeren aan O.-L.-Vr. van Lede. En zie, de kip genas, werd levendig en prachtig om voor O.-L.-Vr. geofferd te worden.

4. Het was in het jaar 1440. Lysbette van Zeebroeck, huisvrouw van Willem Miers, lei één ei méér bij het broedsel om een kieken méér te hebben dat ze zou offeren aan O.-L.-Vr. van Lede, indien het haar believeen zou het kuikentje te tekenen. En O.-L.-Vr. tekende er eentje; het had maar één vleugeltje.

5. Jan Coen had een hen die aan O.-L.-Vr. toegewijd was. Ze zat elf dagen onder het hout. Nochtans werd ze er levend terug gevonden.

6. Lysbette, huisvrouw van Pieter Croocx, meier (baljuw) op St.-Pieters, had een hen die zat

te broeden. 't Eerste kuikentje viel dood uit het nest. Ze liet een putje maken om het kuikentje daarin te gooien, opdat de kiekendief of de kraaien geen andere kuikens zouden komen pakken. En vooraleer ze het kuikentje in de grond wou stoppen, zei Lysbette : "Ik wou dat O.-L.-Vr. de Zoeten Nood Gods een mirakel zou doen. Moest het kuikentje weer levend worden dan zou ik het haar gaarne toewijden en offeren". Toen de dienstmeid het kuikentje in de put wou werpen, hoorde zij het beestje piepen. De meid bracht het in huis en zei dat het kuikentje nog leefde. Maar de huisgenoten geloofden het niet; ze gooiden het zelfs weg tegen de gevlochten wand van de muur, overtuigd dat het levenloos was. Maar toen hoorden zij het ook piepen en toen geloofden de huisgenoten dat het nog leefde. Ze lieten het beestje lopen. En rond het middaguur zagen zij dat het kuikentje al zo fraai was als al d'andere kuikentjes. Het werd een prachtige haan, toegewijd aan O.-L.-Vr.

7. De huisvrouw van Jan vanden Velde, Sprutaerd genoemd, uit Sint-Niklaas, beloofde een ei meer te leggen bij het broedseel van haar eerste hen die zou klokken. Ze beloofde aan O.-L.-Vr. het kieken dat uit dit ei zou komen haar te offeren. Ze vroeg of het haar believen zou het kieken te tekenen. Maar de huisvrouw zette geen hen te broeden, maar een gans; ze lei een ganzenei méér onder het broedseel om een gans te offeren in plaats van een kieken. En ze vroeg nu ook aan O.-L.-Vr. het gansje te tekenen die ze wou. En zie, bij de uitgebroede gansjes was er eentje bij met een pootje op de rug. Het groeide op met de ganzen : het is aan O.-L.-Vr. geofferd geweest de tweede Paasdag. Vele mensen hebben het gezien.

8. Gillis van Brabandt uit Zwijndrecht had een mank en kreupel schaap. Hij wijdde het toe aan O.-L.-Vr. van Lede. En het schaap genas en kon lopen. Gillis had de helft van het schaap beloofd, de andere helft zou hij aan de H. Antonius schenken. Ter ere van die belofte aan de H. Antonius hing hij een bel om de hals van het schaap. En zie, 't beest werd weerom kreupel. Toen Gillis de bel afdeed, kon het schaap weer lopen.

9. Philips de Kerf te Waasmunster had een kreupel lam. Hij meende dat het niet kon blijven leven en het beter ware het dood te slaan. Zo dacht ook zijn vrouw. Maar eer hij dit wou doen, kwam hij op een ander idee. De eerste wol die het schaap zou dragen, beloofde hij aan O.-L.-Vr. van Lede, mocht het in leven blijven en de poten kunnen bewegen. Een tijd nadien ging Philips zijn akker ploegen. Toen hij daar kwam, hoorde hij zijn vrouw roepen : "Pas op voor de wolf, pas op, pas op !" Philips liet zijn ploeg staan, liep naar zijn schapen en zag dat ze uiteengedreven waren. Hij miste vijf schapen. Vier waren aangevallen geweest door de wolven, blijkbaar ongedeerd. Eén bloedde lichtjes aan d'oren. Toen zocht hij naar het vijfde schaap waarvan de wol zou worden geofferd aan O.-L.-Vr. Hij vond het terug : het zat weggedolven met de kop boven d'aarde in een diepe gracht. Philips trok het schaap uit de gracht, zette het op de begane grond en trok er mee naar huis.

10. Gillis Staes uit St.-Niklaas, in 't Land van Waas, had een ziek schaap dat in geen acht dagen niets gegeten had. Hij beloofde de halve opbrengst van het schaap te offeren aan O.-L.-Vr. van Lede mocht het beest herstellen. Het genas, begon te eten en werd naderhand een prachtig schaap. Hij offerde de beloofde helft van de wol toen O.-L.-Vr. naar St.-Niklaas kwam met haar schrijn. En als 't schaap verkocht werd, kreeg O.-L.-Vr. nogmaals de helft van de opbrengst.

11. Heynrick van Suytacker en zijn huisvrouw Magriete uit Pittem hadden aan O.-L.-Vr. beloofd jaarlijks een schaap te offeren. Zekere keer heerste onder de beesten en schapen de plaag. Heynrick en Margriete kregen elf dode lammeren na mekaar. Toen beloofden ze het eerste levend lam dat zou geboren worden te zullen offeren aan O.-L.-Vr. En toen een ooi lammerde, stierf ze, maar het lammetje bleef in leven. Margriete moest op zoek gaan waar ze melk kon halen om 't lammetje in leven te houden. Toen dacht ze aan haar twee koeien die in geen veertien dagen melk hadden gegeven. Ze trok ernaar toe. En de koeien gaven

melk en ze bleven melk geven tot half maart; zo kon het lam verder worden opgekweekt. En op O.-L.-Vrouwdag in de advent offerde Margriete in de kerk van Pittem het lam samen met een hen. Het lam had in 1440 twintig groten opgebracht.

12. Jan de Rouwe had schapen lopen te Drongen. Hij wou met zijn kudde aan O.-L.-Vr. zijn verering betuigen. Indien de verering O.-L.-Vr. zou aangenaam zijn, vroeg hij haar een schaap te tekenen. En zie O.-L.-Vr. tekende een schaap met twee staarten. Jan heeft zijn belofte nadien wel vervuld.

13. Joos Hermans, zoon van Willem, uit Verrebroek (O.-Vl. Beveren) had een gekalfde koe die zo ziek was dat vier man haar niet konden recht trekken. Toen beloofde 13. Joos aan O.-L.-Vr. de halve opbrengst van het kalf. Terstond stond de koe recht en was gezond.

14. Nicolaes de Craen uit Kieldrecht (O.-Vl. Beveren) had een ziek rund. Reeds drie keren had men het uit de stal gesleept om geslacht en weggevoerd te worden. Nicolaes heeft het rund toegewijd aan O.-L.-Vr.; hij beloofde haar de helft van de opbrengst. En het rund kwam goed; het werd verkocht voor vier schilden. Twee schilden werden aan O.-L.-Vr. geofferd.

15. Gillis de Puselaere uit Baersele (Brabant, Beersel) had een paard dat in zes weken geen poot verzet had. Hij offerde O.-L.-Vr. een wassen paard (ex-voto) en beloofde haar jaarlijks een levende hen of duif te schenken. Vier dagen nadien begon het paard weer te lopen.

16. Impen van Holwinckel uit Eksaarde had een varken dat zo ziek was dat hij het voor vier mijten zou weggeven hebben. Toen beloofde hij O.-L.-Vr. van Lede een hesp mocht het varken gezond worden. Het dier genas onmiddellijk. En toen O.-L.-Vr. van Lede haar omme-gang deed in Eksaarde met het reliekschrijn, schonk hij een schone hesp.

17. Luyck Weyns uit Haasdonk (O.-Vl. Beveren) had 't schoonste varken van de parochie. Zekere dag stond het een hele dag lang te draaien en te keren. De mensen die het zagen meenden dat het varken dul of woedend geworden was. Luyck wou het in een gracht verdrinken. Anderen vonden het beter het beest zijn hok te drijven en daar te laten sterven. Zo gezegd, zo gedaan, 't varken in zijn hok. Luycks huisvrouw ging ondertussen zwingelen. En toen ze twee leen vlas (vlasveld) gezwingeld had, kreeg ze het gedacht dat ze voor elken voet vlas een grootken (geldstuk) zou offeren mocht het varken genezen. Het was van harte aan O.-L.-Vr. gejongd. Kort nadien ging ze naar 't hok kijken. Aangezien de deur openge-laten was, liep het er rond. Het was al van zijn kwaal verlost. En zo werd het beest vetge-mest, geslacht en opgegeten. Zij die ervan aten zegden : nog nooit hebben we zo'n lekker vlees en spek in huis gehad en gegeten.

IV. Andere mirakelen vruchten vanden acker aengaende

18. Baerbele van den Berghe uit Eeklo had lijnzaak gezaaid (vlaszaad). Er kwam niet veel van terecht. Andere dorpsbewoners hadden reeds lang zeer schoon vlas staan, zij niet. Daardoor was Baerbele zinnens haar land om te ploegen om rapen te zaaien. De buren die het gehoord hadden gaven haar de raad haar vlasgaard toe te wijden aan O.-L.-Vr. van Lede, opdat de gedane kosten en arbeid niet nutteloos zouden geweest zijn. Het land zou er wel bij varen en vruchten opbrengen. Baerbele volgde de raad. Ze beloofde O.-L.-Vr. van Lede een steen (3 à 4 kg) vlas die dit jaar zou groeien op haar drie vlasgaarden. Nadien begon het vlas flink op te schieten en groeide dicht bij mekaar. Toen ze gingen wieden, stond het hoog tot aan de knieën. Niemand van de dorpsbewoners had dit jaar schoner vlas gezien.

19. Gillis Vanden Acker uit Belsele (St.-Niklaas) had ook zeven achtelinghen (inhoudsmaat) lijnzaak gezaaid. Half mei stond het vlas zo heerlijk om zien, dat de oogst moeilijk een steen

vlas zou opbrengen. Toen wijdde Gillis het vlas toe aan O.-L.Vr. van Lede en beloofde haar het tiende deel van de vlasopbrengst. Nadien is het vlas zo beginnen groeien en werd het zo prachtig dat iedereen zag dat er een mirakel gebeurd was.

20. Cornelis Hasaert uit Saaftinghen (Noorden van Vlaanderen, nabij St.-Laureins, in 1574 en 1583 overstroomd) had ook drie viertalen lijnzaad gezaaid. Hij belooft O.-L.-Vr. het 24ste vat opdat hij een mudde zaad zou mogen oogsten. En het vlas groeide en bloeide zo prachtig dat Cornelis 13 viertalen oogstte. Hij schonk hiervan een half viertale aan O.-L.-Vr. voor nu en bewaarde ervan, ook voor O.-L.-Vr. voor volgend jaar. Zo was de hele opbrengst van het vlas in haar voordeel.

21. Steven vanden Mortele te Latem (O.-Vl. St.-Maria-Latem of St.-Martens-Latem) had ook lijnzaad gezaaid. Al het vlas van de burenen was schoon opgeschoten; bij Steven scheen er niets te zullen van terecht komen. Toen wijdde hij het zaaigoed toe aan O.-L.-Vr. met veel genegenheid. Nadien schoot het vlas prachtig op. De oogst was zo groot dat hij 34 grote opbracht, die zijn huisvrouw naar de kerk bracht.

22. Gillis de Hertoghe had in t' Sint Jannen Cappelle (Frans-Vlaanderen, St.-Janskapel) een viertal rogge gezaaid. Na Pasen was het koren zo deerlijk om zien dat er weinig of niets van te verwachten was. Zekere keer was Gillis tijdens de woensdag van de Paasdagen naar de mis getrokken in de kapel van St.-Jan. Daar hoorde hij spreken over O.-L.-Vr. van Lede en menig mirakel over veldvruchten dat gebeurd was door haar verering. Gillis kreeg groot vertrouwen in haar en plaatste zijn rogge onder haar bescherming. En toen de oogst van het koren werd binnengehaald, gedorst, gewand, gewogen en in zakken gedaan, telde Gillis 20 vaten van het gezaaide koren. Hij heeft wel zijn belofte volbracht.

23. Jan vanden Ackere uit Eksaarde had een stukje land met rogge gezaaid. Met Pasen was de uitgeschoten rogge zo deerlijk om zien dat Jan dacht hoogstens een halster koren zou oogsten. Hij zaaide dan haver in de plaats, plaatste de vrucht onder de bescherming van O.-L.-Vr. en beloofde haar het 24ste vat. Nadien werd de oogst zo overvloedig dat Jan een viertale en daarbij nog een opgehoopt half viertale schonk aan O.-L.-Vr.

24. Pauwels van Schaverbeke uit St.-Niklaas had een bunder rogge gezaaid. Omtrent Pasen stond de rogge zo schamel dat Pauwels vreesde nog een mudde koren te zullen oogsten. Hij zei nog meer : ware er iemand die hem het gebruikte zaaigraan wou geven, dan kreeg hij alles wat de gezaaide rogge zou opbrengen. Maar Pauwels wijdde zijn rogge toe aan O.-L.-Vr. Hij beloofde haar het 24ste vat van de oogst. En toen kwam er verbetering in de groei van het koren. Het bracht 72 viertalen op. Hij offerde O.-L.-Vr. het beloofde deel, zijnde drie viertale in hoeveelheid of in waarde van het geld.

25. Pieter de Cleen uit Lokeren had een stuk land met haver gezaaid. Uit de grond doken zoveel rode bloemen, gokelblommen, dat men ze niet wren kon. Ze maakten het zaaisel en de groei kapot. Dan dacht Pieter aan O.-L.-Vr. van Lede. Hij beloofde haar een deel van de haver mochten de vruchten welig opgroeien. Toen zijn al de bloemen verrot; ze stonden zo dun gegroeid dat men ze tellen kon. God zij geloofd, zo is het gebeurd.

Na de wonderbare verhalen over dieren en veldvruchten laat C.C. Vrancx Willemyne en Margriete nogmaals aan het woord. Het gesprek gaat over het doel van het bekend maken van de mirakels. Ook in de uitleg is Margriete de spreekbuis van de auteur. We laten beide aan het woord.

Willemyne. - De mirakels van O.-L.-Vr. van Lede *behaghen my daer uut seer wel en zeer wel boven al de andere verhalen, omdat ze de Menschen troosten oock aengaende de ghebreken en zieckten en heur Beesten ende bederffenis oft verlies*

van heur Landt-vruchten. O.-L.-Vr. heeft zo dikwijls onze gelovige en eenvoudige ouders daarin geholpen en getroost. Nu is die gewoonte teloor gegaan. De ketterij - van Luther en van vele anderen - die de heiligen versmaadt, heeft daartoe veel bijgedragen.

Margriete. - Deze gewoonte zou opnieuw in gebruik moeten hersteld worden.

Willemyne. - Dat kan ongetwijfeld gebeuren door het horen of het lezen van deze mirakelen ... *den aermen Landtman zalder dickwils deur troost ontfaen.*

Margriete. - Ik denk dat de pastoors van buiten de parochie die deze mirakels gelezen hebben en kennen, ook in hun gemeente aan hun parochianen daarover zullen prediken en *blydelick vercondighen t' heuren grooten trooste.* Dikwijls hebben ze klachten horen vertellen *ter causen van heur Beesten en Vruchten.*

Willemyne. - Juist daarom dienen alle pastoors deze mirakelen te kennen.

Het gesprek van de nichten eindigt met een woordje uitleg over het beeld. Het oorspronkelijk beeld van 1414 werd vermoedelijk in 1582 door de beeldstormers vernield. (13)

Willemyne. - Vraagt of het nieuwe beeld *oock den Noodt Gods*, geen twijfels kan opwekken *oft Maria daer noch soude Mirakelen doen.*

Margriete. - (De theoloog C.C. Vrancx geeft hierop een antwoord bij monde van Margriete.) *Want de macht van Mirakel te doen en is int Beeld niet ghelegghen /maer in Maria / ende principaelick in God / deur wien Maria alle haer mirakelen doet.*

Willemyne. - *Ick ben blijde dat te weten / dat op het Beeldt van houdt oft van steen, ons hope en betrouwen niet te stellen en is /.*

V. Volksleven en volksdevotie

De 25 mirakelverhalen, vergeleken bij deze van de menselijke figuren, zijn weinig spectaculair te noemen. Ze vertonen een stereotiep karakter qua vorm en inhoud. De algemene kenmerken zijn : een misvormd of misgroeid dier of vrucht; een belofte van toewijding en/of offer aan O.-L.-Vr. van Lede; verhoring door een teken van O.-L.-Vr. aan de dieren; verhoring door een goede oogst bij de veldvruchten; volbrengen van de belofte.

De verhalen zijn gegrepen uit het gewone volksleven, meestal op het platteland tijdens de 15de en 16de eeuw. Het loont de moeite deze vanuit volkskundig standpunt te analyseren.

Over de datering van de gebeurtenissen worden we slechts tweemaal geïnformeerd (Nrs 4 en 11) met éézelfde datum: *Int jaer 1440.* Blijkbaar had het voor de lezer of luisteraar geen belang of de feiten nu of meer dan honderd jaar geleden gebeurd waren. De geloofwaardigheid wordt wel onderstreept door de naam en de localiteit van de Mariavereerder te noemen. De meerderheid ervan woonde in Oost-Vlaanderen.

Waasmunster blijkt een onveilige streek te zijn geweest. In het verhaal is er sprake van wolven. Een vrouw had opgemerkt dat schapen werden bedreigd en riep : *weerd den Wolf, weerd den Wolf.*

In het uitstralingsgebied van de bedevaartplaats Lede bevinden zich de plaatsnamen : Beersel in Brabant; Zwijndrecht in de provincie Antwerpen; Pittem in West-Vlaanderen; St.-Janskapel in Frans-Vlaanderen; het verdronken polderland Saaftinge. De uitgestrektheid van dit gebied is als volgt te verklaren. De rijve of het reliekschrijn van O.-L.-Vr. van de Nood Gods werd ver buiten Lede omgedragen. Zo gebeurde de bekendmaking van de mirakelen en de eredienst voor O.-L.-Vr. van Lede binnen en buiten Vlaanderen. In de geschiedenis van het mirakuleus beeld wordt vermeld dat de rijve van de Nood Gods verhuurd werd vanaf 1454 tot 1549 en zo door heel Vlaanderen trok. (14) Sporen hiervan vinden we terug in volgende verhalen:

Nr. 10. Genezing ziek schaap. Sint-Niklaas: *d'helft vander wolle offerde ons lieve Vrouwe als sy daer quam.*

Nr. 16. Genezing varken in Ekaarde: *ende als ons Vrouwe quam t'Exaerde, deur eenen Cassedragher.*

Huisvrouwen zijn in klein aantal vertegenwoordigd bij de Mariavereerders.

Uit de verhalen kunnen we afleiden dat één van de taken van de huisvrouw de zorg voor de kippen en het kippenhok betrof. Slechts éénmaal wordt een huisvrouw vernoemd in een andere context, namelijk in een vlasmirakel te Eeklo; hier gaat het om een welstellend iemand. (Nr. 16)

Naar de soort van huisdieren te oordelen (hen, schaap, lam, koe, varken) leiden we af dat de dieren gehouden werden voor eigen behoefte.

Dit geldt ook voor de veldvruchten vlas en rogge. Vlas werd geteeld voor de huiseefnijverheid van het weven; ook rogge werd geteeld voor eigen gebruik. Van tarwe is er geen sprake. De verhalen zijn duidelijk geschreven voor *den aermen Landtman.*

Tot een meer gegoede stand behoren Jan de Rouwe (Nr.12) en Pieter Croocx (Nr.6), beiden uit Gent.

Jan kan schaap- of wolkoopman geweest zijn en stond op een hoger trapje in de maatschappij.

Het verhaal over Pieter Croocx vertoont geenszins de stereotiepe stijl. Hij was meier op Sint-Pieters, een persoon met rechtsmacht. Zijn huisvrouw Lijsbeth blijkt ook meesteres te zijn geweest van het kippenhok, maar zekere karweitjes horen niet bij haar stand als echtgenote van een hoge gezagsdrager. Daarom vertrouwt ze de karweitjes toe aan anderen. Het verhaal illustreert duidelijk die houding.

Het verhaal vangt aan met een dood kuikentje dat de huisvrouw gezien heeft. Wat deed ze ? *Doen dede sy maecken een putken om dat Kiecxken daer inne te werpen / Ende als men dit kiecxken wilden graven ... / Het was de Maerte die het in de put wou werpen. Maar ze hoorde het piepen en bracht het in huis. Die vanden huuse wordt erbij gehaald ... doen hoorden zijt oock pypen.* Dat de huisvrouw het kuikentje toegewijdt aan O.-L.-Vr. is wel een bewijs dat de vereerders van de Nood Gods in alle rangen en standen van de bevolking te vinden waren.

In de teksten maken we kennis met de inhouds- en landmaten, de gewichten, het geld. We beperkten ons tot het vermelden van de naam omdat, gezien de grote diversiteit van localiteiten, het praktisch niet mogelijk is ze te herleiden tot onze huidige eenheden:

- Landmaten: *achtelinghen, bunder, voet*.
- Inhoudsmaten : *halster, mudde, vaten corens, 24ste vat, viertal*. Gewicht : *steen vlas*.
- Munten: *een grootken, myten, schilden*.

Wat wel onze bijzondere aandacht verdient zijn de sporen van het Romeinse geloof in de voorspelling, genoemd "omen" en "signum". "Omen" is het Latijnse woord "voorteken": tekenen die zonder menselijk toedoen optreden en waaraan men een bepaalde voorspellende kracht toekent. (15) "Signum" is wonderteken, een bepaalde van de gewone natuur afwijkende wijze waarop God zich aan de mensheid openbaart, ook mirakel. (16) In het volksleven en de volksdevotie hebben "omen" en "signum" een bijzondere betekenis bewaard.

Er wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen de handelingen : toewijden of *verghiften*, beloven, offeren, tekenen. De terminologie komt courant voor in de mirakelverhalen.

Toewijden, *verghiften*. - *een creupel Schaep verghichtet aen ons Vrouwe van Le; een Rent. .. verghichtet; dat hy daer verghichte en opdroeck zyn voorseyde Cooren*.

Offeren, beloven. - *eenen Haen die sy den Noodt Gods hadde verghift ende beloft t'offeren; doen vergichtet hy aen onse lieve Vrouwe van Lede ende belofde haer het xxiiij Vat rogghe*.

Tekenen, *teeckenen, eenich Teecken*. - Het teken speelt wel de voornaamste rol in het volksgeloof. Iets wonderbaarlijks zien, afwijkend van de gewone natuur, wekt de indruk te worden verhoord. De zichtbare tekenen, "signum" en "omen", in de verhalen zijn : prachtige oogsten, grote opbrengsten van vruchten in natura of in geld.

Bijna in elk verhaal wordt herhaald dat het O.-L.-Vr. behaagt een dier *uut te teekenen* (aanwijzen, aanduiden); *hy belofde ons lieve Vrouwe een schaep te offeren beliefdet haer een uut te teekenen*.

Voor wat de huisdieren betreft komt veelal een leuke verschijning aan bod. Bijvoorbeeld: *Soo quam die Haen eenen grooten Buldt ende synen steert was wonderlick ghecronckelt* (Nr.1) ... *dat den Beck van een Hoen stondt op syn hooft* (Nr.2) ... *daer was een ganseken dat een voetken op den rugghe hadde* (Nr.4)

Wanneer de belofte niet vervuld wordt, kan hiervan kennis gegeven worden door een teken. Een ziek schaap wordt na een belofte genezen. De belofte wordt niet vervuld en 't schaap wordt weer kreupel. Nadien wordt de belofte wel vervuld *ende het schaep was wel gaende*.

Vrij algemeen wordt de wonderbare gebeurtenis afgesloten met het volbrengen van de belofte. Of de dankzegging voor de bekomen gunst en het volbrengen van

de belofte vervuld wordt bij het mirakuleus beeld te Lede wordt nergens gezegd in de teksten. Blijkbaar wordt ze vervuld in eigen parochie. We citeren: *doen offerde sy den (getekenden) Haen aen ons lieve Vrouwe in sinte Machielskercke (Gent).*

Een gezin uit Pittem: *inden Advendt offerden sy dat te Pitthem in de Kercke met een Hoer ... ende als ons Vrouwe quam t'Exaerde deur eenen Cassedragher etc (reliëkschrijn-drager) / hy schonck heur een schoon Hesper.*

De vervulling van de belofte geschiedde in natura of in geld. In natura ging het om levende door een gekenmerk tekende dieren: een haan met gekronkelde staart, een hen met de bek op de kop, een hen *levende en fray zynde ons lieve Vrouwe gheoffert*, een gansje met pootje op de rug. Andere giften in natura waren de wol van het getekende schaap; *d'help vander wolle offerde ons lieve Vrouwe; ende op onser Frauwendagh in den Advendt offerde sy ... met een hoer.*

In geld bedroegen de giften: *een grootken* voor een geslacht varken; de helft van een rund bracht vier schilden op, *waer af ons lieve Vrouwe twee gheoffert wierden; het getekende lam werd verkocht voor xx groote int Jaer 1440.*

De veldvruchten mirakels werden eveneens vergoed in natura of met de opbrengst daarvan: *elcken steen vlas die op haer Landeken groeyen soude; het thienst deel van al het Vlas; xij Viertallen Zaets, waer af hy ons Vrouwe gaf een half Viertal; de korenoogst bracht 72 viertalen op, waer af hy ons lieve Vrouwe dry Viertalen gaf t heuren deele / oft t'Geldt daer vooren.*

We eindigen met de vraag die de lezer zich ook zal stellen : "Zouden al die mensen die wonderbare verhalen hebben geloofd ?"

Het is niet eenvoudig zich een idee te vormen van de volksmentaliteit en -devotie in de 15de en 16de eeuw. De auteur C.C. Vrancx schrijft dat hij zich richt tot de arme mensen in nood. Nood zoekt troost bij de Nood Gods te Lede. De troost die de lektuur of predikatie van de verhalen brengt, biedt de arme enig soelaas voor zijn en/of haar problemen.

Nadenken of afwegen wat waar of niet waar is, behoort niet tot de gedragsregel van de Mariavereerder. De kans waarnemen, goed of slecht, biedt wellicht uitzicht op een oplossing van het probleem. Dat blind vertrouwen en wangelooft vaste componenten zijn van de volksdevotie wordt in de mirakelverhalen duidelijk geïllustreerd.

Marcel Daem

VOETNOTEN:

1. C.C. VRANCX, Den tweeden cout der nichten, Drukker C. Manilius, Ghendt, 1601, 286 blz. Bib. Rijksuniversiteit Gent.
2. Grote Nederlandse Larousse Encyclopedie, Heiland Orbis N.V. Hasselt, 1979, Dl. 24, p. 637.
3. Ant. SANDERUS, Verheerlijkt Vlaandre, Eerste deel, Leiden, 1735, 142.
4. V. FRIS, Histoire de Gand, Gent, 1930, 359 blz., 233.
5. C.C. VRANCX, De wercken, de mirakelen, het heyligh leven ... van d'hooghweerdighe Maghet en Moeder Gods, Ghendt by Gaultier Manilius, Anno 1602, 114 blz. Bib. RUG.

6. M. DAEM, Mirakelverhalen uit de O.-L.-Vrouwkerk op Sinte-Pieters te Gent, Manuskript, Oostvl. Zanten, 1990, 33-50.
M. DAEM, 17de Eeuwse mirakelschilderijen in de O.-L.-Vrouwkerk te Gent, Oostvl. Zanten, 1990, 227-251.
7. M. DAEM, Het mirakelboek van O.-L.-Vrouw van Zaffelare, Jaarboek Heemkundige Kring "De Oost-Oudburg", 1985, St. Amandsberg, 99-127.
8. Collatien, collatie, vergelijking van geschriften. We konden de auteur Tilman Bredenbach niet verder identificeren. Ook de plaatsnamen vonden we niet terug. Schrijfwijzen van de plaatsnamen vonden we in de namen "Breidenbach" (Frankrijk, Oostenrijk, Zweden) en Peenemünde (Duitsland). De gelijkende schrijfwijzen bracht ons niet op het goede spoor.
9. R. VAN DER LINDEN, Bedevaartvaantjes in Oost-Vlaanderen, 1958, Erasmus Ledeberg, 180-188.
DE BROUWER, Geschiedenis van Lede, Heemkundige Kring Lede, 1963, 702 blz., 517 : De verering van de "Nood Gods".
10. C.C. VRANCKX, ibidem, 129.
11. Het mirakuleus Beeld van Onze Lieve Vrouw van Lede gezeyd de Nood Gods.. St.Nicolaes, J.Edom & B.F. De Cock, 1845, 80 blz. \$ III. Het mirakuleus beeld, 10-12; \$ VII. Zekerheid der Mirakelen, 22-24; \$ VIII. Mirakelen, 25-43. Hiermee danken we de Heemkundige Kring Lede voor deze belangrijke bibliografie.
12. C.C. VRANCKX, ibidem, 138.
13. Het mirakuleus beeld van Onze Lieve Vrouw van Lede, ibidem. De onbekende auteur beweert dat het mirakuleus beeld niet verbrand werd. \$ V. De Beeldstrmery: Zoo vinden wy klaerlyk aengeteekend in de handschriften van Pieter Ariens (gewezen pastoor in 1671) op verscheyde plaetsen, waeruyt blykt hoe zeer Van Gestel zich misgrypt als hy schrijft dat het mirakuleis beeld in de kerk is verbrand en later door een nieuw vervangen. 17.
14. J. DE BROUWER, Geschiedenis van Lede, ibidem, 517-521.
15. Oosthoek's Encyclopedie, 4de druk, Deel XI, 1951, Utrecht, 791; Deel XV, 1953, 279.
16. Middelnederlandsch Woordenboek, VIII, 's Gravenhage, 1916, 8ste Deel, 187.

Met

---

de sympathie

---

van de

Generale Bank

betrekken. Deze uitweiding toont aan, hoe talrijke haak- en raakpunten vaak een belichting verkrijgen.

De beschouwing van de materiële levenswijze zonder badkamer en centrale verwarming beklemtoont een afgesloten periode, waar een genre gemeenschapsnorm de leidraad en het leidmotief behelzen.

De publicatie stoelt op een rijke reeks geschreven bronnen en op basis van persoonlijke herinneringen, die geheel en al getoetst zijn aan collectieve ervaringen.

Bij manier van spreken treedt de hele maatschappij voor het voetlicht, zodat de lezer(es) totaal steunt op een historisch oeuvre, vermits de auteur niet alleen noteert, maar tegelijk bij de vaststellingen wezenlijke verbanden legt.

De taak van meisjes en vrouwen krijgt een vorm van een troon, omdat alle factoren waar goedheid en schoonheid en opoffering bij van pas kwamen, regelmatig bewierookt werden. Het familieleven, het gezin krijgen de klemtoon. Aan hogere studies werd zelden of nooit gedacht.

De vrouwelijke leerkrachten die een job verkregen in het katholiek onderwijs, dien-

den hun werk te verlaten, op het moment dat ze in het huwelijk treden.

Tegelijk dienen we te bedenken, dat zoals de cijfers in het boek bewijzen, in Limburg een meisje geen enkele kans kreeg om klassieke humaniora te volgen.

Het hoofdstuk X, De moderne communicatiemiddelen, verrast herhaaldelijk. Het thema pers schouwt naar een verstrekkende invloed, de lectuur treedt alom op langs de "Katholieke Boekerij", Toneel en Film beschikken over sterke actiemiddelen. Het hoofdstuk Christelijke Kunst ontdekt alweer de uitzonderlijke communicatieve functie, langs glorierijke namen en bewegingen als Albert Servaes, Jos Speybrouck, de Pelgrimbeweging. Stichters en grondslag steunden op E. Van der Hallen, F. Timmermans, Fl. Van Reeth, E. Yoors.

Degene die het verleden krachtig wil ontdekken, vindt het totaalbeeld in dit boek, met zorg voor detail, met de waardebepaling van het familieleven, de parochie, klein en groot. De huidige generatie stelt vast, hoe weinig ze van het onmiddellijk verleden weet.

Renaat van der Linden

Addendum

1. W.BRANDS. De Vijf Gebooi.

De boeiende lectuur herinnert aan "De Vijf Gebooi" van W. Brands, (Schaijk, N.-Brab. halverwege tussen 's Bosch en Nijmegen) waar de volksmond de Vijf Huizen omdoopt in "De Vijf Gebooi", d.w.z. De Vijf Geboden, omdat een van de bewoners het niet zo nauw neemt met de vijf geboden van de kerk. Gezellige documentaire in drie delen: Kleine Mensen, Klein Paradijs, Kleine Wereld. De auteur draagt het boek op aan zijn kleinzoon Jan Willem en in hem aan de jeugd die tot taak krijgt, met behoud van vele waarden uit het verleden, te bouwen aan de toekomst van ons schone Brabant.

Schaijk, dec. 1975, 126, ill. Situatie in 1896.

R.

2. Antoon KOYEN. Geloofsbeleving in de streek van Geel in de 19de en 20ste eeuw. 432 p. Adres van de auteur A. Koyen, Liessel 14, 2440 Geel.

De publicatie stoelt op vier bronnen: het dagboek van onderpastoor J. Aers (1854-1891), het "kosterboek" van koster Vanuytven (1935-1936), het "Nieuwsblad van Geel" (1853-1968), de afroepboeken van St.-Amands (1864-1964). De studie behandelt de periode van 1850 tot 1960, een deel van de vorige en huidige eeuw. Actualiteit komt niet aan bod. Allerlei plechtigheden, processies, kerkelijke feestdagen, eerste en plechtige communie, volksmissies, met de klemtoon op Sint-Dimpna, gelegenheidssmeekbeden in 1857 toen de patatten half gebakken uit de grond kwamen, politieke inmenging langs de waarschuwing van kardinaal Van Roey tegen Vlaams-nationalisten in 1929. Het verleden treedt in wisselende variatie te voorschijn.

R.

VOGELVANGST EN VINKENWEDSTRIJDEN TE GENT VAN DE 16DE TOT DE 18DE EEUW

Het gulde van Ste Gillis gheseyt Vinckenaers onderhouden mette slachnette te Gent

Inleiding

In het archief van de familie Kervyn de Volckaersbeke in het Rijksarchief te Gent stoot ik op twee verwijzingen naar *het gulden van Ste Gillis* en noteer de referenties om die door te geven aan Renaat van der Linden.

Met veel belangstelling luistert hij. Hij verhaalt me het bestaan van twee reglementen uit eenzelfde periode (februari 1674), die op enkele punten na nauwelijks van elkaar verschillen en belooft mij zijn gegevens toe te zenden. Drie dagen later kan ik deze inkijken en zonder het goed te beseffen zit ik in een *muijte* gevangen. Eruit ontsnappen kan enkel door in het bewaarde archief de reglementen nader te bestuderen. De twee gekende werken werden aangevuld door het ontwerp (december 1673), dat ter goedkeuring werd voorgelegd aan de *Secreten Raede* van Zijne Keizerlijke en Koninklijke Majesteit en dat vervolgens voor advies werd overgemaakt aan de *lieve ende ghetrauwe die luyjden van onsen raede in Vlaenderen*. Naargelang ik het archief verder doorneem, vind ik nog een (gedeeltelijk) reglement, gedateerd 7 mei 1629. De nota's Van Werveke voeren mij verder terug in de tijd (1476).

De artikelenreeks over *het gulde van Ste Gillis gheseyt vinckenaers onderhouden mette slachnette* vangt aan met een zoektocht naar de oorsprong en het naast elkaar leggen van de reglementen. Vervolgens worden de patroonheilige, de gebruiken, de activiteiten en de rekeningen, het zakelijke aspect, belicht.

Aanpassingen en interpretaties van het (de) octrooi(en) en het (huishoudelijk) reglement worden gehaald uit het resolutieboek. Verder volgt een antwoord op de vragen: Wie zondigde tegen octrooien en reglementen? Wie werd beboet? Wie werd uit het gilde ontslagen? Wie waren de leden? Waar woonden zij?

Tenslotte wordt getracht de afgebeelde vogels, bloemen en planten, afgebeeld op het reglement (1674) te identificeren.

Rest mij enkele personen te danken. Vooreerst Renaat van der Linden voor zijn raadgevingen en leiding, Marcel Daem en Johan R.J. De Wilde voor het nalezen van de tekst en E.H. Jozef Heyndericx voor de identificatie van de afgebeelde fauna en flora.

Het recht op vogelvangst

In het feodaal stelsel hoorde het recht op vogelvangst toe aan de heer van een parochie en of een heerlijkheid, met het alleenrecht op de *voghelrije*. De gewone of kleine man op het platteland mocht geen vogels vangen zonder toestemming.

De steden ontsnapten aan de heerlijke wetgeving zodat tot één mijl buiten de stadsgrenzen vrijelijk vogels mochten gevangen en verhandeld worden. Wij kunnen er vanuit gaan dat allerlei gevogelte als culinaire lekkernij van de hand werd gedaan. De handelaars in klein gevogelte en de vogelvangers verenigden zich vanaf de 16e eeuw in gilden of ambachten en werden aangeduid als *vijnckenaers*. (1)

Op 16 december 1673 stond Karel II een octrooi toe aan de gilde van Sint-Gillis te Gent met het alleenrecht tot het vangen van vogels in een straal van drie mijl buiten Gent (zie verder). In feite kwam het erop neer dat dit octrooi tegen de feodale prerogatieven van sommige heren uit de kasselrij van de Oudburg en het Land van Aalst indruiste. Enkel het Land van Dendermonde kon zich niet akkoord verklaren met het octrooi. (2)

Dat er heren of op 'heterdaad' betrapten zich beriepen op het recht van de vrije vogelvangst verleend in de denombrementen lag voor de hand. In een volgende bijdrage: *Interpretaties en aanpassingen van de octrooien en het reglement*, komen wij daar uitvoerig op terug. Wij vermelden hier bondig twee gevallen.

Toen Jan Vilain, advocaat in de Raad van Vlaanderen en suppoost van het Gentse gilde van Sint-Gillis, werd betrapt op het vinken zonder vergunning, beriep hij zich in zijn verdediging op het recht van vrije vogelvangst van de plaatselijke heer. Deze had hem te Heusden, Burggravije van Gent, ruim twintig jaar geleden, oogluikend en met stilzwijgend akkoord, het recht van vogelvangen te Heusden overgelaten. (3)

Uit het resolutieboek van de gilde, aangevangen in 1712, vernemen wij uit een sententie van 1754 dat Isabelle Thérèse Wouters, dochter van Philippe François en Marie Isabelle van Caloen, vrouw van Vinderhoute, Merendree, Belsele (Evergem), etc., gehuwd met Guillaume Le Poyvre, zich wellicht op aanraden van haar echtgenoot verzette tegen het recht van vogelvangen door de Gentse gilde. Zij beschouwde het octrooi als een inbreuk op haar heerlijke rechten. (4)

Het vinkenspel

Er bestaat een relaas van een vinkenwedstrijd uit 1595. De Ieperse kroniekschrijver Augustijn van Hernighem tekende op: *Up den eersten dach van meije zoo wassere int hof van den saeijvuldere ghezonghen om conijnck vande voghelen alwaer int hof gemaect was een perck jeghens een haghe ende afgestelt met een coorde...* (5)

Voor de Gentse gilde vinden wij pas een verwijzing in de deels bewaarde rekeningen van het gilde in de rekening van 1692. Er werd 1 s. 4 gr. betaald voor een *muijte ende lint*, die als prijs werden geschonken, wat uiteraard niet wegneemt dat er reeds vóór 1692 prijsmuiten werden toegekend op Sint-Gillisdag. (6) Op het vinkenspel te Gent komen wij terug in de bijdrage: *Gebruiken op Sint-Gillisdag*. Hierin wordt tegengesproken wat in *Hinke de Vinke* wordt beweerd, namelijk dat er in het omvangrijke archief niets te bespeuren valt dat wijst op vinkenspel of vinkenzang.

Hoe oud is de Gentse gilde van Sint-Gillis, *gheseijt vinckenaers*?

A. DE NOTA'S A. VAN WERVEKE

Het merendeel van de op oude circulaire genoteerde notities wordt bevestigd door het bewaard archief van de gilde. Eén notitie geeft de zekerheid dat de gilde reeds vóór 1629 bestond. Zie verder.

A. Van Werveke heeft bij een *Mr. de Laval* een document (genummerd N 17668?) kunnen inkijken, namelijk *'Dit is den bouck vanden Gulde van Sente Gillis te Ghendt, 1476-1597'*. Vermoedelijk noteerde hij uit dit document dat de gilde feestvierde op Sint-Gillisdag (8), dat elk lid een doodschuld stelde en dat et bij zijn overlijden met een zielemis van 2 gr. werd bedacht en dat wie niet aanwezig was, 1 gr. boete moest betalen.

Volgens diezelfde notitie verzocht de gilde de schepenen van de stad Gent om erkenning: *'... ende een gulde te sijne vanden helegghen vriendt Godts Sente Gillies staende te ffermineuren.'* (9) De gilde zou er het altaar van de heilige bekostigd (hersteld) hebben.

Verder kreeg zij in 1476 van ridder Lodewijk van Schoorisse, hoogbaljuw van de stad Gent, toestemming voor haar activiteit (10) uit te oefenen.

Op een andere strook papier noteerde Van Werveke dat een zekere Jan Hoylinc (Heylinc) deken 'vanden gulde van St Gillis onder den tijttle van vijnckenaers' was en gaf als referentie *'Handboek Gedeele 1485/86'* op. (11)

Waar bevindt zich *'den bouck'* (1476-1597)? Pronkt het bij een van de afstammelingen van 'Mr de Laval' of werd het via het antikwariaat te koop aangeboden?

B. HET DOCUMENT UIT 1629

Het document, gedagtekend 7 mei 1629, deelt met zekerheid mede dat te Gent een *ghulde vande vijnckenaers* actief was. (12) De benaming 'Sint-Gillis' komt er niet op voor. (13)

Bij de ontleding van het slordig geschreven document constateren wij het bestaan van een reglement vóór de vermelde datum en dat de inhoud van het document een aanvulling of een aanpassing beoogde. Een regel als: *Item datghone etca* wijst daar ontegensprekelijk op. (14)

Vooraleer de tekst woordelijk weer te geven verwijzen wij terloops naar een latere tekst (4 februari 1674), waarin staat: *... dat dit voorschreven gulde altijd heeft gehad...* (15), hetgeen duidt op het bestaan van een oudere gilde onder dezelfde naam.

Opde requeste van die vant ghulde vande vijnckenaers...

datmen keure ende hersien ende gheexamineert...

de poincten hierbij vertoocht ende ghehouden...

de zelve bij maniere van preuve ende provisie gheapprobeyrt ende ghedecreteyrt inde vormen en de manieren hiervooren beschreven.

Eerst dat alle de gone die int voorseijde gulde(n) voorts zullen willen comen, ghehouden zullen wesen vooral te doene den ghebrucelicken eedt, metgaeders te betaelen thaerlieden

incompte te betaelen x schellinghen grooten, ende voor eene dootschult te stellen iii schellinghen iiii grooten wel meer mar nijet min.

Item dat de guldebroeders wesende in vergaderijnghe oft in exercitie bij haerlieden vijnc-kerije nijet en zullen vermoghen jegens elcanderen questie te nemen ofte te injurieren op pene en te verbeuren iii schellinghen grooten ten profijte vant gulde.

Ende indiener eenige oncosten ten laste vant ghulde vallen zullen die vanden eedt dezelve bij verificatie overgeven ten hove ende wet, bij de welcken selven ver...nt zal worden... eene ommestellinghe ten laste vanden ghemeene supposten, als de voors(eijde) costen redel(ick) bevonden zullen worden.

Item dat ghone etca.

..... des dat de voorseijde supposten vant ghulde ..... bij de voorseijde boete van ii schellinghen grooten vande gone die elcanderen aullen injurien ofte questie nemen zoo voorseijt is, zullen tselve ter kenesse ende jndicature ten overstae-ne ende... vant ghulde, Reservieren (de) voorts ..... calaigieren ter kenesse ende jndica-ture van ..... vooren ende verbeuren ten profijte, die tusschen tselve ofte aenden..... voorschreven, zomen ..... vallen.

Actum 7 majj 1629. (16)

Daar het om een onvolledig reglement gaat en de aangehaalde punten in de late-re reglementen eveneens zijn opgenomen, houden wij het hier bij de weergave ervan.

De octrooien van 1673

Waarom werd een octrooi aangevraagd? Een antwoord verstrekt het eerste artikel van het octrooi: ... *binnen de drije mijlen int ronde van Ghendt...* (17) Het Vrije van Gent waar de liefhebberij, het vangen van kleine vogels, werd beoefend was wel-licht in oppervlakte of uitgestrektheid te klein. Vandaar dat de gilde zich tot *Carel bij der Gratie Godts Coninck van Castillien, van Leon,*... richtte met het verzoek hun netten te mogen plaatsen in de kasselrijen van de Oudburg en het Land van Aalst.

Karel II liet weten dat hij van de heuverdeken of hoofdman, deken en proviseerders *van t'Gulde van St Gielis gheseyt Vinckenaerts onderhouden binnen onse stede van Ghendt* een verzoekschrift had ontvangen, waaraan hij op 13 januari 1673 tegemoet is gekomen. De gilde diende in het bezit te zijn van een schriftelijk regle-ment om onregelmatigheden en onenigheid onder de gildebreeders te voorkomen en om beter toezicht te kunnen uitoefenen. Met het hem voorgelegde ontwerp kon hij instemmen en hij verleende dan ook graag zijn akkoord.

Het origineel bevindt zich niet in de bekende en bewaard gebleven documenten. Aan de hand van *copien autenticq van doctroijen*, gedateerd 13 februari 1733 en opgesteld door Joannes Remi de Bisschop, secretaris van de schepenen van Gedele van de stad Gent en heuverdeken van de gilde, kennen wij het ontwerp-re-glement, waarvan de inhoud hierna *van worde te worde* volgt. De nummering is deze van het document zelf.

Project van ordonnantie ende reglement raeckende de confrerie van St. Gielis geseijt vinkenaerts onderhouden binnen der stede van Ghendt.

1

Alvooren dat alle de ghonne wie het sij int voorn. Gulden niet vrije Guldebroeders sijnde, ende bevonden wordende te vijnc-ken oft veughelen naer cleen veughelen, tzij met netten slaeghen huil of andere ghewan binnen de drie mijlen int ronde van Ghendt voor soo vele als aengaet het vrije van diere, mitsgaeders het auderbruchsche ende landt van Aelst wesende t'vrije van t' voornoemde Gulden inghevolghe van het octroij bij ons verleent aen die vant voorseijde Ghulde den derthienden januarij seshien hondert drijentseventigh, vervallen in eene boete van twintigh schellinghen grooten, te bedeelen in drijen, een deel tot onsen proffijte, het anderdeel tot proffijte vanden aenbrengher ende exploicteur, ende het resterende derde deel tot het proffijte van het voornoemde Ghulde met de verbeurte van netten, ghewan ende veughels.

2

Item dat van nu voortaan int voornoemde Ghulde niemant en sal vermoghen te commen, nochte aenveert worden onderjaerich zijnde, ten waere datter iemandt voor hem verantwoorde voor het ghone zijlieden Guldebroeders (: anveert sijnde:) sullen moeten contribueren ende verobligeert sijn inde oncosten van van t' selve Ghulde ende andere boeten ende verbeurten die zij souden moghen incurreren.

3

Item dat alle deghone int voernoemde Gulden commende sullen doen den behoorelijcken eedt in handen vanden Bailliu, ter presentie vanden Deken ofte twee proviseerders, ende hunnen naeme stellen te boucke als present, ende betaelen thaerlieder incompste tot twintigh schellinghen groote ende stellen voer heurlieder doodtschult thien schellinghen groote, al tot proffijte van t'selve Gulden wel meer maer niet minder, ende alle die

In gangbare taal kunnen wij dit omschrijven als volgt:

1

Om het even welk lid van de gilde dat zonder vergunning kleine vogels vangt met een slagnet, een uil of met andere middelen, binnen de drie mijl rond Gent, met andere woorden in het Vrije van Gent, in de kasselrij van de Oudburg en in het Land van Aalst, zal volgens het octrooi van 13 januari 1673 worden beboet met 20 s. gr., die zullen verdeeld worden als volgt: een derde voor Zijne Majesteit, een derde voor de aanbrenger of de vaststeller en een derde voor de gilde. Netten, vogels en materiaal worden verbeurd verklaard.

2

Er worden geen minderjarigen (dit zijn wie geen 25 jaar is) in de gilde aanvaard, tenzij een gildebroeder zich borg stelt. Niettemin dienen zij bij te dragen tot het dekken van de uitgaven van de gilde en zijn zij eveneens onderworpen aan boetes en verbeurdverklaringen.

3

De nieuwe leden dienen de gilde-eed af te leggen in de handen van de baljuw en in aanwezigheid van de deken of twee proviseerders, die samen met de nieuwkomer het ledenboek ondertekenen. Hun eerste bijdrage bedraagt 20 s. gr. en hun doodschuld minimum 10 s. gr. De bijdragen komen ten goede aan de gilde. Aan de huidige leden wordt eveneens gevraagd de eed af te leggen en een gelijke bijdrage te betalen. Allen beloven plechtig geen kleine

jeghenwoordich int Gulde zijn zullen van ghelijcken den eedt presenteren als Guldebroeders ende contribuieren als d'aencom-mende, beloven onder den selven eedt gheene voghelkens te vanghen in besloten-tijde, ende bij soo verre sij bevonden wierden contrarie te doene, sullen verval-len van het privilegie van ons voerzejde octroj ende vuijt het selve Gulde gheroij-eert worden boven de pene van meijneedi-cheijt, daerdoor sij sullen ghestrafft worden ter kennisse vanden eedt.

4

Item dat alle deghone int selve Gulden wesende niet en sullen moghen d'een jeg-hens den anderen questie te maecken nochte injurieren, t'elcken op de boete van vijf schellinghen groote te bedeelen als voeren, ende wie feijtelijck elcanderen sul-len aggresseren zullen daer over bij die vanden eedt naer calaingie vanden Bailliu ghecondemneert worden in meerdere boe-te, ten waere die soo groff waere dat die bij heeren ende weth ghecorrigeert soude moeten worden naert bevindt van de zaec-ke.

5

Item dat elck Guldebroeder wesende sal ghehouden worden te betaelen alle jaeren sijn paert ende deel int gone omghestelt sal worden bij heuverdeken, deken, ende eedt soo ter causen vanden Goddelijcken dienst der missen als ander noodighe oncosten int selve Gulden rijsende, op pene van daer voeren bij officier feijtelijck gheexecuteert te worden.

6

Item dat gheene van de supposten vande voernoemde Gulde hoedanich die soude moghen wesen en sullen vermoghen te vanghen niet meer, met netten slaeghen oft andere instrumenten eenighe cleene voghelkens van wat soorte ofte specie dat de selve souden moghen wesen, dan allee-nelijck van ende met Ste Maria Magdaleenen dagh tot Vastenavond son-der langher ofte voorder, op pene van te verbeuren de boete van thien schellinghen grooten van ijder voghel ende confiscatie vande netten slaeghen ende ander ghewan

vogels te vangen in besloten tijd. Wie zich niet aan de regels houdt, zal door de eed of het bestuur wegens meined worden ver-volgd en uit het gilde ontslagen.

4

Van de leden wordt verwacht dat zij ver-mijden van onderling ruzie te maken of elkaar verwensingen toe te sturen, dit op straf van 5 s. gr. boete. Duwen en trekken zal door de baljuw worden aangeklaagd bij het bestuur dat in dergelijke zaken zwaar-der zal bestraffen. Grove handelingen wor-den naargelang de ernst van de zaak door-verwezen naar de bevoegde instanties.

5

Elk lid wordt geacht de jaarlijkse taxatie te betalen, bepaald door de heuverdeken, deken en eed en bestemd om de kerkdien-sten en andere noodzakelijke uitgaven te dekken. Wie in gebreke blijft zal tot bet-aling worden gemaand.

6

Onder geen enkele voorwaarde mogen de supposten kleine vogels, van welke soort of welk ras ook, vangen buiten de periode van Sint-Magdalenadag (22 juli) tot vasten-avond daarop, op straf van 10 s. gr. boete per vogel en confiscatie van het benutte materiaal. Verdeling van de boetes zoals hoger vermeld.

daarmede de selve voghelkens souden moghen ghevangen worden, tot proffijte alsvooren.

7

Ende dat deselve supposten oock niet eer hullieder plaetse tot het voernoemde voghelen en sullen vermoghen te vreijen dan op Ste Maria Magdaleenen dach ten twelff uren inden nacht in elck jaer ende dat tot twee plaetsen alleenelijck, te weten een op den vlacken ende een onder dan cant in elck gheweste ofte prochie daer zij jerst ghecommen sullen zijn op den cautere die zij sullen moeten te kennen gheven aenden cnape, om daer van notitie te houden ende waervoeren aenden selven cnape sal betaelt worden tot drij grooten bij elck, ende soo wie bevonden sal worden op jemants ghevreijde streke ofte plecke te ligghen, sal naer vermaen vanden gheintresseerden terstont hem van daer vertrecken, ende soo hij niet en verstaet te reverenderen, sal verbeuren eene boete van twintigh schellinghen grooten ten proffijte alsvoeren.

8

Ende op dat d'een den anderen van hemlieden inde selve exercitie niet en soude trouleren nochte interesseren soo en sullen sij niet vermoghen te vincken ende hun ghewan te stellen ofte legghen binnen het ghehoor ofte sanck van elcanders voghelken, ende soo wie (: hij vande gheinteresseerde vermaent sijnde:) niet en verleijdde ende obedieerde, sal t'elcke reijse verbeuren tot thien schellinghen groote ten proffijte alsvoeren.

9

Item datter niemant en sal vermoghen (: Guldebroeder wesende:) vuijt te gaen omme sijn exercitie te doene ende plaetse te vrijden ten zij hij jaerlijcx voorsien zij met eene behoorelijcke commissie die gheseghelt ende gheteeckent sal worden bij den greffier vant selve Gulden ende voer twelcke commissie ieder een sal moeten betaelen ter somme van thien stuijvers t'sjaers, welcke somme gheemploijeert sal worden tot t'vinden van de oncosten van octroij, als andere schulden raeckende tselven

7

De suppoosten mogen hun plaats en op 22 juli pas om middernacht innemen: één in een open ruimte en één in een kant. Zij zijn gehouden de plaats en de parochies aan de knaap, die op de kouter aanwezig is, mede te delen. Deze noteert de gegevens en ontvangt van ieder 3 gr. Mocht hun plaats door iemand anders zijn ingenomen dan wordt verwacht dat die, na een vermaning, deze verlaat. Wie geen gevolg geeft zal met 20 s. gr. worden beboet. Verdeling van de boetes zoals hoger vermeld.

8

Om elkaar niet te hinderen wordt van de suppoosten verwacht dat zij hun netten niet plaatsen binnen gehoor- en zangafstand van elkaars vogel. Wie verzocht wordt zich te verleggen en er geen gevolg aan geeft, zal bij iedere vaststelling met 10 s. gr. worden beboet. Verdeling van de boetes zoals hoger vermeld.

9

Elke gildebrouder die wenst te vinken moet in het bezit zijn van een geldige vergunning, gezegeld en ondertekend door de griffier. Hij betaalt daarvoor jaarlijks een bijdrage van 10 stuijvers, die worden benut voor de kosten aan het octrooi verbonden en andere mogelijke kosten van de gilde. De vergunning mag niet aan derden, gildebrouder of niet, worden doorgegeven op straf van een boete van 6 gulden. Verdeling van de boeten zoals hoger vermeld.

Gulden, wel verstaende dat niemandt deselve commissie den eenen aenden anderen tzij Guldebroeder ofte vremdelijck wesende en sal vermoghen te leenen op de boete van ses gulden ten proffijte alsvooren.

10

Item sal den deken alleen den ontfanck hebben soo van jaerlijcxsche ommestellingen, boeten als t'ghone vande commissie voerseijt sal incommen daervan hij sal houden ende van ghelijcken van t'ghone bij hem sal vuijt ghegheven worden bij ordonnantie vande heuverdeken ende twee vanden eedt, ende daer van alle jaeren rekeninghe doen aen die vanden affgaenden eedt ghelijck in ander gulden gheuseert wordt.

11

Item soo wanneer jemandt bevonden sal worden in den besloten tijde ghevanghen ende in sijn huijs te hebben eenighe voghelkens van wat soorte die mochten wesen, sal den Bailliu van tselve Gulden ofte aenbringer benefens officier die feijtelijck vuijten huijse moghen haelen boven de boete van dertigh schellinghen grooten ten proffijte alsboven.

12

Voorts dat niemandt van eenighe boete sal moghen accordt maecken tenzij dat wij ende den aenbringer hun deel hebben.

13

Item voorts noch dat alle de ghone vanden ouden ende nieuwen eedt sullen alle jare op St. Gielisdagh ghehouden zijn hun te vinden inde vergaedinghe ter plaetse ordinaire, ende nemen d'exercutie neffens d'andere presenten, ende dies in faute blijvende sullen niet min belastelijck zijn met half ghelaeghe dat de presenten sullen verteiren.

14

Ende alsoo men ghewoone is alle jaeren den eedt te veranderen van ses affgaende ende soo vele aencommende, daertoe den heuverdeken, Bailliu, ende proviseers t'elcken worden gheroepen ende ghedach-

10

De deken is verantwoordelijk voor de geïnde ommestellingen, de opgelegde boetes, toetredingsgelden en de uitgaven. Betalingen geschieden in opdracht van de heuverdeken of twee bestuursleden. Hij zal de rekeningen jaarlijks voorleggen aan het afgaand bestuur zoals dit in andere gilden gebruikelijk is.

11

Wie tijdens de besloten tijd, van vastenavond tot 22 juli, in huis een vogel, van welke soort ook, gevangen houdt, zal met 30 s. gr. worden beboet. De gildebalkjuw of de aanbinger met een officier mogen de vogel(s) weghalen. Verdeling van de boetes zoals hoger vermeld.

12

Er kan enkel en alleen over het deel van de boete bestemd voor de gilde onderhandeld worden.

13

Het oude en het nieuwe bestuur moeten elk jaar op Sint-Gillisdag in de vergadering, naast de andere aanwezigen, present zijn om hun taken waar te nemen. Wie afwezig blijft, wordt de helft van het voorziene verter aangerekend. Het bedrag wordt door de aanwezigen verteerd.

14

Zoals naar gewoonte zullen elk jaar zes leden van de eed worden vervangen door zes nieuwe. Daartoe worden zij door de knaap in opdracht van heuverdeken, balkjuw en proviseers uitgenodigd. Wie

vaert bij den cnape van t'voernoemde Gulde, soo ist dat de ghone in faute blijvende te compareren ter ghedesigneerde plaetse sullen verbeuren de boete van twee schellinghen grooten ten proffijte vande presenten.

15

Eijndelinghe is noch ghestatueert ende gheconditionneert dat alle proviseerders van t'selve gulden sullen ghehouden zijn te compareren (: midts voergaende daeginghe:) ter begravenisse van elcken Guldebroeder overleden sijnde oft bij faute van dien sal verbeuren telcken de boete van twee schellinghen grooten tot proffijte van de presenten.

afwezig blijft zal worden beboet met 2 s. gr. tot verteer van de aanwezigen.

15

Verder wordt van alle proviseerders verwacht dat zij aanwezig zijn bij de begravenisse van een overleden gildebrouder. De afwezigen worden bestraft met 2 s. gr. boete eveneens tot verteer van de aanwezigen.

Tezelfdertijd liet Karel II weten dat het ontwerp door zijn *Secreten Raede* voor advies was voorgelegd aan *onse lieve ende ghetrauwe die luijden van onsen raede in Vlaenderen*, die de bede of verzoek van de supplianten *gheneghen wesende in alle ende idere sijne poincten ende artikelen. Onse seer lieve ende ghetrauwe die hooft presidenten ende luijden van onse secreten ende grooten raeden*, en de heren van de Raad van Vlaenderen, alle rechters en officieren, wie zij ook waren, werden gehouden de gilde niet te hinderen, maar *volcommelijck te laeten ghenieten ende ghebruijcken* het vangen van kleine vogels binnen de drie mijl rond Gent.

Het octrooi werd voorzien van het grootzegel van de koning en gedateerd 16 december 1673, in het negende jaar *van ons rijcken*, en was getekend *bij den coninck in Zijnen Raede* E. De Berti.

Karel II bracht ook *allen degenen die sede jeghenwoordighe zien sullen* op de hoogte dat het reglement, *ghemaect bij die van de weth der zelve stede* (Gent) behelsde dat het aan elkeen van de gilde, die niet vrij was of niet voorzien van een vergunning, verboden was, op straf van boete, binnen de stad en of het Vrije, *te vincken met netten oft andersints* daar *t'zelve district is van zeer cleijne extendue*. De gilde, vervolgde de schrijver of klerk, diende enkele maanden geleden daarom een verzoek in om te mogen *vincken binnen de drij mijlen in int'ronde van de voorseijde stede van Ghendt, ter exclusie van alle andere niet vrij wesende int voornoemde gulde, ten opsiechten dat anderssints den eenen ondercruipen zaude de plaetse bij den anderen gereet gemaect om sijne netten te spannen ofte hem anderssints belet doen in sijne exercitie, waer door moreliter geschapen zijn te rij-*

sen groote twisten, vechten ende ongelucken, tenzij daerinne bij ons wierde voorzien.

Veiligheidshalve werd het pakket van verzoeken voor advies overgemaakt aan de Raad van Vlaanderen, aan de kasselrij van de Oudburg, en aan *die van Aelst, ende lande van Dendermonde*, om hun goedkeuring te bekomen. Het Land van Aalst en de Oudburg gingen op het verzoek in, het Land en de stad Dendermonde, *voor zoo vele als aengaet, waeren resilierende.* (19)

De Oudburg en het Land van Aalst stemden dus toe, *alzo de landtslieden*, saar zij grote schade leden *in haerlieden vruchten ende besaethede door het cleijn ghevoghelte die dezelve vruchten ende besaethede sijn opetende ende bederf werde.*

De bij overtredingen opgelegde boeten kwamen de gilde ten goede, mits bereidheid een jaarlijkse *recognitie ten onse proffijte* (Karel II en zijn opvolgers) te betalen. Deze erkenningsbijdrage, twintig gulden, diende volgens dit octrooi betaald te worden in handen van de ontvanger-generaal van West-Vlaanderen in de Rekenkamer te Brugge. Tevens werd een copie van de octrooien neergelegd.

Alle belanghebbende rechtspersonen dienden *onse gratie, octroij ende consent* te aanvaarden en toe te staan zoals werd vermeld, zonder *eenich hinder letzel oft moijenisse ter contrarien.*

Dit octrooi werd eveneens te Brussel van het grootzegel voorzien op 13 januari 1673 en ondertekend door P. van Achten. Het werd te Brugge genoteerd in het Charterregister, dat aanving juli 1671, op f° 166 met als hoofding *Brieven van octroij voor hooftman deken ende proviseerders van t'gulde van St. Gillis geseijt vinckenaers binnen de stede van Ghent*, present P. de Monscheaux, J. de petit pas en J.C. Duchambre.

De inhoud van dit octrooi is bewaard gebleven onder een authentieke copie, op 13 februari 1733, opgemaakt door Joannes Remij de Bisschop, heuverdeken van de gilde en secretaris van de schepenen van Gedele te Gent.

Enige tijd later richtten heuverdeken, deken en proviseerders een bijkomend verzoek *aen den keijser ende den coninck*. Het document is een copie en helaas werd de datum niet genoteerd. De klerk sloot het document af met *twelcke doende etca.*

Er wordt verwezen naar het derde artikel van het octrooi. Het bestuur achtte het nodig enkele toelichtingen te verschaffen met betrekking tot de *dienende gildebroeders* (die van het bestuur deel uitmaakten als proviseerder), *geweest sijnde geringhe ende deenvoudighe personen ten meerderen deele lantslieden, niet wetende nogh voorsien hebbende van wat cracht effect ende gevolgh is eener eedts*. Het onder eed bevestigde verbod *in beslotenen tijde* geen vogels te vangen, stelde het bestuur voor een probleem. De gewone lieden onderschatten de eed en er kon niet steeds controle worden uitgeoefend of er tijdens die periode vogels in de netten worden gelokt.

Het bestuur merkte tussendoor op dat de in gesloten tijd gevangen vinken werden beschouwd als *de beste ende bequaemste vijncken wesende.*

De reglementen van 1673

J.F. Kieckens s.j. heeft reeds in 1898 een reglement gepubliceerd onder de titel *'Het Gulden der Vrije Vinckenaers van Gent (1674)'* (21); hij noteerde dat de oorkonde merkwaardig is door de inhoud en tevens door het kunstvol uiterlijk. Het perkament zou uit drie aan elkaar genaaide stukken bestaan en 58 cm op 136 cm meten. Het reglement is omzoomd door een sierlijke omlijsting van vogels en bloemen. Elk *ad lineam* vangt aan met een kunstig doorvlochten hoofdletter, aldus Kieckens. *Dit meesterstukje zeer weinig door de jaren en het gebruik geschonden, hoort nu aan de verzameling van 't Sinte Barbara's College van Gent toe*, vervolgde hij zijn beschrijving. (22)

Als vanzelfsprekend hebben wij met de Gentse jezuïetengemeenschap (telefonisch) contact opgenomen. De pater, verantwoordelijk voor het archief, deelde mede dat hij geen weet had van een perkament met dergelijke afmetingen. Hij raadde ons aan te informeren te Heverlee. Archivaris D. Butaye s.j. schreef ons dat wij eerder in Gent moesten navraag doen, *en als het daar niet meer is, dan is dit een bewijs dat het gedurende de laatste honderd jaar niet bewaard bleef, lees: afgestaan werd aan een of ander archief, maar zeker niet aan het jezuïetenarchief. Dus, jammer genoeg, niet meer op te sporen???* (23)

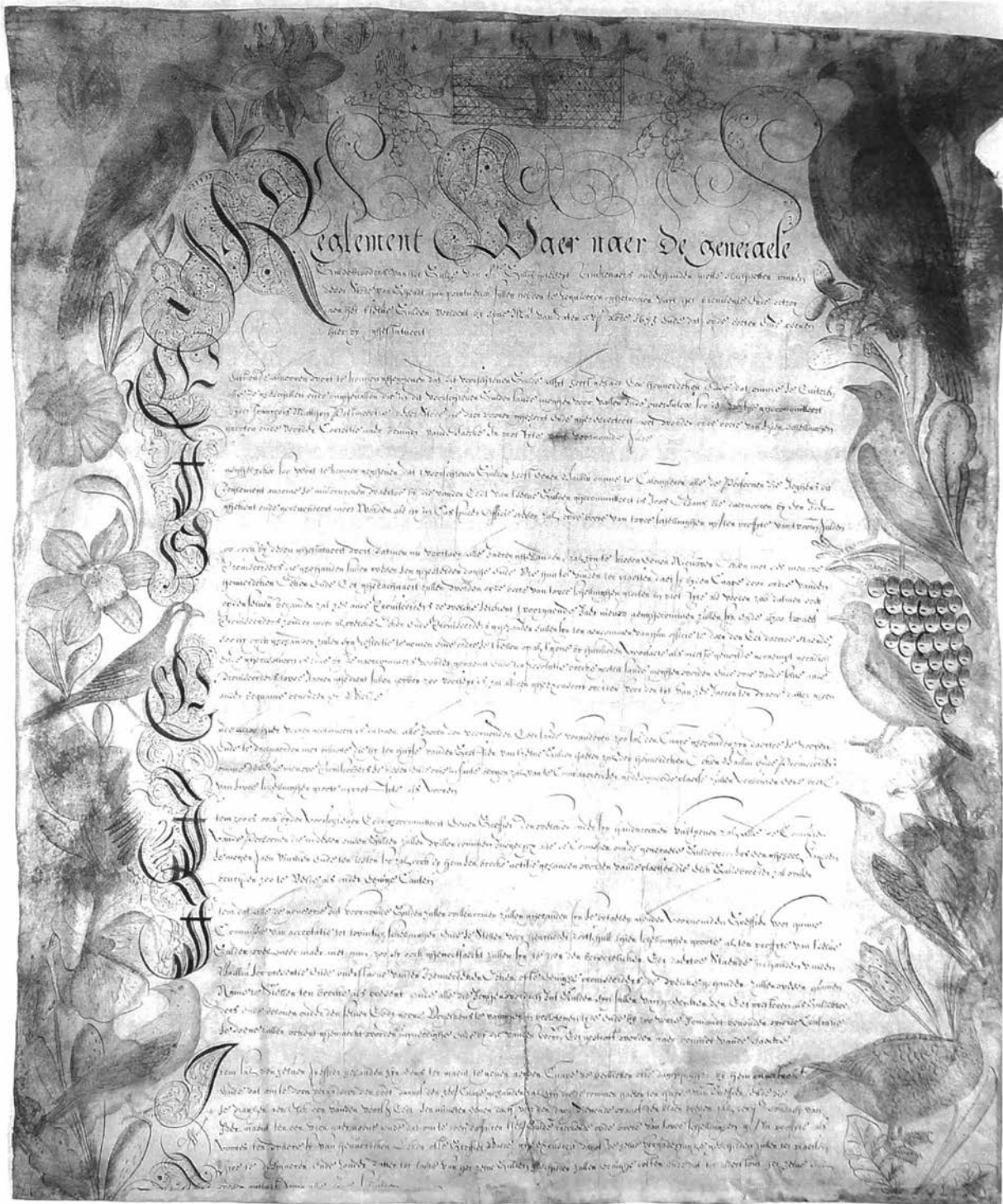
Een tweede telefonisch contact met de huidige archivaris pater Franssen te Gent leverde geen nieuwe gegevens op, tenzij de terughoudende mededeling dat zijn confrater-voorganger, zaliger memorie, naar aanleiding van de bouwcampagne bepaalde zaken ten gelde heeft gemaakt om aan de nodige fondsen te komen.

In de bibliotheek van de Rijksuniversiteit Gent wordt een tweede reglement bewaard. (24) Het is eveneens mooi versierd en voorzien, zoals het eerste, van de vermelding *Fecit Bonjours*. Het document bestaat uit twee perkamenten delen. Het werd los gemaakt tussen artikel [8] en [9]. De totale hoogte bedraagt 145 cm en de breedte 56 cm.

Een volgende bijdrage schenkt aandacht aan de afgebeelde vogels en bloemen die het perkament verluchten.

In de aanhef van beide reglementen is er sprake van *ghetrocken vuyt het previlegie ende octroij aen het t'selve Gulden verleent bij sijne Majesteit van daten xvi en Xbre 1673*. Wij vernamen reeds eerder dat Karel II op 13 januari 1673 zijn Grootzegel op beide octrooien liet aanbrengen. Vanwaar dit verschil in data? Vermoedelijk is dit te wijten aan het bijkomend verzoek dat de gilde enige tijd na het verlenen van de octrooien, richtte aan de koning. De administratie zal naar alle waarschijnlijkheid de vorige teksten hernomen hebben en het geheel op 16 december 1673 ter ondertekening hebben voorgelegd.

Beide reglementen bevatten een verschillend aantal artikels. Om de vergelijking gemakkelijker te maken hebben wij zelf een nummering aangebracht. De tekst 'Kieckens' telt 20 en de tekst 'BRUG' 23 items. Kleine verschillen in woordgebruik, schrijfwijze, een woord meer of minder dat aan de context niets wezenlijk wijzigt, laten wij onbesproken.

Het reglement berustend in de handschriftenzaal van de Gentse Universiteitsbibliotheek (hs 3876). Bovenste helft document.

Elk reglement begint met een aanhef [1]. 'BRUG' heeft een eerste bijkomend item [2], daarin wordt onze aandacht gevestigd op het feit dat de gilde steeds een heu-verdeken heeft gehad. Dit bewijst dus zoals hogergeschreven dat de gilde reeds vóór 1673 een uitgebouwde structuur had. Tegenover item 'Kieckens' [2] komt nu uiteraard 'BRUG' [3] te staan, enz. Een tweede sprong in de nummering ontstaat bij 'Kieckens'. [16] Bij 'BRUG' [17] werd de inhoud van het artikel gesplitst. [18] 'Kieckens' [17] staat tegenover 'BRUG' [19]. Verder is er een verschuiving geba-seerd op tekst 'Kieckens' [20], die bij de weergave geen spatie heeft tussen de tweede en derde alinea. Op het handschrift 3876 is een spatie aanwezig, zoals tus-sen alle andere items. Wij nummeren het slot of de afronding van het reglement bij 'BRUG', [23].

Hierna vindt u de twee reglementen tegenover elkaar geplaatst.

Tekst 'Kieckens'

[1] [Aanhef]

« Reglement waer naer de generaele Guldebroe-
ders van S^{ic} Gillis, gheseijt Vinckenaers, onderhouden
mette slachnetten binnen deser Stede van Ghendt,
hun pointuelick sullen hebben te reguleeren, ghe-
trocken vuijt het privilegie ende octroij aen het
t'selve Gulden verleent bij sijne Ma' van daten
xvj^m xbre 1673, ende dat opde boeten ende peenen
hier bij ghestatueert.

[2]

« Eerst ende alvooren wort te kennen ghegheven
dat tvoorschreven Gulden heeft eenen Bailliu omme
te Calengieren alle de personen die jeghens dit
Reglement quaeme te misbruijken, waertoe bij die
vanden Eedt van 't selue Gulden ghecommitteert is

Tekst 'BRUG'

[1] [Aanhef]

Reglement waer naer de generaele
Guldebroeders van het Gulde van Ste Gillis
gheseijt vinckenaers onderhouden mette
slachnetten binnen deser stede van
Ghendt hun pointuelick sullen hebben te
regulieren, ghetrocken vuijt het privilegie
ende octroij aen het t'selve Gulden ver-
leent bij sijne Ma[^{jesteijt}]t van daten xvien
Xbre 1673 ende dat opde boeten en de
peenen hier bij ghestatueert.

[2]

Eerst ende alvooren wort te kennen ghe-
gheven dat dit voorschreven Gulde altijd
heeft gehad een heuverdeken ende dat
omme te cuiteren alle gheschillen ende
onghevalen die in dit voorschreven
Gulden saude moghen voor vallen ende
oversulcx soo is daertoe ghecommitteert
dheer Franchois Matthon postmeester
deser stede die daer vooren gheheert ende
gherespecteert moet worden op de boete
van thien schellinghen grooten ende voor-
der correctie naer bevindt vande saecke in
proffijte vant voornomde gulde.

[3]

Inshgelijckx soo wort te kennen gegheven
dat tvoorschreven Gulden heeft eenen bail-
liu omme te calengieren alle de personen
die jeghens dit Reglement quaeme te mis-
bruijken waertoe bij die vanden Eedt van
t'selve Gulden ghecommitteert is Joos

Joos Dijans, die daervooren bij een jder ghekent ende gereuendeert moet worden, als hij in Cas sijnder Officie wesen sal, opde boete van twee schellinghen gr. ten proffijte van tvoorn. gulden.

[3]

« Soo oock bij desen ghestatueert wort dat men nu voortaan alle iaeren ghehouden zal zijn te kiezen eenen Nieuwen Deken, met ses nieuwe Provisieers, die ghehouden sullen wesen ten ghestelden daghe ende ure hun te vinden ter plaetsen daer sij bijden Cnape door ordre vanden heuverdeken, deken ende eet ghedachvaert zullen worden, opde boete van twee schellinghen grooten, in proffijte als vooren; zoo dat oock opden selven voet behouden zal zes oude Provisieers, de welke telckent voorgaende jaer aenghecommen zullen zijn ende alzo twaelf Provisieers zonder meer; al welke, Deken ende Provisieers, ghehouden sullen zijn, ten aencommen van hun officie, te doen den Eet daertoe staende; soe sij oock ghehouden zullen zijn reflectie te nemen ende ordre te stellen op al 't gone bij hunlieden voorsaete, als meeste gevoijsde, geraempt, geradicht ende gheresolueert is, ende bij de naercommers voorder geraemt ende ten resolutie boecke gestelt saude moghen worden; ende wie vande selve oude Provisieers twee iaeren ghedient sullen hebben, zoo voorseijt is, zal alsdoen gheexcuseert worden voor den tijt van zes iaeren, ten waere datter gheen ander bequame bevonden en wierde.

[4]

« Ende alzo hier vooren gestatueert is, dat men alle iaeren den voornonden (sic) Eedt saude veranderen, zoo sal den Cnape ghehouden zijn daertoe te roepen ende te dachvaerden met billiette, die hij ten huijse vanden Greffier van t' zelve Gulden haelen zal, den heuverdeken, Deken, Bailliu ende Prouiseers, omme deselve nieuwen Prouiseers te kiezen; ende wie in faute blijven zal van te compareren ter gedesigneerde plaetse, zullen verbeuren eene boete van twee schellinghen groote in proffijte als vooren.

Dijans die daervooren bij een ieder ghekent ende gereuendeert moet worden als hij in cas sijnder officie wesen zal opde boete van twee schellinghen gr[ooten] ten proffijte van tvoorn[omde] gulden.

[4]

Soo oock bij desen ghestatueert wort datmen nu voortaan alle jaeren ghehouden zal zijn te kiezen eenen nieuwen deken ses nieuwe proviseers die ghehouden sullen wesen ten ghestelden daghe ende ure hun te vinden ter plaetsen daer sij bijden Cnape door ordre vanden heuverdeken ende Eet ghedachvaert zullen worden opde boete van twee schellinghen grooten in proffijte alsvooren, zoo datmen oock opden selven voet behouden zal zes oude proviseers de welke telckent voorgaende jaer nieuw aenghecommen zullen zijn ende alzo twaelf proviseers zonder meer, al welke Deken ende Provisieers ghehouden sullen zijn ten aencommen van hun officie te doen den Eet daertoe staende, soo hij (sic, lees *sij*) oock ghehouden zullen zijn reflectie te nemen ende ordre te stellen op al 't gone bij hunlieden voorsaete als meeste ghevoijsde geraempt geradicht ende gheresolueert is ende bij de naercommers voorder geraemt ende ten resolutie boecke gestelt saude moghen worden ende wie vande selve oude proviseers twee jaeren ghedient sullen hebben zoo voorseijt is, zal alsdoen (sic, lees *alsdan*) gheexcuseert worden voor den tijt van zes jaeren ten waere datter gheen ander bequame bevonden en wierde.

[5]

Ende alzo hier vooren gestatueert is datmen alle jaeren den voornonden (sic) Eedt saude veranderen, zoo sal den Cnape ghehouden zijn daertoe te roepen ende te dachvaerden met billiette die hij ten huijse vanden greffier van t'zelve Gulden haelen zal, den heuverdeken deken Bailliu ende proviseers omme de selve nieuwe proviseers te kiezen ende in faute blijven zal van te compareren ter gedesigneerde plaetse, zullen verbeuren eene boete van twee schellinghen groote in proffijte als vooren.

[5]

« Item zoo is oock bijden voorschreven Eedt ghecommitteert eenen Greffier, den welcken, onder sijn handtteecken vuytgeven zal alle de comisien vande Persoonen die in desen onsen Gulden zullen willen commen, jnselijcx alle de comisien om de generaele Guldenbroeders een gheheel saijsoen te mogen gaen vincken, ende ten lesten, soo zal oock bij hem ten boecke notitie gehouden worden vande plaetsen die elck Guldebroeder zal willen bevrijden, zoo te velde als onder eenige canten.

[6]

« Item dat alle de gone wie jnt vornomde Gulden zullen willen comen, zullen ghehouden sijn te betaelen aenden voornoemden Greffier, voor hunne commissie van acceptatie, tot twintich schellinghen, ende te stellen voor heurlieden dootschult thien schellinghen groote, al ten proffijte van t' selve Gulden, wel meer, maer niet min; zoo sij oock ghenootsaeckt zullen sijn te doen den behoorelicken Eet daertoe staende, in handen vanden Bailliu, ter presentie en de ouerslaene vanden Heuverdeken, Deken ofte eenighe proviseerders, de welcke ghehouden zullen wesen hunnen Name te stellen ten boecke als present; ende alle die jeghenwordich jnt Gulden sijn sullen van ghelijcken den Eet presteren als Guldebroeders, ende beloven, onder den selven Eedt, geene vogelkens te vanghen in besloten en tijde; ende bij zoo verre jemandt bevonden wierde contrarie te doene, zullen bekent ghemaeckt worden als mijneedighe. ende bij die vanden voorn. Eet gestraft worden naar bevindt vande saecke.

[7]

« Item sal den zelven greffier gehouden sijn eens ter maent te geven aenden cnape de beillietten ofte daghijnghen bij hem onderteeckent, ende dat om te doen vergaderen den eedt, dannof den zelven cnape gehouden zal sijn die te commen haelen ten huijse vanden Greffier, ende die te draghen aan elck een vanden voors. Eedt, ten minsten eenen dach voor den dach dienende, wanof den selven wesen zal den ij^{en} sondach van jeder maent, ten een uren naer

[6]

Item zoo is oock bijden voorschreven eedt ghecommitteert (sic) eenen greffier dewelcken onder sijn handtteecken vuytgeven zal alle de comissen vande persoonen in desen Onsen Gulden zullen willen commen insgelijcx alle de comission om de generaele Guldebroeders een gheheel saijsoen te mogen gaen vincken ende ten lesten zoo zal oock bij hem ten boecke notitie gehouden worden vande plaetsen die elck Guldebroeder zal willen bevrijden zoo te velde als onder eenige canten.

[7]

Item dat alle de gone wie int voornomde Gulden zullen willen comen zullen ghehouden sijn te betaelen aenden voornomden Greffier voor hunne commissie van acceptatie tot twintich schellinghen ende te stellen voor heurlieden dootschult thien schellinghen groote al ten proffijte van t' selve Gulden wel meer maer niet min, zoo sij oock ghenootsaeckt zullen sijn te doen den behoorelicken Eet daertoe staende in handen van de Bailliu ten presentie ende overstaene vanden heuverdeken deken ofte eenighe proviseerders de welcke gehouden zullen wesen hunnen name te stellen ten boecke als present ende alle die jeghenwordich int Gulden sijn sullen van ghelijcken den Eet presteren als Guldebroeders ende beloven onder den selven Eedt geen voghelkens te vanghen in besloten en tijde ende bij zoo verre iemandt bevonden wierde contrarie te doene zullen bekent ghemaeckt worden [als] mijneedighe ende bij die vanden voorn[omden] Eet gestraft worden naer bevindt vande saecke.

[.....] toevoeging aan de tekst

[8]

Item sal den zelven greffier gehouden sijn eens ter maent te geven aenden Cnape de biellietten ofte daghijnghen bij hem onderteeckent ende dat om te doen vergaderen den Eedt danof den zelven Cnape gehouden zal sijn die te commen haelen ten huijse vanden greffier, ende die te draghen aen elck vanden voor[seijden] Eedt ten minsten eenen dach voor den dach dienende, wanof den selven wesen zal den ien son-

noene, ende dat om te doen daffairen t'selven Gulden raeckende, op de boete van twee schellinghen gr. jn proffijte als vooren, ten waere sij van heuverdeken, Deken ofte Greffier waere gheexcuseert; danof de selve vergaderijnghe geschieden zullen ter plaetsen daertoe te designeren, ende zonder datter tot laste van het zelve Gulden geschieden zullen eenighe costen, ende dat tot alderstont het zelve sal wesen ontlast van alle sijne schulden.

[8]

« Item zoo zullen alle de gene van auden ende nieuwen Eedt gehauden zijn alle Jaeren, op S^m Gillisdach, nadien sij bijden cnape daertoe ghedachvaert sullen sijn, hun te vinden inde kercke vande Paters Recollecten, ten thien uren voor noene, om te hooren den Goddelijcken dienst der misse, ende vandaer hem te vinden mette Generalen Eedt inde vergaderinghe ter plaetsen ordinaire, emmers daer die vanden auden Eedt gestelt zal worden, om aldaer te nemen d'exercisie neffens dander presenten; ende dies in faute blijvende, zullen verbeuren eene boete van twee schellinghen gr. ten proffijte als vooren, ende niet min belastelijck zijn met alf ghelaeghe dat de presenten sullen verteiren.

[9]

« Item dat alle de gene Guldebroeders sijnde, ten voorn. daeghe ende ure gehauden sijn hun van gelijcken te vinden inde voorn. kercke, sonder datter jemandt vande selve daertoe sal moeten gedachvaert worden, ende aldaer comen offeren, naerdien den Eedt gheoffert sal hebben; ende naerdien de selfde misse gedaen zal wesen, sullen zij hebben te volghen die vanden voorn. Eedt naer de camere vande vergaderinge, om hun aldaer ter plaetsen te hooren afroepen; ende wie absent bevonden zal wesen, zal verbeuren eene boete van twee schellinghen grooten in proffijte als vooren, ende tende dies, sullen die vanden selven Eedt aende generaele confraters geven eenen bijlech om die te verteeren, als wesende een ordinaire, wel verstaende sulcx als zij sullen vinden te behooren.

dach van jder maent ten een uren naer noene ende dat om te doen daffairen t'selve gulden raeckende op de boete van twee schellinghen groote in proffijte als vooren, ten waere sij van heuverdeken deken ofte greffier waere gheexcuseert danof de selve vergaederijnghe geschieden zullen ter plaetsen daertoe te designeren ende zonder datter tot laste van het zelve Gulden geschieden zullen eenighe costen ende dat tot alderstont het zelve sal wesen ontlast van alle sijne schulden.

[9]

Item soo sullen de gone vanden auden ende nieuwen Eedt gehauden zijn alle jaeren op Ste Gillisdach, naerdien sij bijden Cnape daertoe ghedachvaert sullen sijn hun te vinden inde kercke vande Paters Recollecten ten thien uren voer noene om te hooren den Goddelijcken dienst der misse ende vandaer hem te vinden mette Generale Eedt inde vergaderinge ter plaetsen ordinaire, Emmers daer die vanden auden Eedt gestelt zal worden om aldaer te nemen d'exercitie neffens dander presenten ende dies infaute blijvende zullen verbeuren eene boete van twee schellinghen gr[oote] ten proffijte als vooren ende nietmin belastelijck zijn met alf ghelaeghe, dat de presenten sullen verteiren.

[10]

Item dat alle de gone Guldebroeder sijnde ten voorn[omde] daeghe ende die gehauden sijn hun van gelijcken te vinden inde voornomde kercke, sonder datter iemandt vande selv daertoe ghedachvaert worden ende aldaer comen offeren, naerdien den Eedt gheoffert sal hebben, ende naerdien de selve misse gedaen zal wesen sullen zij hebben te volghen die vanden voornomden Eedt **[naer de camere vande vergaderinge]** om hun aldaer ter plaetsen te hooren afroepen ende wie absent bevonden zal wesen verbeuren eene boete van twee schellinghen grooten in proffijte als vooren ende t'ende dies sullen die vanden selven Eedt aen de generaele confraters geven eenen bijlegh om die te verteeren als wesende een ordinaire wel verstaende sulcx al zij sullen vinden te behooren.

[.....] toevoeging aan de tekst

[10]

« Insgelijckx zoo sullen die vanden Eedt gehauden sijn daeghs naer Ste Gillis dach, ter voorseijder ure, hun te vinden inde voorseijde kercke, om aldaer te aanhooren de misse van requiem, voor alle geloovige sielkens die in desen onsen gulden Guldebroeder hebben geweest, opde boete van twee schellinghen grooten, jn proffijte als vooren, sijnde bij desen daertoe oock begroet alle andere Guldebroeders sonder boete.

[11]

« Item dat alle de gene int selve Gulden wesende, niet en sullen moghen deen jeghens den anderen questie te maecken, nochte injurien, telcken op de boete van vijf schellinghen gr. de welcke sullen bedeeft worden in drij deelen, zoo hier vooren noch doet te sien; ende wie feitelijck elckanderen zullen aggresseren, sullen daerover bij die vanden Eedt, naer Calaing vanden Bailliu, gecomdemneert worden in eene meerdere boete, naer bevindt vande saecke.

[12]

« Item zoo is noch gestatueert ende geconditioneert, dat alle de voorn. proviseerders sullen gehauden sijn te compareren (: mits voorgaende daghijnghe), ter begravinghe van elck Guldebroeder overleden sijnde, ofte bij faute van dien, zal verbeuren telckent de boete van twee schel. gr. in profijte van het voorn. Gulden.

[13]

« Item soo wie vande selve Guldebroeders belieft vereert te wesen mette vaene t'selve gulden, zal gehouden wesen te betaelen tot twee schellinghen gr., te weten, eenen schellinck voor het gulden ende ene schellijnck voor den cnape.

[14]

« Soo insghelijckx ghestatueert is, dat alle de gene wie sij int voorn. Gulden niet vrij Guldenbroeder te zijne, ende bevonden wort te vijncken ofte te veugelen, naer cleene veugelen, t'zij met nette, slaghen, huijl ofte andere gewan, binnen de drij mijlen jnt ronde van Ghendt, mitsgaders het vrije van diere

[11]

Insgelijckx zoo sullen die vanden selven Eedt gehauden sijn daeghs naer Ste Gillisdach ter voorseijder ure hun te bevinden inde voorseijde kercke om aldaer te aenhoren de misse van requiem voor alle geloovige sielkens die in desen onsen gulden Guldebroeder hebben geweest opde boete van twee schellinghen grooten in proffijte als vooren, sijnde bij desen daertoe oock begroet alle andere Guldebroeders sonder boete.

[12]

Item dat alle de gone int selve Gulden wesende, niet en sullen moghen deen jeghens den anderen questie te maecken, nochte injurien telcken op de boete van vijf schellinghen grooten, de welcke sullen bedeeft worden in drij deelen, zoo hier vooren noch doet te sien ende wie feitelijck elckanderen zullen aggresseren sullen daerover bij die vanden Eedt naer calaing vanden Bailiu gecomdemneert worden in eene meerdere boete naar bevindt vande saecke.

[13]

Item zoo is noch gestatueert ende geconditioneert dat alle de voornomde proviseerders sullen gehauden sijn te compareen (: mits voorgaende daghijnghe:) ter begravinghe van elck Guldebroeder (sic) overleden sijnde ofte bij faute van dien zal verbeuren telckent de boete van twee schellinghen gr[oote]n in proffijte van het voornomde Gulden.

[14]

Item soo wie vande selve Guldebroeders (sic) belieft vereert te wesen mette vaene t'selve gulden zal gehouden wesen te betaelen tot twee schellinghen gr[oote]n te weten eenen schellinck voor het Gulden ende ene schellijnck voor den cnape.

[15]

Soo insghelijckx ghestatueert is, dat alle de gone wie sij int voornomde Gulden niet vrij Guldenbroeder te zijne, ende bevonden wort te vijncken ofte veugelen naer cleene veugelen t'sij met nette slaghen huijl ofte andere gewan binnen de drij mijlen int ron-

Auderburchsche ende lant van Aelst, wesende tvrije van tvoorn. Gulden, jngheuloghe van zijn octroij, vervallen zal in eene boete van twintich schellinghen gr. te bedeelen in drijen, een deel in profijte van zijne Ma^t., een deel ten profijte van het voorn. Gulden ende het resteerende derde deel, tot profijte vanden aenbringher ende Exploiteur, met verbeurte van nette, vogels, slaghen ende andere gewan.

[15]

« Item dat wie vrij Guldenbroeder wesende, niet en zal vermogen vuijt te gaen om zijn Exerctie te nemen, ten zij hij jaerlijcx voorzien sij met eene behoerlijke comissie, die geseghelt ende geteekent zal worden bij den Greffier van t'zelfde Gulden, ende voor welcke comissie hem een jder zal moeten betaelen ter somme van thien stuivers, welcke sommen geemploijeert zullen worden tot tvinden vande oncosten vande octroije, als andere schulden t'zelven gulden rakende; wel verstaende nochtans dat niemant de selve comissie, den eenen den anderen, t'sij gulde broedere ofte vremdelinghe en zal vermoghen te leenen, op de boete van zes guldens, in profijte van t'voornemde Gulden.

[16]

« Item dat geene vande selve supposten vande voorn. gulden en zullen vermoghen te vanghen, niet meer met netten, slaghen ofte andere jnstrumenten eenighe cleene voghelkens, van wat sorte ofte specie dat de selve saude moghen wesen, dan alleenelijck van *Ste Maria Magdaleenen dach* tot ende met Vastelavont ten twaelf uren jnden nacht, in elck jaer, ende dat tot twee plaetsen, te weten, eene opden vlacken ende een onder den cant, in elck geweste ofte prochie daer zij eerst gecomen sullen zijn opden cautere die zij sullen moeten te kennen geven aenden greffier, zoo voors. is, om daervan notitie te hauden, ende waer vooren aenden selven greffier betaelt sal worden tot iij gr. van elck; ende zoo wie bevonden zal worden op jmants streke ofte plecke te ligghen, zal naer vermaen vanden geinteresseerden, hem terstont van daer vertrecken, ende soo hij niet verstaet te reverenderen, sal verbeuren eene boete van xx strs. grooten, ten profijte alsvooren.

de van Ghendt mitsgaders het vrije van diere Auderburchsche ende Lant van Aelst wesende tvrije van tvoorn[omde] Gulden inghevolghe van zijn octroij vervallen zal in eene boete van twintich schellinghen grooten, te bedeelen in drijen, een deel in profijte van zijne Maljestijjt een deel ten profijte vanden aenbringher ende exploiteur, met verbeurte van nette vogels slaghen ende andere gewan.

[16]

Item dat wie vrij Guldenbroeder wesende niet en zal vermogen vuijt te gaen omme zijn exercitie te nemen ten zij hij jaerlijcx voorsie sij met eene behoerlijcke comissie, die geseghelt ende geteekent zal worden bijden greffier van tselve Gulden ende voor welcke comissie hem een ider zal moeten betaelen ter somme van thien stuivers, welcke °penningen° geempoijert °zullen° worden tot tvinden vande oncosten vande octroije, als anderen schulden t'zelve gulden rakende, wel verstaende nochtans dat niemant de selve comissie den eenen den anderen t'sij guldenbroedere ofte vremdelingh en zal vermoghen te leenen op de boete van zes guldens in profijte van t'voornomde Gulden.

°.....° toevoeging door tweede hand.

[17]

Item dat geene vande selve supposten van voorn[omde] gulden en zullen vermoghen te vanghen niet meer met netten slaghen ofte andere instrumenten eenighe cleene voghelkens van wat sorte ofte specie dat de selve saude moghen wesen dan alleenelijck van °Ste Marie Magdaleenen dach° tot ende met vastenavont zonder langher ofte voorder, op pene van te verbeuren de boete van thien schellinghen grooten van ider voghel ende confiscatie van netten slaghen ende ander ghewan daarmede de °selve vogelkens° saude moghen ghevanghen worden, tot profijte als vooren.

°.....° toevoeging door tweede hand.

[18]

Item dat de selve supposten oock niet eer hunlieder plaetse tot het voornomde vogelen en sullen mogen te vrijen danop Ste °Maria Magdaleene dach° ten twaelf uren

[17]

« Ende op dat d'een den anderen hem lieden inde selve exercitie niet en saude troubleren nochte interesseren. zoo en sullen sij niet vermoghen te vijncken ende hun gewan te stellen ofte legghen binnen het gehoor ofte sanck van elck anders vogelkens, ende zoo wie (: hij vande geïntresseerden vermaent sijnde) ende niet en verleijde ende obedierde, zal telckerr reijse verbeuren eene boete van thien schellinghen grooten in profijte als vooren.

[18]

« Item zoo wanneer jmant zal bevonden worden in besloten ten tijde gevangen ende in huys te hebben eenige vogelkens van wat sorte die mochte wesen, zal den Bailliu van tselfde gulden ofte aenbringer beneffens officier die feijtelijck vten huijze mogen haelen, boven de boete van xxx st. gr., in profijte, ende te bedeele als vooren.

[19]

« Item dat elck, guldebroeder wesende, zal gehouden worden te betalen alle jaeren sijn part ende deel int gone omgestelt zal worden bij heuverdeken, Deken ende Eedt, wel te verstaene als zij tselve soude mogen hebben van noode, ende dat ter causen vande Goddelicken dienst der misse, als andere noodige oncosten int selve Gulden rijsende, op peijne van daervooren bij officier feijtelijck geexecuteert te worden naer dien sijn eens bij den cnape van tselve gulden daertoe vermaent sullen wesen.

inden nacht in elck jaer ende dat tot twee plaetsen te weten eene op den vlacken ende een onder den cant in elck geweste ofte prochie daerzij eerst gecomen sullen zijn op den cautere, die zij zullen moeten te kennen geven aenden greffier zoo voorseijt is om daarvan notitie te hauden ende waer vooren aenden selven greffier betaelt sal worden tot iii grooten van elck ende zoo wie bevonden zal worden op imants gevrijde steke ofte plecke te ligghen, zal naer vermaen vanden geïntresseerden hem terstont van daer vertrecken ende soo hij niet en verstaet te reverenderen, sal verbeuren eene boete van xx schellinghen grooten ten profijte alsvooren.

°.....° toevoeging door tweede hand.

[19]

Ende op dat d'een den anderen hemlieden inde selve exercitie niet en saude troubleren nochte interesseren zoo en sullen sij niet vermoghen te vijncken ende hun gewan te stellen ofte te legghen binnen het gehoor ofte sanck van elck anders vogelkens ende zoo wie (: hij vande geïntresseerden vermaent sijn:) ende niet en verleijde ende obedierde zal telcken reijse verbeuren eene boete van thien schellinghen groote in profijte als vooren.

[20]

Item zoo wanneer imant bevonden zal worden in besloten ten tijde gevangen ende in huys hebben eenige vogelkens van wat sorte die mochte wesen, zal den Bailliu van tselve gulden ofte aenbringer beneffens officier die feijtelijck utten huijze mogen haelen boven de boete van xxx schellinghen grooten in profijte ende te bedeele alsvooren.

[21]

Item dat elck guldebroeder wesende zal gehauden worden te betaelen alle jaeren sijn part ende deel int gone omgestelt zal worden bij heuverdeken, Deken ende Eedt wel te verstaene als zij tselve saude mogen hebben van noode ende dat ter causen vande Goddelicken dienst der misse als andere noodige oncosten int selve Gulden rijsende, op peijne van daervooren bij officier feijtelijck geexecuteert te worden naer-

[20]

« Met al welcke boeten, breucken ende omgestelde pennijngen, den Greffier ende ontfangen gehouden zal sijn te betaelen alle renten ende schulden het voorn. gulden raeckende, mits aen hem ter hant gedaen zal wezen ordonnantie onderteekent bijden heuverdeken, ende in sijn absentie, bij den Deken, met twee proviseers; waarmede bij hem alle jaeren aen die vanden afgaende Eedt, rekeninge gedaen zal worden, ghelijck in alle andere gulden wert geuseert; ende zal alsdoen volle geloof attribueren, zonder datter eenich racolement zal moeten geschieden, mits den Eedt op tdoen vande selve rekeninghe gedachvaert zal wesen bijden cnape van tselve Gulden, danof deselve ordinairelijck geschieden zal ter plaetsen daer die vanden eedt op S^{er} Gillisdach vergadert sullen sijn geweest, naer de misse van requiem, gedaen sal wesen.

Ende op datter niemant eenighe jgnoransie en soude conen pretexteren, zoo zal men dese Reglemente doen uijthanghen alle sondaghen ende heijlich dagh jn den vasten, mitsgaders tsondachs voor Ste Maria Magdeleenen dach opde Halle ofte Cautere binnen deser stede van Ghendt, ten aensien van een jder, naerdien het selve sal sijn gheprononsiert inde Camere vande vergaderinge van die vanden voorn. Eedt, ten aenhooren vande generaele guldebroyders, naer dien sijn bij den Cnape daerop ghe-daegvaert sullen wesen.

Ende naerdien den voorn. Eedt gebleken was dat den Cnape van t'selve Gulden de generaele Guldebroyders daarop hadde gedachvaert, zoo is het selve gepubliceert met oppene camere, ten aenhooren vande selve guldebroyders ende andere bijstaenders, desen iii^{en} february 1674; in teeken der waarheijt zoo hebben wij hier op doen drucken den segel van onsen Gulden ende doen teekenen bijden Griffier voorn.

P. DE GRAEVE, 1674.

Fecit Bonjours.

dien sijn eens bij den cnape van tselve gulden daertoe vermaent sullen wesen.

[22]

Met [al] welcke boeten breucken ende omgestelde pennijngen den Greffier ende ontfangen gehouden zal sijn te betaelen alle de renten ende schulden het voornomde gulden raeckende mits aen hem ter hant gedaen zal wesen ordonantie onderteekent bijden heuverdeken ende in sijn absentie bijden Deken met twee proviseers, waarmede bij hem alle jaeren aen die vanden afgaenden Eedt rekeninghe gedaen zal worden ghelijck in alle andere gulden wort geuseert ende zal alsdoen (sic) volle geloof attribueren zonder datter eenich recolement zal moeten geschieden mits den Eedt op t'doen vande selve rekeninghe gedachvaert zal wesen bijden Cnape van tselve Gulden danof deselve ordinairelijck geschieden zal ter plaetse daer die vanden eedt op Ste Gillisdach vergadert sullen sijn geweest, naerdien de misse van requiem gedaen sal wesen ende op datter niemant eenighe ignorantien en saude conen pretexteren soo zalmen dese reglemente doen uijthanghen alle sondaghen ende heijlich dach in den vasten mitsgaders tsondachs °voor Ste Maria Magdeleenen dach° op de halle ofte Cautere binnen deser stede van Ghent ten aensien van een ider, naerdien het selve sal sijn gheprononsiert inde Camere vande vergaderinge van die vanden voorn[omden] Eedt ten aenhooren vande Generaele guldebroyders naer dien sijn bijden Cnape daerop ghedachvaert sullen wesen.

[.....] toevoeging aan de tekst

°.....° toevoeging door tweede hand

[23]

Ende naerdien den voornomden Eedt gebleken was dat den [Cnape] van t'selve Gulden de generaele Guldebroyders daarop hadde gedachvaert zoo is het elve gepubli[seert] met oppene camere ten aenhooren vande selve guldebroyders ende andere bijstaenders desen iii^{en} february 1674 in teeken der waarheijt zoo hebben wij hier op doen drucken den segel van onsen Gulden ende doen teekenen bij den greffier toorconden.

w.g. P. De Grave met paraaf

1674

Fecit Bonjours

[.....] toevoeging aan de tekst

In hoeverre zijn de artikels van het ontwerp in de reglementen 'Kieckens' en 'BRUG' terug te vinden?

Het ontwerp bevat 15 items, 'Kieckens' 20 en 'BRUG' 23. Eerst vermelden wij hier de artikels van de reglementen die louter de goede gang van zaken in de Gilde tot doel hebben en eerder als huishoudelijk zijn te omschrijven: 'Kieckens' [2], [4], [5], [7], [9], [10] en [13], 'BRUG' [2], [3], [5], [6], [8], [10], [11] en [14].

Deze artikels lichten wij verder toe in bijvoorbeeld de bijdragen met betrekking tot 'Gebruiken op Sint-Gillisdag' en 'Het bestuur: verkiezingen, functies, taken en beslissingen'. Ook de aanvullingen op de artikels van het ontwerp in beide teksten worden ten gepasten titel behandeld.

Ontwerp/Octrooi artikel	'Kieckens' artikel	'BRUG' artikel
1	14	15
2	-	-
3	6	7
4	11	12
5	19	21
6	16	17
7	16	18
8	17	19
9	15	16
10	20	22
11	18	20
12	-	-
13	8	9
14	3	4
15	12	13

Twee artikels uit het ontwerp werden niet hernomen in beide reglementen, artikel 2 dat betrekking heeft op minderjarige Gildebroeders en artikel 12 waarin een mogelijke overeenkomst in verband met de opgelegde boetes wordt beschreven. Deze worden besproken in de respectievelijke bijdragen: 'Wie waren en waar woonden de leden?' en 'Processen en inbreuken op octrooien en reglementen'.

(vervolgt)

Erik L. SCHEPENS

VOETNOTEN:

- (1) Filip Santens (eindredactie), Noël Declercq, Albert Depres, e.a., *Hinke de Vinke. 400 jaar vinkensport in Vlaanderen, 60 jaar A.V.I.B.O.*, Vichte, 1995, p. 15-16.
- (2) *Idem*, p. 17
- (3) Rijksarchief Gent, Algemeen Familiefonds, Archief Kervyn de Volkaersbeke (verder afgekort RAG, AFF, AKdV), nr. 3549, processen: dossier Vilain.

- (4) Stadsarchief Gent (verder afgekort RAG), Reeks 156/39, nr. 2, f° 74 t/m 91.
- (5) F. Santens, *idem*, p. 20.
- (6) RAG, AFF, AKdV, nr. 3548, rekening gepresenteerd door Ignatius Heijman voor de periode Sint-Maria-Magdalenadag 1692 tot november 1694, uitgaven 1692.
- (7) F. Santens, *idem*, p. 19.
- (8) 1 september.
- (9) Minderbroeders, franciscanen.
- (10) Dit is binnen één mijl gerekend vanaf de stadsgrenzen.
- (11) SAG, *Nota's Van Werveke*, nr. 588, Sint-Gillisgilde. Onze dank aan mevrouw Leen Charles voor haar toelichting met betrekking tot deze nota's. Paul Trio vermeldt in zijn werk *De Gentse Broederschappen (1182-1580)* dit dossier onder de geraadpleegde bronnen. Daar die gilde niet in zijn onderzoek kaderde, werd ze dan ook niet behandeld. P. Trio, *De Gentse Broederschappen (1182-1580). Ontstaan, naamgeving, materiële uitrusting, structuur, opheffing en bronnen, in Verhandelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, nr. XVI, Gent, 1990, p. 218.
- (12) SAG, Rks 156/39, nr. 12, De leesbare door de opsteller geschrapte woorden werden in de tekst *verbatim* niet weergegeven.
- (13) Maurice Broeckhove maakt in zijn werk *De Vinkensport in Vlaanderen* melding van dit document, maar wekt de indruk dat de benaming Sint-Gillis er zou op voorkomen. Gezien de context waarin het wordt bewaard, is het inderdaad een gegeven over de gilde van Sint-Gillis. M. Broeckhove, *De Vinkensport in Vlaanderen*, Gent, 1969, p. 26.
- (14) Uit het document blijkt niet meteen dat het verzoek tot een van de schepenbanken van de stad was gericht. Zo ja, geschiedde het aan die van de Keure. Het reglement is niet amper enkele artikels lang, zoals in F. Santens, *idem*, p. 17, wordt verondersteld, maar het document is een aanvulling of aanpassing.
- (15) Bibliotheek Rijksuniversiteit Gent (verder afgekort BRUG), Handschriftenzaal, handschrift (hs) 3876.
- (16) SAG, Rks 156/39, nr. 12.
- (17) *Idem*, Gilde Sint-Gillis, niet genummerde bundel.
- (18) Karel II, koning van Spanje (1661-1700).
- (19) Résilier: opzeggen, nietig verklaren.
- (20) SAG, Rks, 156/39, Gilde Sint-Gillis, niet genummerde bundel.
- (21) J.F. Kieckens, *Het Gulden der Vrije Vinckenaers van Gent (1674)* in: *Dietsche Warande*, Nieuwe Reeks, Gent, 1898, p. 197-207.
- (22) *Idem*, p. 199.
- (23) Briefwisseling, gedateerd 19 en 28 maart 1996.
- (24) BRUG, hs. 3876.

BOEKBESPREKING

Filip SANTENS, samen met **Noel DECLERCO**, **Albert DEPREZ**, **Walter GODEFROID**, **Lucien VAN ACKER**. *Hinke de Vinke. 400 jaar Vinkensport in Vlaanderen*. Kuurne, Avibo-secretariaat, 1995, 700 p., 600 foto's, 1050 Fr.

In 1972 treft een akelige slag de vinkensport, want in de loop van dat jaar geldt een officieel verbod de vinkenvangst. Bij menige liefhebber dreigt een angstpsychose. Wordt de wet het begin van het einde? Helemaal niet. Vele vinkeniers kweken voortaan zelf hun zangvogels.

Dit lijvig standaardwerk behandelt vier eeuwen vinkensport in Vlaanderen, vanaf de eerste officiële vinkenzetting van 1595 in Ieper tot de actualiteit, waar alom vinkeniers hun competitievogels kweken, én circa twintigduizend leden het zestigjarig bestaan van de Algemene Vinkeniersbond geestdriftig en gulhartig vieren. Het staat vast dat onze gewesten minstens vijftigduizend beoefenaars of vinkeniers tellen!

De publicatie tekent een weergaloos positief beeld van deze gecontesteerde sporttak.

De titel *Hinke de Vinke* is ontleend aan de naam van de Ingoogsemse vinkenmaatschappij, waar de roemrijke Stijn Streuvels lid van was.

Het eerste deel behandelt de voorgeschiedenis die start in 1595, met een speuren naar het eerste opduiken van het woord in teksten. De gilden van vogelvangsters streven er in eerste instantie naar vogels in hun netten te vangen om ze als een gerecht te smaken. Krijgt de vink louter toevallig een stempel of statuut van competitievogel omstreeks 1595? In die periode ontstaan klaarblijkelijk de eerste maatschappijen. Na '14-18 komt een kentering: een wet van 1921 verbiedt het verblinden. Het eerste hoofdstuk belicht de geschiedenis tot in 1934.

In 1935 ontstaat het overkoepelend orgaan Avibo en krijgen we de groei, de uitbreiding en de werking van de Organisatie doorheen heel Vlaanderen.

Sinds de Tweede Wereldoorlog beleven de vinkenmaatschappijen een wezenlijke hoogconjunctuur, spijs de wet-Tindemans van 1972 op de afschaffing van de vogel-

vangst. De inrichting van gewesten loopt op wieltjes. De maatschappij roemt op een vlag en een lied gebeurlijk. De zangreglementen beduiden een vast bindteken. Zangkeurders treden op. De eigen kweek beleeft voor- en tegenspoed. We dienen de taal- en staatsgrenzen te overschrijden en vast te stellen, dat in Wallonië, Frankrijk, Nederland en Duitsland menige maatschappij zoals hier wedstrijden organiseren.

Dit weinig bekend punt van ons volksleven roemt terecht op een populaire bron in de wereld van de poëzie en het proza. Emile Zola (Parijs 1840-1904), en andere letterkundigen, o.a. de jezuïet Emiel Fleeckers (1877-1948), Stijn Streuvels beschreven dit volksleven. Midden in de publicatie pralen zestien kleurreproducties van de kunstschilder Toon Lambrecht.

M. BROECKHOVE

BIBLIOGRAFIE MAURITS BROECKHOVE

1. Levende Folklore van het Gewest Balegem (OVZ 1953-54)

1. De levende Folklore van het Gewest Balegem. (1)
De kring om het leven. OVZ 28 (1953) 89-100.
De kring om het jaar en de volksweerkunde. OVZ 28 (1953) 138-145.
Volksgeneeskunde/Bedevaarten. OVZ (1954) 16-22.
Volksvermaak a) voor volwassenen b) voor kinderen. OVZ 29 (1954) 55-62.
Volksletterkunde. Sagen. Raadsels. Volksrijmpjes. Volksgezegden, -humor.
OVZ 29 (1954) 79-94.
Kermissen. Feesten. Volksgebruiken. OVZ 29 (1954) 119-129.

(1) De Inleiding voor de eerste publicatie "*De Levende Folklore van de regio Balegem*" verdient voor een bepaald aspect onze aandacht. De auteur kiest zijn zegslieden onder personen van middelbare leeftijd, d.w.z. tussen de vijftwintig en vijftig jaar, om de hedendaagse en ware toestand (d.i. in 1953, straks een halve eeuw geleden) best te beoordelen en te kennen. Van dat standpunt uit is deze vorser een wezenlijke voorloper in het streven om het eigentijdse volksleven vast te leggen, aan de hand van een jonge(re) generatie. (OVZ 28 (1953) 89).

2. Jaarverslag K.B.O.V. 1954 tot en met 1984

Een éinig dienstbetoon als secretaris, jaarlijks over alle bijzonderheden van de K.B.O.V.

2. Statutaire vergadering 14 nov. 1954. Jaarverslag. Rondvragen, suggesties. Voordracht P. de Keyser: "Nieuwe inzichten: Hekserij en Heksen". OVZ 29 (1954) 183-191.
3. Idem 30 okt. 1955. Jaarverslag. Voordracht P. de Keyser: "Folkloristica Gents Woordenboek L. Lievevrouw-Coopman". OVZ 30 (1955) 184-192.
4. Idem. 28 okt. 1956. Jaarverslag. Verslag prijsvraag A. de Cockfonds door P. de Keyser. Voordracht idem "Folkloristische Semiologie". OVZ 31 (1956) 198-207.
5. Idem nov. 1957. Jaarverslag. Voordracht P. de Keyser: "Magie". OVZ 32 (1957) 191-198.
6. Idem. 26 okt. 1958. Jaarverslag. Verhouding stadsbestuur en Museum v. Volkskunde en Stadsbestuur. OVZ 33 (1958) 235-43.
7. Idem. 25 okt. 1959. Jaarverslag. Voordracht P. de Keyser: "Indrukken Internat. Congres v.d. onderzoekers volksvertellingen. Kiel-Kopenhagen. OVZ 34 (1959) 247-257.
8. Idem. 30 okt. 1960. Jaarverslag. Verslag A. de Cockfonds. Voordracht Prof. P. de Keyser "De folklore van de Flora". OVZ 35 (1960) 215-225.
9. Idem. 29 okt. 1961. Jaarverslag. Wn.voorzitter Pr. Luyckx, Jaarverslag M. Broeckhove, teksten J. Boes, M. Van Wesemael, R. Depoorter, rondvragen en suggesties. OVZ. 36 (1961) 258-264.

10. Idem. Buitengewone .Statutaire Verg. 20 mei 1962. Wijziging Statuten. Bond Oostvl. Folkloristen wordt B. Oostvlaamse Volkskundigen. Voorzitter R.v.d.L. OVZ. 37 (1962) 146-150.
11. Idem. Jaarverslag. Tekst voorzitter R.v.d.L., M. Broeckhove, J. Boes, Maur. Van Wesemael, R. Depoorter, Hulde F. Van Es, voordracht P. de Keyser: Folklore der Ambachten. OVZ 37 (1962) 248- 257.
12. Idem. 6 okt. 1963. Jaarverslag, secretaris, penningmeester, noden en belangen van heem-en volkskundige musea, huldiging 500ste lid. OVZ 38 (1963) 342-44.(en R.v.d.L.)
13. Idem. Jaarverslag. Tekst M. Broeckhove, R. Haeseryn, R. Depoorter, J. Boes, verslag A. de Cockfonds. Schuttersfeesten Berlare. Expo E.v.d. Driessche. OVZ 39 (1964) 213-226. Datum 25 okt. 1964.
14. Idem. Jaarverslag. Tekst van M. Broeckhove, R. Depoorter, R. Haeseryn, R. Vankenhove, L. Hoste. OVZ 40 (1965) 239-248. Datum 31 okt. 1965.
15. Idem. Jaarverslag. Openingsrede voorzitter: weekbladen. Tekst erevoorzitter, M. Broeckhove, H. Depoorter, R. Haeseryn, R. Vankenhove, L. Hoste, G. Weze, rondvragen en suggesties. OVZ 41 (1966) 241-253; Datum 30 okt. '66.
16. Idem. Jaarverslag. Rede voorzitter. Verslag secretaris, bibliotheek, museum. OVZ 42 (1967) 213-225. Dat. 29 okt.
17. Idem. Verslag algem. stat. verg. 27 okt. 1968. Openingsrede. Verslag secr. R. Depoorter, bib. R. Haeseryn, Komm. Feestelijkheden G. Weze, Museum L. Hoste, A. De Cockprijsvraag 'Vinkensport in Vlaanderen', bekroning voor M. Broeckhove, hulde H  l  ne Maréchal. O.V.Z. 43 (1968) 215-226.
18. Idem. Jaarverslag. Datum 26 okt. 1969. Rede voorzitter: Wat willen wij? Waar staan wij? Bedrijvigheid Bond sekr. Fin. Hilda Depoorter. Bib. R. Haeseryn. Feestelijkheden Kantwerksters. G. Weze. Museum Lode Hoste. Register OVZ. Boek Vinkensport. Hulde C.V. Trefois. OVZ 44 (1969) 195-208.
19. Idem. Jaarverslag. Datum 25 okt. 1970. Rede voorzitter: Ode aan de vriendschap. Bond, sekr. Fin. H. Depoorter, Museum L. Hoste, Bib, R. Haeseryn, Heemkr. Gent. G. Hebbelynck, Feest en Kantwerksters, G. Weze. Rondvragen en suggesties. OVZ 45 (1970) 223-233. Ill.
20. Idem. 31 okt. 1971. Rede: Traditie. Vernieuwing. Exposities. Humor. Bond sekr. Broeckhove. Fin. H. Depoorter. Mus. Bib. R. Haeseryn. H.K. Gent G. Hebbelynck. Feest en Kant. G. Weze. Gedicht M. Heins. OVZ 46 (1971) 223-240, ill.
21. Idem. Jaarverslag. Datum 29 okt. 1972. Bond. Broeckhove, Fin. Depoorter, Kant Lea Van Dijk, Bib en Mus. Haeseryn, Feesten, G. Weze, laureaat, M. Daem, De Cockprij, OVZ 47 (1972) 222-235, ill.
22. Idem. Jaarverslag. Rede Voorzitter Ned. Volksk. Bibliografie. Bond Broeckhove en Colloquium in Geraardsbergen, Fin. H. Depoorter, Kant L. Van Dijk, Bib en Mus. Haeseryn, Feest en gedicht G. Weze, OVZ 48 (1973) 202-217, ill.
23. Idem. Jaarverslag. Stat. 27-10-74 Wichelen, rede voorzitter Fin. Van De Velde-Smet, Mus. Haeseryn, Kant en feest G. Weze. OVZ 49 (1974) 214-236, ill.
24. Idem. Verslag goudvrag. Wichelen. R. Ruys, OVZ 50 (1975) 13-16
25. Idem. Jaarverslag. Datum 26 okt. 1975, rede op stadhuis West-toerisme, raad van Europa en Unesco met Expo, Broeckhove, Fin. S. Van De Velde-Smet,

- Kant en Feest G. Weze, Bib en Mus Haeseryn, R. Ruys Laureaat A. De Cockprijs Veer- en Veerdiensten, OVZ 50 (1975) 235-256, ill.
26. Idem. Verslag Gouden Jubileum, tekst Schepen, Broeckhove R. van der Linden, H. Stalpaert, J. Van Haver, Minister Rika De Backer- Van Ocken, P. Beyer, S. Top, OVZ L (1975) 178-213, ill.
  27. Idem. Jaarverslag. Datum 31 okt. 1976. Rede voorzitter. Humor rond Fusieperikelen van Gemeenten, Bond Broeckhove Fin. S. Van De Velde-Smet, Kant en Feest G. Weze, Bib en Mus. R.Haeseryn, bezoek expo Eenheid en Scheiding Nederlanden 1555-1585. OVZ 51 (1976) 221-236.
  28. Idem. Jaarverslag rede voorzitter: Jaar van het Dorp. Bond M. Broeckhove, Fin. E. Samain-Ouvrein, Kant en Feest en Reizen G. Weze, Bib en mus R.Haeseryn. Bekroning Bargoens St.-Niklaas M. Dewulf. Voordracht Rubens P. Verbraeken. OVZ 52 (1977) 239-261, ill.
  29. Idem. Jaarverslag 29 okt. 1978. Rede voorzitter: Wezenskenmerken en verschijningsvormen. Bond M. Broeckhove. Fin. E. Samain-Ouvrein. Colloquium onbetreden paden in de volksgeneeskunde en in het recht: A.G. Homblé en R. Ruys, Kant Lea Van Dijk, eregast Kamiel Verhoeven van Massemen, OVZ 53 (1978) 213-231, ill.
  30. Idem. Jaarverslag. Datum 2 febr. '79. Rede voorzitter tekens, kenmerken van carnaval. Bond M. Broeckhove, Fin. E. Samain-Ouvrein, voorstelling prinsen en keizers door R. Ruys. Tentoonstelling. Pintje-Dek. OVZ 54 (1979) 67-75, ill.
  31. Idem. Jaarverslag. Datum 15 maart '80. Colloquium Hoe groeit een volkskundig boek? R. v.d. Linden. Viviane Van den Dooren, Eugeen Van Autenboer, Henri Lievens, Daniël De Beul, Fons Roeck, Jozef Van Haver, Magda Cafmeyer, Willy P. Dezutter, met foto's van sprekers. OVZ 55 (1980) 43-84.
  32. Idem. Jaarverslag M. Broeckhove Bond. H. Pintelon. Voordracht G. Van Doorne Manneke-Pis. OVZ 56 (1981) 82-86, ill.
  33. Idem. Buiteng. alg. verg. Verhoging lidbijdrage. Rede voorzitter Waarde van blad en bond samen, twee uitnodigingen uit buitenland. Toelichting Broeckhove. OVZ 56 (1981) 195-199, ill.
  34. Idem. Jaarverslag en gowdag Lokeren 28 maart 1982. Tekst R.v.d. Linden, M. De Puydt, H. Pintelon. OVZ 57 (1982) 173-176, ill.
  35. Idem. Jaarverslag. 17-4-1988. Rede voorzitter auteur, anekdote, uit stoten, voordracht profane vaantjes 1830-80. Broeck, wnd. sekr. Fin. H. Pintelon, Bib. A.G. Homblé, Huldiging M. Broeckhove, rede R.v.d. L., dank gehuldigde geschenk van Michiel Leenknecht. OVZ 58 (1983) 123-132, ill.
- Idem. Datum 1 april 1984. Stadhuis Dendermonde. Boekenbeurs. Twee dames mevr. J. Weyns en K.C. Peeters. Rede voorzitter, dag- en weekbladen, Boeketje Vlaanderen, Bond M. Broeckhove, Fin. H. Pintelon, Bib A.G. Homblé, Kant G. Weze, Mus. R. Van de Walle, bekroning A. de Cockprijs Kruisboogschutters St.-Joris Lebbeke Jozef Dauwe, St. Van den Eijnde :Groet aan Eerste Volks- en Heemkundige Boekenbeurs, rede schepen Hubert Maes, R. v.d.L., Henri Vannoppen, Johan David, R. Ruys. OVZ 59 (1984) 85-107, ill.
- Nummer 2 tot 36, éinig dienstbetoon, als secretaris jaar tot jaar alle mogelijke bijzonderheden over de werking van de K.B.O.V.

3. Bijdragen in ons tijdschrift.

37. De Aziatische griep. OVZ 33 (1958) 25.
38. Oorsprong kermis Berlejan-Balegem-Z. OVZ 36 (1961) 181-89.
39. Plechtige opening Museum v. Volkskunde te Gent op 9 sept. 1962. OVZ 37 (1962) 213-219, ill.
40. Deerlijk. Patroon Vinkeniers. OVZ 38 (1963) 280-81.
41. Poppenoverhandiging in Mus. v. Volkskunde te Gent. OVZ 39 (1964) 163.
42. Rec. J. Goris. Jan van Eyck in de Kempen. OVZ 39 (1964) 166-67.
43. Rec. Bert Bijmens. Zuid- of Frans-Vlaanderen. OVZ 39 (1964) 229.
44. Rec. Jaarboeken XI, XII en XIII Koninklijke Belgische Commissie voor Volkskunde. Vlaamse afd. OVZ 40 (1965) 207.
45. In 't Pakje Biezen. Een 17de-eeuws huis te Gent. OVZ 40 (1965) 212-228, ill.
46. Film. 'Op mijn kloefen zal ik vrijen'. Uitz. 2 okt. 1965. OVZ 40 (1965) 235-36.
47. Rec. I. Peeters-Verbruggen. N.V.B. Deel I. Volkskunde 1888-1938. Deel II. 1939-1960. OVZ 40 (1965) 249.
48. Rec. R.v.d. Linden. Het bolspel in Vlaanderen. Vroeger en nu. OVZ 41 (1966) 122-123.
49. Expositie. In memor. Prof. em. dr. Paul de Keyser (1881-1966). OVZ 41 (1966) 169-170, ill.
50. 400-jarig bestaan Kon. en Ridderl. Gilde St.-Sebastiaan van Berlare-Dendermonde. OVZ 41 (1966) 184-185.
51. Rec. T. Segers. Zottegem, Poort der Vlaamse Ardennen-Egmontstede. OVZ 42 (1967) 14.
52. Rec. O. Schroeder. Calendrier perpétuel. Système breveté. OVZ 42 (1967) 104.
53. In memoriam R. Vankenhove. OVZ 42 (1967) 130-138, ill.
54. Volkshumor te Halle. OVZ 42 (1967) 208-209.
55. Gent. Herberg 'Marthabeen'. Naam. OVZ 43 (1968) 78.
56. Rec. Uitg. Stichting Historisch Boerderij-Onderzoek 19de e. Deel I. OVZ 43 (1968) 86.
57. Rec. J. Weyns. Vlaamse hoeven, vorm en sfeer. OVZ 43 (1968) 87-88.
58. West-Vleteren. Trappistenbier. OVZ 43 (1968) 135.
59. Rec. M. De Meyer. Volkskunde. Verzamelde Opstellen. OVZ 43 (1968) 194-195.*
60. Expo. 125 j. Gentse feesten. OVZ 43 (1968) 205-210.
61. Rec. R.v.d.L. Alfons de Cock. Grondlegger volkskunde in Vlaanderen 1850-1921. OVZ 44 (1969) 82.
62. Rec. A. Vanderfeesten. Ten huize St.-Jan de Deo. OVZ 44 (1969) 191-192.
63. Beknopte historiek bij de nieuwe kaft 1970. OVZ 45 (1970) 2-3, ill.
64. Archeologische vondsten middeleeuwse Damse havenkom. OVZ 45 (1970) 118-122.
65. Forumgesprek Heemk. kringen Oost-Vlaanderen. J. De Brouwer. J. Taeldeman. L. Hoste. R.v.d. Linden. OVZ 46 (1971) 13-23.
66. Het bronzen beeld op de architraaf v/h station Gent-Zuid. OVZ 46 (1971) 27-31, ill.

67. Kon. Dekenij Koornmarkt en omgeving. Sluiten Gentse feesten. Muziekkorps Gentse wezen tot avondmarkt lege portemonnees. OVZ 46 (1971) 151-157.
68. Gavere en het bronzen beeld op de architraaf station Gent-Zuid. OVZ 46 (1971) 185-187.
69. Film 'Oude Ambachten'. 'Als vogels in een boom'. OVZ 46 (1971) 221.
70. Humoristische verwerking B.T.W. OVZ 47 (1972) 31-33.
71. Voddenopkopers. Speelgoed. Inl. OVZ. 47 (1972) 67-68.
72. Kunstschilder Gaston Willemsen n.a.v. retrospectieve Kermissen, schilderijen, tekeningen, pastels 1939-1962. Museum Volkskunde te Gent 13 mei - 11 juni 1972. OVZ 47 (1972) 155-157, ill.
73. Driedaagse Poppenspel te Gent. 27, 28, 29 okt. 1972. Mus. Volkskunde K.B.O.V. Beheercommissie Mus. Auspiciën Prof. Fr. van Mechelen. Tekst R.v.d. Linden, A. Brysse, G. Weze, R. Haeseryn, M. D'hont, J. Martin, OVZ 47 (1972) 186-208, ill.
74. Marcel Devynck n.a.v. "Gentse hoekjes en typen". Museum Volkskunde 3 tot 15 dec. 1972. OVZ 48 (1973) 60-62, ill.
75. Tabakmaatschappij "Al groeiend bloeiend" te Laarne. OVZ 48 (1973) 144-160, ill.
76. Rec. L. Vandenbussche. Ziekten en remedies in volksgeneeskunde. OVZ 49 (1974) 24.
77. Rec. R. Meurant - R. v.d. Linden. Volksleven in België OVZ. 49 (1974) 25.
78. Humor rond oliecrisis 1973-1974. OVZ 49 (1974) 60-63.
79. In mem. Oscar Serafien Depraet. Gavere 1888- Gent 1974. OVZ 49 (1974) 48.
80. Een bedeschrift anno 1785. De Gentse groentevrouwen aan de abt van de St.-Pietersabdij nevens Gent. OVZ L (1975) 82-140, ill.
81. Kunstschilder Julien Van Langenhove. OVZ LI (1976) 25-26.
82. Blaaspijp als ontspanningsinstrument. OVZ LI (1976) 42-71, ill.
83. Beeld station Gent-Zuid werd standbeeld. OVZ LI (1976) 151-152.
84. Rec. W.P. Dezutter - M. Goetinck. Catalogus expo "Op en om het Bouwwerf". OVZ LI (1976) 155-156.
85. Een nieuw volksspel voor volwassenen. Het knikkeren op zijn "Engels". OVZ LII (1977) 20-27, ill.
86. Rec. Jo Verbruggen. De Bacchusfeesten te St.-Lievens-Houtem. OVZ LII (1977) 36.
87. Twee kalenders in het teken van het dorp: Molenkalender en dorpskalender Munte. 1978. OVZ LIII (1978) 28.
88. Kunstschilder Georges Teugels. OVZ LIV (1979) 157-158.
89. Kant uit Katelijne's hand. Expo bij het 10-jarig bestaan Kantwerkkclub St.-Katelijne 15 sept. 14 okt. in samenwerking met H. Pintelon en G. Weze. OVZ (LIV (1979) 163-200, ill.
90. Kapel voor verkeersslachtoffers te Zeveneken. OVZ LIV (1979) 231-234.
91. In mem. Gaston Van Peteghem. OVZ LV (1980) 36.
92. Rec. W.P. Dezutter en M. Goetinck. Catalogus 125 j. Sted. Nijverheidsschool te Brugge. OVZ LV (1980) 38-39.
93. Rec. André ver Elst. De Oostvlaamse buurttram in beeld. OVZ LVI (1981) 214.

94. Rec. André, ver Elst. De Gentse stadstram in beeld. OVZ LVI (1981) 214-215.
  95. De duivel te Gent. OVZ LVII (1982) 227-232.
  96. Het weer voor morgen. 1ste deel. OVZ LVIII (1983) 49-80.
  97. Volksdichter Pieter De Windt, alias Boerke Waardichter en hoofdopsteller van de Gazet van Stekene. OVZ LIX (1984) 43-54, ill.
  98. Nationaal Museum Vinkensport te Harelbeke - Hulste. OVZ LIX (1984) 116-117, ill.
  99. Bibliografie Maurits van Wesemael, samen met R.v.d. Linden. OVZ LXI (1986) 208-214.
  100. Rec. Renaat van der Linden. Bedevaartvaantjes. Devotie rond 200 heiligen op 1.000 vaantjes. LXI (1986) 253-254.
  101. Feest der Secretaressen. Nieuw kalenderfeest. OVZ LXIII (1988) 58.
  102. Nieuwe vorm van toerisme. Uitnodiging per post. OVZ LXIII (1988) 59-66.
  103. Rec. Renaat van der Linden. Bedevaartvaantjes. Volksdevotie op 1175 vaantjes. OVZ LXIII (1988) 199-201.
  104. Verpachting van kerkstoelen. Munkzwalm en St.-Goriks- Oudenhove. OVZ LXV (1990) 254-260.
  105. Volksmonument van molenaar in Z.-O.-VI. Openluchtkruis tot kerkhofkruis te Strijpen. OVZ LXVI (1991) 37-42, ill.
  106. Secretaressendag. Derde donderdag in april. OVZ LXVI (1991) 130-131.
  107. Het worp motief in O.-VI. Aspecten van eigentijdse feestcultuur. Samen met Walter Giraldo en Renaat v. d. Linden. OVZ LXVI (1991) 136-164, ill.
  108. Rec. Herman Vandommele. Van Kapucijner tot Doperwt. OVZ LXVII (1992) 16.
  109. Rec. Frans Van Bost. Het Ganzenbord in Vlaanderen. OVZ LXVII (1992) 72.
  110. Over St.-Eligius te Merelbeke n.a.v. de restauratie van zijn geklasseerde kapel. OVZ LXVII (1992) 249-260, ill.
  111. Jacques De Vriendt. (samen met R.v.d.L.) OVZ 68 (1993) 74.
  112. Rec. P. Theunissen en L.K. Cumps. Logboek Christoffel Columbus. OVZ 68 (1993) 143.
  113. Aanwas van "Eigentijdse Straatbeelden". Diagram v. vijf provincies. OVZ 69 (1994) 7-9.
  114. Rec. W. Debrock. De Oostendse kapers. OVZ 69 (1994) 195.
  115. Bibliografie Lode Hoste. OVZ 69 (1994) 201.
  116. Rec. Noël De Clercq, Albert Deprez, Walter Godefroid, Filip Santens, Lucien Van Acker, Voorwoord Roger Van Oost. Hinke de Vinke. 400 j. Vinkensport in Vlaanderen. 60 j. A.V.I.B.O. Drukkerij Van Overbeke, Vichte, 1995, 703, ill. OVZ 71 (1996) 70.
- Van 1966 tot 1975 verschijnt "Maandelijks Tijdschrift", één keer, daarna regelmatig als Medelingenblad K.B.O.V. en Museum v. Volkskunde, in 1970 en 1971 idem én de Heemkundige Kring "Gent". M. Broeckhove is verantwoordelijke uitgever, ook M. De Puydt voor een bepaalde periode. M. Daem heeft een systematisch register op het Mededelingenblad samengesteld voor 1966-1975. Publikaties van M. Broeckhove in Mededelingenblad. Het aangehaalde cijfer verwijst naar de jaargang en het nummer van de maand.

117. Nieuwjaar- en Driekoningenfeest. K.B.O.V. 4, nr. 1
118. Idem. 5, nr. 1.
119. Uitgave Vinkensport M. Broeckhove. 5, nr. 2
120. 's Gravensteen. Onderaardse gang. 5, nr. 4 en 8
121. Station Gent. 5, nr. 3.
122. Nieuwjaarskaarten havenarbeiders. 5, nr. 4.
123. Spookhuis. Prinsenhof. 5, nr. 8.
124. Volksboek. L. Bakelandt. 5, nr. 11.
125. Idem. 6, nr. 6.
126. Prentbriefkaarten 1 april. 6, nr. 6.
127. Lappersfort. 5, nr. 11.
128. Zegswijzen. Belasting T.W. 6, nr. 4
129. Rec. Moens-Lambrechts. Waasmunster in prentkaarten. 7, nr. 9.
130. Ch. J. Bonne, poëet 1785. Gentenaar. 7, nr. 1
131. Embleem. Chirurgyn. Barbiers. 7, nr. 10.
132. Balblaaspijp. 9, nr. 4.
133. Gent. Bouw van nieuwe kerk 1783. 9, nr. 9.
134. Duiven als huwelijksgeschenk. 12, nr. 1.

4. Afzonderlijke uitgaven of Overdruk van bijdragen in OVZ, bijgewerkt of met meer illustraties.

Driemaal bekroning van het Alfons de Cockfonds:

Weerkundige Volkskalender voor het Vlaamse Land.

De Vinkensport in Vlaanderen.

De wonderdokter Drieske Nijpers van St.-Gillis-Waas.

135. De levende Folklore van het Gewest Balegem. Balegem, Elene, Leeuwergem, Oombergen, Oosterzele, Scheldewindeke, Velzeke. Zie nr. 1.
136. Devotie in het Vlaamssprekend gedeelte van België tot de H. Donatus, bijzondere patroon tegen schadelijke, natuur- en vernielende kunstmatige lucht-elementen. OVZ 34 en 35 (1959 -1960) 41-72, 85, 101, 127-142, 170-195, 219-235; 1-20, 37-53, 144. Ill., krt.
137. De Gentse kant, uitgave n.a.v. 5-jarig bestaan Kantwerkstersklub St.-Katelijne K.B.O.V. Résumé en français. 1973, 36 p., ill.
138. Het weer voor morgen. OVZ 58 en 59 (1983 en 1984) 49-80, 85-120, 40-62, 77 p. ill.
139. Katelijne Kant. Sant in eigen Land. n.a.v. 25e verjaring Kantklub St.-Katelijne K.B.O.V. 1992, 55 p., ill. Enig in Vlaanderen. Driemaal bekroning met de Alfons de Cockprijs
140. Weerkundige Volkskalender voor het Vlaamse Land. 1945, 211 p., ill.
141. De Vinkensport in Vlaanderen. 1967. 166 p. pl. krt.
142. De wonderdokter Drieske Nijpers uit St.-Gillis-W. 1978. 96 p., ill. Catalogi voor tentoonstellingen in Museum voor Volkskunde te Gent
143. Catalogus 125 j. Gentse Feesten 20 juli - 31 aug. 1968 in samenwerking met Lode Hoste en Gustaaf Weze.

144. Catalogus retrospectieve Gaston Willemsen: 1939-1962. Kermissen. Schilderijen, tekeningen, pastels, 13 mei - 11 juni 1972
145. Catalogus Kantwerksters en Kantwerk herleven. Levende Volkskunst. 13 okt. - 30 nov. 1973
146. Zeven eeuwen Stukwerkers. Uitg. N.V. Stukwerkers Havenbedrijf, Gent. 1985, 244 p., ill.
Samenvatting in het Frans, Engels, Duits, Spaans.
147. Blaaspijp als Ontspanningsinstrument. Uitgave Seminarie v. Volkskunde. Rijksuniversiteit Gent. 1976, 32 p. 24 ill. mit einer deutschen Zusammenfassung.
148. Catalogus tentoonstelling "Kantwerk herleeft in Gent". 32 p., 26 april - 10 mei 1974. Uitg. Bank van Brussel, Gent. Medewerking aan tijdschriften Ons Heem.

5. Medewerking aan tijdschriften en huldeboeken

Ons Heem. De Kern. Meer schoonheid. Huldeboek Renaat van der Linden en Liber Amicorum Jozef Van Haver.

149. Doodsberichten op speelkaarten. O.H. 19 (1965) 61.
150. Mazieren. O.H. 25 (1971) 74.
151. De Gentse kant. O.H. 28 (1974) 226-227. De Kern. Tweem. tijdschr. Instituut v. Middenstands-opleiding en -volmaking. Imov. Gent.
152. Humoristische verwerking van de B.T.W. 7 (1972) nr. 1, 11-15. Meer Schoonheid.
153. De lente komt. 7 (1960) nr.2, 1-4.
154. Het zomert in het land. 7 (1960) nr. 2, 4-5.
155. Nu de blaren vallen. Ibidem nr. 3, 1-5.
156. De winter is in 't land. Ibidem nr. 4, 2-7.
157. Nu worden de blaren geel en krom. Ibidem.
158. Biografie Renaat van der Linden. In Volkskunde in Vlaanderen. Huldeboek Renaat van der Linden. Samengesteld Drs. W.P. Dezutter, Drs. R. van de Walle, Prof. Dr. J. Van Haver, A.G. Homblé, G. Weze. Uitg. Marc Van de Wiele, samen met de Koninklijke Bond der Oostvlaamse Volkskundigen. Brugge, 1984, 9-14, ill.
159. Grondslagen van de volksweerwijsheid. In Liber Amicorum Jozef Van Haver. Uitg. Koninklijke Belgische Commissie voor Volkskunde, Brussel, onder redactie van Prof. Dr. A. Roeck, Prof. Dr. J. Theuwissen, Prof. Dr. S. Top, S. Van den Eijnde, secretaris. 1991, 55-60. Tijdschrift "Onze Dekenijen", Gent, 13 (1959) 2-6. Enkele aantekeningen bij het slopen van 17de-eeuws huis in de Sleepstraat te Gent.

Renaat van der Linden

"VAN LOOPFIETS TOT MOUNTAINBIKE"

Aantekeningen betreffende de uitvinding en nog wat anders over het "veloke"

De fiets, zoals wij hem vandaag de dag kennen, is een nuttig, eenvoudig en democratisch gebruiksvoorwerp dat de mogelijkheid biedt om zich vlug te verplaatsen tussen de toenemende drukte van het onveilig verkeer in stad en land. Dit kort opstel wil een beeld schetsen vanaf zijn ontstaan tot de huidige mountainbike die in het brandpunt van de belangstelling staat. De ontstaansgeschiedenis van de fiets en het verder verloop ervan is niet bewogen geweest, maar smeert zich uit over een tijdspanne van pakweg 175 jaar. De wortels van dit tuig dienen wij te zoeken in Duitsland, in de stad Mannheim, gelegen aan de linker Rijnsoever. De 17de eeuw was zeer belangrijk voor Mannheim. Vele Hugenoten, hervormden uit Frankrijk, protestanten uit Nederland en ook uit Vlaanderen kwamen er zich in grote getale vestigen. Thans is zij een der grootste binnenhavens uit Europa en is bekend voor haar industrie. De stad die nagenoeg in zijn geheel werd verwoest door zware luchtbombardementen werd heropgebouwd en heeft diepe sporen van Wereldoorlog II uitgewist. Buiten de merkwaardige figuren die Mannheim binnen haar muren telde, leefde en werkte er in het begin van de 20ste eeuw een zekere Freiherr Drais vonn Sauerbronn (+1851), ingenieur en bosbouwkundige, die het klaarspeelde en dienvolgens de eer mag opeisen in 1818 de eerste fiets te hebben gebouwd die naar de uitvinder werd genoemd en als 'draisienne' werd gedoopt. Zoals uit de hierbijgevoegde afbeelding is af te leiden betreft het een loopfiets. Hij werd gebouwd met velgen en spaken, alsook het frame in hout en werd in beweging gebracht door de berijder die zich beurtelings met linker- en rechervoet van de hobbelige straatstenen afduwde in voorwaartse richting.

Tientallen jaren later werd de zogeheten 'draisienne' of loopfiets verbeterd. Het voorwiel werd ten overstaan van het achterwiel wat groter gemaakt, terwijl op de as van het voorwiel pedalen (in de volksmond 'trappers') werden bevestigd. De weggebruiker, gezeten op een ijzeren zadel, kon zich met behulp van de pedalen in voorwaartse richting voortbewegen. De volgende afgebeelde fiets is een 'draisienne à pédales' en de fiere bezitter van bedoeld vehikel, de oudste zoon van de voorname familie Wilford uit Temse, kreeg die voor die tijd ten geschenke. De jongen, hoe kon het anders, was er erg blij en fier over en niets deed vermoeden dat een reisje hem fataal zou worden. Tijdens de decembermaand van 1867 werd de jonge Wilford in de gelegenheid gesteld een zeereis te maken naar het verre Scandinavië. De fiets werd voorzichtig verpakt en vergezelde de reis naar het Noorden.

Bij de terugreis, tijdens de kerstnacht werd hij bij een woelige zee totaal verrast en verdween de jonge man voorgoed in de golven. De 'draisienne à pédales' kwam zonder zijn bezitter terug naar Temse. Na vele jaren te zijn opgeborgen op de zolder van het ouderlijk huis werd hij, een stomme getuige van een rampzalig gebeuren, als een curiosum aan het museum van de Oudheidkundige Kring van Sint-Niklaas geschonken waar hij tot de bezienswaardigheden behoort.

Omtrent 1875, kwam als totale nieuwigheid de 'vélocipède' op de markt. Uit de afbeelding kan men vaststellen dat de 'vélocipède' totaal verschilt van de 'draisienne à pédales'. Het betreft een groot voorwiel met een doormeter van 1,50 m en meer zelfs, en een klein achterwiel met een diameter tussen 30 en 50 cm. De pedalen werden zoals voorheen aan de as van het voorwiel vastgemaakt. Een voordeel bij de 'vélocipède', waaraan wij het woord velo ontleen, schuilt in het feit dat

men veel vlugger vooruit kwam. Een nieuwigheid was de rem op het voorwiel. Het gebruik van dit laatste was niet zonder gevaar. Bij fors remmen stuwde de gebruiker gebeurlijk over het voorwiel en kwam onzacht op de straatstenen terecht. Dit laatste gebeurde eveneens wanneer het voorwiel in een putje geraakte. De vélocipèdes waren uit ijzer gemaakt.

Nieuw was eveneens voor het eerst de holle velg (la jante) waarop een volle band in rubber werd gelegd. Hierdoor werd het gerucht en de daver die de vélocipède bij het rijden maakte, in ruime mate ondervan-

gen. De vélocipède was een modeverschijnsel van zeer beperkte duur. Rond 1880 had de vélocipède afgedaan en kwam de 'bicycle' voor de pinnen. De 'bicycle' toont ons het gewoon model van fiets zoals wij die heden kennen. Dit model zou nadien worden verfijnd en sierlijker uitgewerkt. Van 'bicycle' is het nieuw moeilijk de naam 'cyclist' af te leiden. Het 'frame' (le cadre in het Frans) heeft in grote trekken zijn oorspronkelijke vorm behouden.

Sedertdien kennen wij het rijwiel met gelijke wielen en zeer in het bijzonder twee tandraden, alsook ... een ketting. De bicycle had reeds een groot tandrad in het midden van het frame en een klein op de as van het achterwiel. De ketting alsmede de tandraden, werden uitgevonden door een zekere Fitzgerald, een Engelsman. Uit de familienaam van de uitvinder kunnen wij de benaming 'fiets' puren. Een bijzondere verbetering was de uitvinding van de 'kogellagers' (roulement à billes) die bij toepassing ervan de fiets lichter lieten lopen. Hierdoor werd de weerstand tot een minimum herleid. De fietsen waren van remmen voorzien en dit laatste was meer dan noodzakelijk. Twee remmen, één ervan werd bevestigd aan de vork van het voorwiel, de andere aan het frame achteraan. Tientallen jaren

nadien zal de torpedorem zijn intrede doen. Veel later, in de dertiger jaren, kwamen de versnellingen er aan te pas. Het heeft lang, zeer lang geduurd eer het, nu democratisch 'veloke', met zijn 'zwakke weggebruiker' de markt veroverd. De fietsen waren immers eerst te duur en lagen ver buiten de koopkracht van de gewone man. Derhalve is de fiets jarenlang een statussymbool geweest. Uit de mond van de oudste velomakers van Sint-Niklaas hebben wij vele jaren geleden een en ander mogen vernemen over hoe het bij het fietsenbedrijf gesteld was op het einde van vorige en in het begin van de 20ste eeuw.

Rond 1890-1895 behoorde de fiets enkel tot het bezit van de welgestelde burgerij. Vanzelfsprekend ontstonden er clubs waarvan de aangesloten leden een uniformpet droegen. Deze veloclubs groeiden soms uit tot fanfares. Wanneer de clubleden er op zomerse zondagen met de fiets op uittrokken werd er tijdens het rijden flink gemusiceerd. De grote trom ('den djoembal op z n Sinnekloasses) hoorde er bij. Een Sint-Niklase veloclub "De Vrije Wielrijders" werd in 1898 over de doopvont gehouden in de herberg "Het Schuttershof" op het Brugsken. Zoals de wielertoeristen van nu kozen ook de Vrije Wielrijders van destijds een lokaal waar de dorstigen konden worden gelaafd, o.a. café Hemelrijk op de Grote Markt. Zij hield het uit tot omstreeks 1925. Haar mooi geborduurd zijden fanion bewondert u in het museum van Sint-Niklaas. De standregelen ofte het reglement, waarvan een zeldzaam gedrukt exemplaar wordt bewaard in het rijke archief van de Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas biedt pittige elementen. Art. 1 vermeldt dat de club tot doel heeft de wielrijderskunst aan te moedigen en te verspreiden. Het organiseren van uitstappen in groep en ... voetstappen bij de overheid aan te wenden om het verbeteren van banen te bekomen en rijwielbanen aan te leggen. Dit laatste betekent dat het toen triestig gesteld was met de toestand en berijdbaarheid van het rijvlak der straten en landelijke wegen en dat geen velobanen (fietsbanen) ter beschikking waren. De voorschriften van art. 2 vermelden dat de leden zich moesten onthouden van alle politieke gesprekken. Dit was zeer streng verboden en bij overtreding ervan zou dit tot uitsluiting leiden.

Wat dit laatste betreft, mogen wij concluderen dat er in 1898 zeer verstandige leden woonden in onze goede stede. Anderzijds mochten fietshandelaars geen deel uitmaken van het bestuur. Ook werden leden die daden begingen, welke de waarde van de club zouden benadelen, uitgesloten. Dit wijst erop dat de club een elitair gezelschap was. Trouwens de fiets behoorde op dit moment, zoals eerder vermeld, niet tot de mogelijkheden van ieders beurs. Belangrijk was de wegkapitein. Hij beheerde de uitstappen en alle deelnemers dienden zich naar zijn bevelen te gedragen. Tot daar, enkele grepen uit het reglement van de 'Vrije Wielrijders'. Omtrent de eeuwwisseling komen de velokoersen, onder overgrote belangstelling van Jan Publiek, volop in de mode. De meeste geschikte periode daarvoor waren de plaatselijke zomerkermessen. Toen doken ook de beroepsrenners op. Maar om de koersen levendig te houden, en vooral om de gewone deelnemers niet te ontmoedigen dienden, bij deelname, de beroepsrenners met een niet geringe achterstand te vertrekken. Op deze wijze kregen de gewone amateurs ook de kans om een prijsje weg te kapen, wat echter niet belette dat de beroepsrenners meestal

met het grootste deel van de prijzenkoek naar huis reden. Men mag hierbij niet uit het oog verliezen dat amateurs en beroepsrenners bij dezelfde koers samen aan de startlijn stonden.

Omstreeks 1905 en later werden de velo's in elkaar gestoken in een werkplaats van de velomaker. De onderdelen werden afzonderlijk geleverd door de fabrieken.

Pas in 1908 bracht de 'Fabrique National te Herstal' volledig gemonteerde fietsen met luchtbanden op de markt. In dit verband werden advertenties in dag- en weekbladen afgedrukt. Onderlijnen wij hierbij dat fietsbanden, waarvan de binnenband gevuld is met lucht en afgesloten wordt door een ventiel (soupape) eveneens een Engelse uitvinding is. Omstreeks 1908 beginnen de werklieden velo's te gebruiken om zich naar hun werk te begeven. Zelf een velo aankopen was echter veel te duur. De goedkoopste kostte de formidabele som van 400 fr. Wanneer wij rekening houden met het uurloon van een gewone arbeider dat 25 centiemen beliep, wat uitgerekend voor één hele dag drie frank opleverde, of, omgerekend 930 fr. per jaar - wel te verstaan indien men niet werkloos geraakte - is het licht te begrijpen dat het was aangewezen een rijwiel te huren. Een velo "huren" kostte per week 1,50 à 2,50 fr. De verhuurde rijwielen waren meestal oude versleten karretjes die zo goed als het kon werden opgelapt. Het baart derhalve geen verwondering dat er steeds wat haperde aan deze vehikels die met de regelmaat van een klok naar de velo- of fietsenmaker werden teruggebracht en die de herstellingen uitvoerde op kosten van de huurder-gebruiker.

Door de vele uren en lange arbeidsdagen die in die verre tijden dienden te worden gepresteerd, was het steeds in de vooravond en meestal later dat de fietsen voor herstel bij de velomaker werden afgeleverd. Deze laatste diende soms een hele nacht door te werken om de fietsen terug in orde te krijgen tegen de vroege uren van de volgende dag. De drukste dagen waren de zaterdagen en soms werd er doorgewerkt tot zondagvoormiddag. Dit laatste viel niet in de smaak van de pastoors die vanop de kansel tegen dit zondagswerk uitvoeren.

Naargelang de jaren verstreken, verminderde de aankoopprijs van de fietsen en kon men bvb. tijdens de zomer van 1910 tegen de prijs van 220 fr. een stevige en degelijke fiets kopen. Een koersvelo kostte toen 225 fr., een damesfiets 210 fr. En een kinderrijwiel 200 fr. In datzelfde jaar diende men voor een fiets, die door een velomaker was ineengestoken, 105 à 115 fr. neer te tellen. Door dit laatste kwam de fiets in het bereik van jan en alleman. Er waren fietsen, hoe eigenaardig ook, zonder ketting. Door het duwen op de pedalen werd een draaiende buis in beweging gebracht die door de ontwikkelde kracht het achterwiel in beweging bracht. Deze fietsen waren het duurst van allemaal. Men kon ze zich aanschaffen wanneer men 425 fr. afdokte, een hele som. Zo was de veroveringstocht van de fiets onstuitbaar begonnen. Ook het leger toonde er destijds heel wat belangstelling voor. Voor W.O. I beschikte het Belgisch leger over afdelingen karabiniers-wielrijders. Het waren uiteenneembare rijwielen die bij marsen of défilés met lederen riemen op de rug werden gedragen. Nadien werden voor het Belgisch leger fietsen gemaakt met wielen van kleinere doormeter. Dit laatste liet toe gemakkelijker tegen de wind in te rijden en vlug hellingen te kunnen bestijgen. Ook tijdens de laatste W.O.

beschikte het Belgisch leger over afdelingen wielrijders. De fiets heeft dus, vanaf het ontstaan, een belangrijke rol vervuld in het verkeer en het dagelijks leven, en doet dit nog . Wij kunnen nog uitweiden over het in gebruik komen van de triporteurs in 1925. Zij verdrongen de hondenkarren, de bakkerskarren en de kruitwagens. Over de versnellingen, drie in totaal destijds, die vanaf 1935 furore maakten en als nieuwigheid aan de koersfietsen werden bevestigd. Nieuw rond die tijd waren ook de torpedoremmen die de handremmen voor vele achtereenvolgende jaren zouden vervangen.. En zo gaat het bondig verhaal over de fiets verder. De laatste jaren maakt en kent de mountainbike een snelle opgang. Hij is, met zijn kleine wielen en frame, zijn versnellingen e.d.m. aangewezen om hellingen vlug en op korte tijd te overbruggen.

Kortom, de fiets laat toe, spijs het steeds verder toenemend verkeer met alle gevaren van dien, ons snel te verplaatsen in de stad en hij is bovendien geen luchtvervuiler in deze wereld waarin uitlaatgassen van industrie en verkeer onze planeet steeds meer onbewoonbaar maken. Maar dit laatste is een probleem en een onderwerp dat wij een volgende keer aansnijden.

André Vanderveken

Bronnenopgave :

Archief Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas.

Volkskundige almanak 'Het Beertje' - Brugge - 1958.

Aantekeningen uit de mond van fietsmakers en -reparateurs.

Leonard de VRIES/Ilonka van AMSTEL. *De dolle entree van automobiel en velocipee.* (1883-1908). De Haan/Bussem, 1973.

L. HOUARD, *Geschiedenis van het rijwiel.* Antwerpen, L. Opdebeek, s.d.

In de Universiteitsbibliotheek RUG berust als enig document in dit opzicht een typisch annoucenblad : Journal, the Flying Wheel (1908).

Ondertitel : "Het Vliegende Wiel - Velos - Machines à coudre et Accessoires".

De titeltekening toont een fiets. (Prijs gratis). Formaat : 37 x 27 cm., 3 kol. 5 p.

Adres (in het Frans) rue de la Croix 8-10, Gand.

Drukker : Fr. Vercauteren, Dique des Blanchisseurs 8, Gand.

Vreemde titel, en tweetalige ondertitel bewijst dadelijk dat het annoucenblad voor een elitair publiek bestemd is.

UB J. 1255.

E. VOORDECKERS. *Bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse Pers. Repertorium (1667-1914).* Editions Nauwelaerts Leuven-Louvain, Béatrice-Nauwelaerts Paris. 1964, p. 286-287, nr. 230.

Verering van de H. Apollonia in Lokeren

In verband met de volkskundige enquête aangaande de befaamde tandheilige Sinte-Apollonia van Hervé Daras (zie OVZ LXVI (1991) 3 blz. 165 en verder) kunnen wij voor Lokeren nog enkele aanvullingen geven

1. In het Stedelijk Museum van Lokeren bevindt zich een reeks van twaalf eikehouten, halfverheven beeldhouwwerkjes van verschillende heiligen. Volgens de museumcatalogus zouden deze afkomstig zijn van een vroegere wandversiering in de decanale Sint-Laurentiuskerk van de Durmestede. Eén ervan stelt de Heilige Apollonia voor met naast zich haar attribuut, zijnde een nijptang. Dit kunstwerkje (formaat 30 cm x 28 cm) is ingeschreven onder inventarisnummer 159 en opgehangen in de "Zaal voor Kerkelijke Kunst".

De H. Apollonia in het Stedelijk Museum te Lokeren (foto: M. Pieters)

2. In de kerk van de Sint-Antoniusparochie, gelegen in de Luikstraat te Lokeren, wordt in de winterkapel een schilderij op doek (formaat 80 cm x 58 cm) bewaard van de Heilige Apollonia. Pater-gardiaan Julien Raes verklaarde ons dat het vroeger opgehangen was in de hoofdingang van het aan de kerk palende minderbroedersklooster. Het doek, dat niet gesigneerd of gedateerd is, werd vermoedelijk geschilderd in de tweede helft van de achttiende eeuw. Centraal staat de tandheilige met een nijptang in de opgeheven rechterhand. In de rechterbovenhoek twee putto waarvan één de martelaarskroon boven het hoofd van de heilige houdt. Aan de linkerzijde een engel met een schotel waarop een met bloed besmeurd doek ligt. Rechtsbeneden eveneens twee putto waarvan één een palmtak in de hoogte steekt.

Beide objecten, één afkomstig uit een kerk en het tweede nog steeds in een bedehuis, verwijzen duidelijk naar enige vorm van plaatselijke devotie voor deze tandheilige.

Lokeren

Marcel PIETERS

De biechtvader van Jan De Lichte

In mijn notaboekje tref ik het volgende aan, voor het grootste deel verteld door een eerbiedwaardige priester. De familieboom van die geestelijke klimt op tot de jaren 1600. Bovenaan bevindt zich een zekere Petrus Joannes, zoon van Martinus Ringot en Margareta van Biesen. Hij was de derde zoon van elf kinderen en is geboren op 11 november 1713. Een van zijn broeders werd later priester, twee van zijn zusters begijntjes.

Petrus Joannes klopte aan bij de capucienen, werd aanvaard in het noviciaat te Leuven, waar hij daar gelijk zijn vader Martinus genoemd werd. Frater Martinus kreeg het kleed als capucien op 14 januari 1738 en profeste op 14 januari van het volgend jaar: 1739. (1) Hij werd priester, leefde als een heilige, was door iedereen bemind en stichtte veel goed door zijn talrijke preken. Hij leefde lang, vermits hij zijn jubelfeest van vijftig jaar kloosterling en van vijftig jaar priester mocht vieren. Hij overleed op de gezegende leeftijd van 82 jaar, in het 57ste van zijn capucienenleven op 13 juni 1795 in het klooster te Aalst.

Nu een nieuw capucienenklooster te Aalst oprijst, beschouw ik het nuttig de herinnering aan de pater op te roepen. Ziehier vooral waarom, wat er toe aanleiding biedt.

Alle nieuwsbladen spraken in de laatste tijden van het schavot dat weder te voorschijn gekomen is in Frankrijk. De bende Pollet van Hazebroek heeft het het eerst moeten bezuren.

Als wij in Vlaanderen de schurkenstreken van die stilgelegde moordenaarsbende overwegen, kunnen we niet nalaten te denken dat onze gouwen dergelijke benden kenden en de namen van Baekelandt, Jan de Lichte, enz. schieten ons te binnen. In het bijzonder wil ik de figuur van Jan de Lichte aanhalen.

In mijn notaboekje staat dat bovengemelde priester vertelde dat zijn moeder-zaliger hem dikwijls verhaalde hoe haar onkel, de capucien, Jan de Lichte bijgestaan heeft als deze laatste te Aalst op de grote markt geradbraakt werd.

God alleen weet, welke woorden gesproken werden tussen de capucien en Jan de Lichte, in de donkere cel onder de beiaard van de belfortoren te Aalst in de nacht van de twaalfde op de dertiende november 1748 (2).

V.B.
J. VAN EFFELTERRE

G. SIMONS. *Leven en bedrijf van een achttiende-eeuwse misdadiger Jan de Lichte in de geschiedenis en in de volkskunde*. Oostvlaamse Zanten 43 (1968), 26-40 en 15-108, bibl.

W.L. BRAEKMAN. *Over Jan de Lichte en de zijnen*. Ibidem 110-115.

D. LAMARCO. *De bende en Jan de Lichte volgens de processen van 1748*. Jaarboek van de Zottegemse Culturele Kring, 2 (1977-78), 11-64, Vonnissen 1-93.

J. VAN EFFELTERRE. *Jan de Lichte*, Anders, tweemaand. tijdschr. werkgroep voor kunst- en cultuurverspreiding, Zottegem, 4 (1978) nr. 5, 5-6.

Idem. *Bibliografie Jan de Lichte*. Ibidem, nr. 6, 18.

- S. DE FEYTER. *De bende van Jan de Lichte*. Lic. Verhandeling Leuven, 1978-79.
- D. LAMARCO. *Jan de Lichte - slachtoffer van zijn tijd*. Handelingen Zottegems Genootschap v. Geschiedenis I (1983) 117-124.
- Idem. *De bende van Jan de Lichte Een type-voorbeeld van de invloed van het volksboek op de volks-overlevering*. Huldeboek Renaat van der Linden, Brugge, 1984, 97-101.
- W.L. BRAEKMAN. *Het Droevig Treur-Liedeken van Jan de Lichte en zijn beruchte bende*. Oostvl. Zanten 61 (1968), 11-22.
- Idem. *Nieuw licht op Jan de Lichte en de zijnen*. Oostvlaamse Zanten 62 (1969), 203-231
- D. LAMARCO. *Geboortehuis van Jan de Lichte gelokaliseerd*. Handelingen Zottegems Genootschap v. Geschiedenis 4 (1989), 177-179
- W.L. BRAEKMAN. *De zoon van Jan de Lichte. Nieuwe gegevens over de bende*. Toneel. Oostvlaamse Zanten 68 (1993), 101-121.
- J. VAN EFFELTERRE. *De ondervraging en veroordeling van Anna Marie Vanden Dorpe, verloofde van Jan de Lichte te Brugge*. Handelingen Zottegems Genootschap v. Geschiedenis 7 (1995), 149-151.
- W.L. BRAEKMAN. *De Nazarethse bende van Coben den Beer en die van Jan de Lichte*. Oostvlaamse Zanten 71 (1996), 47-55.
- (1) Provinciaal Archief der Belg. Reg. Catal. Relig., p. 185 en 288. Daar is vermeld dat hij Judocus Ringoot heet in de wereld en binnentreedt bij de capucienen op de leeftijd van eenentwintig jaar. Wij houden het blij de verklaring van de familiestamboom.
- (2) Sint-Franciscus en Sint-Antonius-Standaard, 15 (1909) nr. 7, april, 171-172.

De zestienjarige met een bankrekening, een boek en reportage i.v.m. armoede-grens te Aalst

De banken spelen in talrijke omstandigheden een gevaarlijke rol, o.a. voor de knaap, de opsnijder als Jan Kalebas, en voor de minderjarige die zich vergaapt op de aanbiedingen van de postorderbedrijven.

In de stad Aalst leven ongeveer vier- à vijfduizend lieden onder de armoede-grens. In het midden van 1993 komt er een ASF (Aalsters Sociaal Fonds) tot stand.

Tegelijk ongeveer verschijnt de publicatie *Overleven in Aalst* waarin zestien personen onomwonden hun getuigenis afleggen, waaruit blijkt dat het woord 'geluk' voor hen onuitsprekelijk is. Daar branden de catastrofale gevolgen van gokverslaving, o.a. langs het lot van een minderjarige. In dat geval broeit een van de pijnlijke oorzaken van de 'nieuwe armoede'.

Het boek spoort aan om een dialoog met de behoeftigen te voeren. Een reportage van BRTN-journalist Dirk Barrez voor Panorama in 1991 bracht de wagen aan het rollen, zodat de betrokken lieden konden gehoord worden en getuigenis afleggen in naam van de allerarmsten. Naast het boek toont een fragment uit "Bert", een eenmanstoneel van Paul Coppens, de rauwe realiteit van behoeftigen. De opbrengst van de uitgave en de reisvoorstellingsopbrengsten van "Bert" helpen het ASF spijzen.

Info : 053.73.22.38

R.v.d.L.

Een wreed verhaal en tweemaal een toneel

Tien jaar geleden zijn de zuiderburen opgeschud door de dramatische ontsnapping van een twaalfjarige knaap. Zijn moeder hield hem een jaar lang opgesloten in een ingemaakte kast. David, thans bekend als het kind 'du Placard', door het boek *L'Enfant derrière la Porte*, geschreven samen met een psychiater, verhaalt zijn jarenlange mishandeling. (1)

René Verreth bewerkt voor het Mechels Miniatuur Theater het boek *Mama's zijn lief* van Annie Bijnoord voor theater : een assisenproces over kindermishandeling. De bewerking volgt de machteloosheid waarin het zesjarig meisje door een hel gaat, de wreedheid van de moeder, de onverschilligheid van de omgeving. Annie Weerts staat terecht voor moord met voorbedachte rade op haar moeder. Haar advocaat overtuigt haar enkele getuigen in haar voordeel te laten aantreden.

In de slotmonoloog richt Annie W. zich tot het publiek, wijst op de frequentie waarmee kindermishandeling ook heden voorkomt, dat er in de zaal kindermishandelaars kunnen zitten of lieden die de ogen sluiten voor wat rond hen gebeurt. (Opvoeringen MMT maart, april, mei 1993)

Het Fakkeltheater aan de Antwerpse Hoogstraat biedt in februari, maart 1993, langs reis- en schoolvoorstellingen *Smoak* (het slangwoord voor heroïne), een theater dat bestaat uit flarden gesprekken die de auteur, Herman Wolf, een straathoekwerker, zich herinnert met ouders in paniek, met gebruikers die zich verdedigen met de stelling dat ze hun gebruik de baas kunnen : nog een laatste shot. Dan stopt hij. Maar dat kan niet. De auteur wil bewust meer vragen oproepen dan antwoorden verstrekken.

David Bisson, *L'enfant derrière la Porte* of *Het Kind achter de Deur*. OVZ 69 (1994) 240-241, Ego-dokument.

R.v.d.L.

LEVEND VOLKSLEVEN

In nummer 1 van de huidige jaargang, gepubliceerd in het begin van februari, bleek geen plaats meer beschikbaar. Elkeen gaat akkoord dat het nooit te laat is om elkeen hét beste te wensen ! Redactie.

Nieuwjaarswensen in ouden tijd

Ik wens U een jaar
met weinig blijde uren
nooit wens ik U een
waar blijdschap mag geduren.

Ik wens U een nieuw jaar
dat vol droefheid is
nooit wens ik U een dag
die vol van vreugden is.

Verdriet en ongeluk
wens 'k U uit herten teer,
veel voorspoed en geluk
wens ik U nimmermeer.

Ik wens, gij gingt den wege
van de verdoemenis
en schriktet voor den wege
die goed en zalig is.

'k Wens dat men in uw huis
zou vechten, vloeken, zweren
en in uw leven nooit
zoudt doen naar Gods begeren.

'k Wens dat de gramschap Gods
zij heel tot U ontsteken
en dat de liefde Gods
van U zij afgeweken.

Gezondheid aan het lijf
en zal ik U niet wensen
maar altijd ziek te zijn
dat wens ik alle mensen.

'k En wil niet dat gij zoudt
bevrijd zijn van de nood,
maar 'k wens dat gij zoudt
sterven een wrede dood.

'k Wens dat gij met uw vrouw
zoudt twisten alle dagen
en in uw leven nooit
zoudt doen naar Gods behagen.

't Zijn mijn gedachten niet
bevrijd te zijn van pijn,
ik wens U voor het laatst
dat gij verdoemd zoudt zijn.

Deze nieuwjaarswens is een dichtelijke acrobatie die in 1801 werd neergeschreven door Emmanuel Scheers van Meulebeke. De spelling werd wat gemoderniseerd om de inhoud van 's dichters wensen nog duidelijker te maken.

Maar... als de zoete wensen je niet mochten bevallen, lees dan eens per stroofje de verzen in de volgende orde: 1, 4, 3, 2, !!

Louis DE WILDE, Hamme.

Graffiti te Mechelen

De muren van het autobuswachthuisje aan het station te Mechelen worden door sommige scholieren gebruikt om hun allerdiepste ontboezemingen op aan te brengen. De meeste van deze graffiti blinken niet uit in originaliteit maar eentje getuigt toch wel van een visionaire inspiratie. Ik noteerde ze op 15 maart 1996. Wegens de Angelsaksische gerichtheid van onze jeugd is het niet verwonderlijk dat de schrijfster - we veronderstellen een jong meisje - de Engelse taal uitverkoos om haar boodschap te verkondigen. Met zwarte viltstift werd op een gele achtergrond geschreven :

No boys
no sex
no children
no school
no teachers
no homework
no problems

Zo eenvoudig is dat.

Mechelen
Gaston Van Bulck

Raar maar waar

<p>Overige soorten uit het Hoegaards bierparadijs ingeschreven in het bierregister :</p> <div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: flex-start; margin-top: 10px;"> <div style="text-align: center; width: 20%;"> <p>Oud Hoegaards Bier Biere-Blanche ALCOHOL 5°</p> </div> <div style="width: 75%;"> <p>Sedert : 1445 Kenmerken : bleek, niet helder, licht, zoet-zuur, weinig gehopt</p> </div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: flex-start; margin-top: 10px;"> <div style="text-align: center; width: 20%;"> <p>TRAPPISTEN ABOU ST BENEDEICT ALCOHOL 6.5°</p> </div> <div style="width: 75%;"> <p>Sedert : 1968 Kenmerken : Donder rood, volle smaak, aangenaam, bitter aromatisch</p> </div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: flex-start; margin-top: 10px;"> <div style="text-align: center; width: 20%;"> <p>HOEGAARDEN 1961 - 1984 ALCOHOL 7.5°</p> </div> <div style="width: 75%;"> <p>Sedert : 1969 Kenmerken : fruitige smaak, licht zoet, zeer fijn gehopt</p> </div> </div>	<p>BIERKONINKRIJK HOEGAARDEN</p> <p>IDENTITEITSKAART VAN BIERDRINKER</p> <p>GELDEND ALS BEWIJS VAN INSCHRIJVING IN HET BIERDRINKERSREGISTER</p> <p>UITGEREIKTTE</p> <p>.....</p> <p>Opmiedere vervalsing van onderbavige kaart staat levenslang verbod om nog bier te drinken</p>
--	---

<p>Naam <u>DE VERBODEN VRUCHT</u></p> <p>Kleur <u>Donker rood</u></p> <p>Sterkte <u>Zeer zwaar 8°</u></p> <p>Eigenschap <u>Goedgehopt, aromatische</u> <u>perfekte verhoudingen : zoet,</u> <u>bitter</u></p> <p>Geboren te <u>Hoegaarden</u> op <u>4 november 1982</u></p> <p>Beroep <u>Brengt de drinker in ge-</u> <u>lukzalige stemming</u></p> <p>.....</p> <div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center; margin-top: 10px;"> <div style="font-size: 8px;"> <p>Bierspaarkas</p> <p>Rekening nr. ....</p> <p>Handtekening van houder,</p> </div> </div>	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <th colspan="4" style="text-align: center; font-size: 8px;">ACHTEREENVOLGENDE VERBLIJFPLAATSEN WANNEER DRAGER OP ZWIER GAAT</th> </tr> <tr> <th style="width: 25%;">GEMEENTE</th> <th style="width: 25%;">CAFE</th> <th style="width: 25%;">UUR</th> <th style="width: 25%;">TEL</th> </tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> </table> <p style="font-size: 8px; text-align: center; margin-top: 5px;">BLOEDGROEP : ONMOGELIJK TE BEPALEN NA HET ; PROEVEN VAN DE 4 SOORTEN HOEGAARDS BIER</p> <p style="font-size: 8px; text-align: center; margin-top: 5px;">TWEDE VERBLIJFPLAATS: overal waar Hoegaards bier te drinken valt</p>	ACHTEREENVOLGENDE VERBLIJFPLAATSEN WANNEER DRAGER OP ZWIER GAAT				GEMEENTE	CAFE	UUR	TEL																																
ACHTEREENVOLGENDE VERBLIJFPLAATSEN WANNEER DRAGER OP ZWIER GAAT																																									
GEMEENTE	CAFE	UUR	TEL																																						

Welke lezer(es) bezorgt nog dergelijke identiteitskaart ?

Ninove - Wortelverbranding als extraatje bij carnaval

In het kader van carnaval spant elke carnavalvereniging zich in om meest succes te behalen, elk jaar anders en beter.

De Skramoeillekrabbers ontlenen hun naam aan de stoomtram. Aan de Denderkaai bevond zich een waterhuisje, waar de stoomtram zich keerde, water pompte en de asse loste. In die asse of "skrameoeille" krabten arme lieden op zoek naar bruikbare kolenresten. Het woord wijst in een ongunstige klank naar gepeupel, schavuiten, rapalje.

De Skramoeillekrabbers die kunnen groot gaan op de titel "keizerlijke" brengen op het dinsdaggebeuren van carnaval een nieuw punt in 1996 : de Wortelverbranding.

De verbranding oogst alom bijval, zo o.a. voor de kerstbomen. De asse van de verbrande reuzepeen bracht de naam van de groep die naaste jaar voor de wortel moet zorgen.

G. Standaert.

(cartoon Rufijn De Decker)

Nieuwkerken - Sint-Niklaas. De twee reuzen in het nieuwe heemkundig museum.

Op paaszaterdag, op Pasen en paasmaandag bezoeken talrijke inwoners het nieuwe heemkundig museum, dat Daniël Grumiau en medewerkers in drie lokalen van de gemeenteschool inpalmt met indrukwekkend materiaal uit de landbouw- en huisnijverheden, met een klompenmakerij, de vlasbewerking, een smidse, een schrijnwerkerij, een klee- en schoenmakerij, een kapperszaak. Het "socio-culturele" verleden praat er ook. De twee Nieuwkerkense reuzen, Leon de sjampetter en Fie Kapel, pronken er ook. Dat feit verdient aandacht, want over het algemeen krijgen de reuzen weinig kans door hun grootte en omvang in een museum plaats te krijgen.

A. Vdv.

Reuzenjubiläum in Asse en luisterrijke praal CD, speciaal bier en plakkaat

De reuzen van de wijk Asbeek, Manse en Kalle, samen met hun zoon Susken, bereiken een jubileum van zestig. Op die basis beschouwen kenners hen bij de oudste reuzen van Vlaanderen, bij manier van spreken, want sommige zijn heel wat ouder. Het drietal is wellicht niet zo denderend gekend in eigen gemeente, maar tijdens de stoeten dichtbij en ver zijn ze graag geziene gasten.

De bewoners van de wijk stellen het op prijs het zestigste jaar waardig te vieren. De luister van het verleden triomfeert in een tentoonstelling. De onthulling van een jubileumplakkaat laat jaartallen glanzen. Een Reuzen-CD verheugt jong en oud en fijnproevers roemen op een specifieke glorie: een nieuw Reuzenbierbrouwsel.

(Goedag Asse. Weekblad jg. 6, nr. van 14 maart 1996, met het nieuws: St(r)eken uit de Streek)

J.V.H.

Lichtvaardige Beschuldiging van Toverij te Aalst zwaar bestraft (1590)

De weduwe van Jacob Van den Bossche werd er in 1590 te Aalst door de echtgenote van een zekere Hector De Witte van beschuldigd het kind van deze laatste betoverd te hebben. Ze was bovendien niet aan haar proefstuk vermits ze - naar de beweringen van vrouw De Witte - ook reeds te voren een zekere Ferre Van den Merssche betoverd had.

Daar de weduwe echter terecht van mening is dat "elck imcombeert (1) boven alle goeden ende schatten der weerelt, te conserveeren syne goeden name", brengt ze de zaak voor de schepenenbank te Aalst en vraagt dat deze op leugens berustende ondermijning van haar goede naam voorbeeldig gestraft zou worden.

We laten het stuk voor zichzelf spreken (2) :

... vertoocht in alder reverentie Catharina vander Steene, weeve van Jacob vanden bossche fs Seygers, hoe dat sy suppliantie (3) gesproken) altoos geweest is van goeden naem, fame & conversatie, sonder neunt (4) eenighe faute gecommiteert thebben meriteerende supplicie (5). Ende hoewel naer rechte niemant gepermitteert noch geoorloft en es dierghelycke personen, as sy suppliantie, te iniurieren, dese nochtans niet jeghenstaende, doende ter contrarien, de huysvrouwe van hector de witte heeft haer vervoordert, jeghens de directe waerheyt, wel insolente(6) ende indiscretelyck, ten aenhooren van veel & diversche personen ... te profereeren(7) ende haer suppliantie naer te seggen, dat sy hadde betoovert haer kint ghelyck sy insgheylcx hadde gedaen aen persooone van ferre vanden merssche; ende gemerct elck incombeert boven alle goeden ende schatten der weerelt te conserveeren synen goeden name ende fame, soo en heeft dienvolghende de remonstrante gheensins willen admetteeren zouden deraf thebben condigne(8) reparatie...

De burgemeester en schepenen van de stad stonden daar blijkbaar achter en waren dan ook niet mals in hun vonnis :

.... sal worden gecondempneert alhier op eenen ordinairen dingdag in gebannen vierschare te compareeren in haer lywaet, ongegort ende bervoets, vallende op beede haer knien, met een cerse (9) in haer hant van zes pont was, biddende godt van hemelryck & wt den name van justicie, metgaders partye geinteresseerde, vergeffnisse, segghende hooghe ende overluyt dat zy de selve iniurieuse woorden met quader causen vander suppliantie heeft geprofereert ende dat sy vanden remonstrante niet anders en weet dan met duecht ende eere te spreken, draghende vandaer de selve torse (10) tusschen twee officiers binnen de collegiale kercke van Ste martens deser stede, latende aldaer de selve totten dienste van het H. Sacramente.

Verder wordt de beschuldigde van lastertaal ook nog veroordeeld om een geldboete te betalen:

Sal bet voorts (11) de selve gecondemneert worden inde amende (12) van hondert carolus guldens, deen heelft vandien te betalen tot profyte vande voors. kerkcke van Ste Mertens, ende dander heelft ten behouue van tclooster vande carmelieten...

Toverij was een ernstige zaak. Werd men schuldig bevonden dan bekocht men het in de regel met zijn leven. Het was dan ook een beschuldiging die men niet lichtvaardig in de mond nam. Het pleit voor de Aalsterse schepenen dat ze dergelijke aantijgingen, zonder enig bewijs, streng beteugelden.

W.L. BRAEKMAN

VOETNOTEN:

- (1) *incombeert* : cf. Fr. *Incomber*, verplicht zijn.
- (2) RA Ronse, *Kasselrij Aalst*, nr. 1899.
- (3) *jactantie* : ijdelheid, opschepperij.
- (4) *neunt* : nooit.
- (5) *supplicie* : bestraffing.
- (6) *insolente* : brutaal, vrank.
- (7) *profereeren* : verkondigen.
- (8) *condigne* : goede, passende.
- (9) *cerse* : kaars.
- (10) *torse* : toorts, d.i. hier de waskaars.
- (11) *bet voorts* : verder nog.
- (12) *amende* : Fr. amende, boete.

TENTOONSTELLING
GENTSE VOLKSPRENTEN

17de - 20ste eeuw

met 36 originele houtblokken

in het

Museum voor Volkskunde

Kraanlei 65 - 9000 Gent

20 juli - 1 december 1996

Een uitzonderlijke overzicht van Gentse volksprenten uit het Fonds Vanderhaeghen op basis van de verzamelingen van het museum zelf en van Frans Van Bost.

KONINKLIJKE BOND DER OOSTVLAAMSE VOLKSKUNDIGEN

Vereniging zonder winstoogmerk - opgericht in 1926
Aangesloten bij de Federatie voor Volkskunde in Vlaanderen
Zetel: Kraanlei 65, B 9000 GENT

ALGEMEEN WERKINGSVERSLAG 1995

1995 bracht voor de Bond wel en wee.

Ons 70-jarig bestaan ging niet onopgemerkt voorbij. De jubileumviering op zaterdag 21 oktober in ons museum voor volkskunde, in aanwezigheid van tal van trouwe leden en prominenten, waaronder de heer burgemeester Frank Beke en bestendig afgevaardigde J.P. van der Meiren, groeide uit tot een gebeurtenis die niet vlug uit onze herinnering zal verdwijnen. Bij deze gelegenheid werd ook ons gekend en gewaardeerd tijdschrift "Oostvlaamse Zanten" op passende manier in de kijker geplaatst. De aanwezigen ontvingen een prachtige documentatiemap. Spijtig genoeg kon onze voorzitter, Renaat van der Linden, wegens ziekte de viering niet bijwonen.

Het leden- en abonnementenbestand blijft stabiel. Onze financiën zijn gezond, dank zij een streng uitgavenbeleid. Aan de inkomstzijde vermelden wij de gewaardeerde steun vanwege de Provincie Oost-Vlaanderen en het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. De subsidie vanwege de stad Gent diende integraal besteed aan de aanwerving en verloning van de beheerder-conservator die de Bond als V.Z.W. in dienst moest nemen. De weerslag van dit alles treft U aan in ons financieel verslag.

De Stad Gent benoemde ook twee stadsafgevaardigden in de Museumcommissie. Aldus worden deze, sinds enkele jaren vacante posten, weer ingenomen. Hopelijk zal dit de wederzijdse contacten in goede zin bevorderen.

Naast onze eigen activiteiten, waarover hieronder uitgebreid wordt gehandeld, willen wij even stilstaan bij het Internationaal Symposium over de Volkskundemusea in de Euregio Maas-Rijn dat van dinsdag 3 tot vrijdag 6 oktober 1995 gehouden werd te Hoepertingen.

Dit symposium werd ingericht door de Federatie voor Volkskunde in Vlaanderen, de koepelorganisatie waarvan ook onze Bond deel uitmaakt. De Bond werkte actief mede aan de voorbereiding ervan en was eveneens betrokken bij de dagelijkse organisatie.

Drie bestuursleden woonden het symposium bij, samen met een uitgelezen schare deelnemers en sprekers uit Vlaanderen, Wallonië, Nederland en Duitsland. Deze gebeurtenis kreeg ruime weerklank in het Vlaams en internationaal volkskundig gebeuren.

Bestuur

De Raad van Bestuur vergaderde minstens elke maand, behalve in juli en augustus. Meerdere vergaderingen werden gewijd aan de bespreking van de maatregelen genomen door de Schepen van Cultuur van de Stad Gent met betrekking tot de voorbereiding van de verzelfstandiging van het Museum voor Volkskunde.

Tijdens de vergaderingen van de Raad van Bestuur kwamen eveneens de redactie van Oostvlaamse Zanten aan bod, de financiën van de Bond, het museumbeleid, het beheer van onze bibliotheek, de organisatie van twee colloquia en de voorbereiding van de 8ste Boekenbeurs in 1996.

Waar sommige thema's vorige jaren in afzonderlijke commissies werden besproken, verkoos het bestuur de bespreking in de Beheerraad wegens het feit dat in de commissies toch steeds dezelfde mensen zitting hebben. In 1996 wordt echter wel werk gemaakt van de samenstelling en de werking van een vernieuwde redactieraad.

Het bestuur doet een warme oproep aan hen die een levendige interesse hebben voor de volkskunde en zich daadwerkelijk willen inzetten door het aanvaarden van een bestuurs- of andere functie in de schoot van de Bond.

Studienamiddagen en Colloquia

Op woensdag 19 april had de 25ste studienamiddag plaats in het Seminarie voor Nederlandse Taalkunde aan de Universiteit Gent.

Het thema "Straatbeelden" werd behandeld door Renaat van der Linden, auteur van het boek "Eigentijdse Straatbeelden", André Vanderveken (redacteur "Toerisme in Oost-Vlaanderen) over "Standbeelden en straatbeelden als weerpiegeling van volkse typen" en Walter De Buck (kunstenaar, zanger, gemeenteraadslid van Gent) over "Het Zuilbeeld ter ere van Karel Waeri".

De 26ste studienamiddag werd gehouden op woensdag, eveneens aan de Universiteit Gent. Spreker was Roger Van Bockstaele, gids G.O.V. en notoir bewoner en kenner van het Gentse "Patershol", die de geschiedenis, de bewoning en het volksleven van het Patershol aan de hand van dia's prachtig wist te schetsen.

Tentoonstelling "Sterke verhalen"

De Bond pakte van 25 maart tot 4 juni 1995 uit met een tentoonstelling "Sterke Verhalen" in ons Museum voor Volkskunde. Aan bod kwamen de moderne sagen en geruchten, hun oorsprong, verspreiding en ... ware toedracht.

In samenhang met deze tentoonstelling werd op 10 mei in de poppenspelzolder een vertelavond gehouden. Patrick Bernauw en Dominique Vanpee boeiden gedurende een 2-tal uur een aandachtig luisterend publiek.

Oostvlaamse Zanten

Ons tijdschrift beleefde zijn 70ste jaargang!

Opnieuw slaagden wij erin onze lezers een rijk gamma aan volkskundige artikels en bijdragen te brengen. De inhoud van deze jaargang, gespreid over 291 bladzijden, behelst zowel de volkskunde in het algemeen, als volksdrachten, zeden en gebruiken, volksgeloof, volksgeneeskunde, volkspoëzie en volksverhaal.

Onze vaste rubrieken *Scripta Manent*, *Levend Volksleven*, *Zoeken en Zanten*, *Volkskundige enquêtes* en *EGO-dokumenten* werden door een ruime lezerskring zeer op prijs gesteld, evenals de *boekbesprekingen*.

Klap op de vuurpijl was echter ons *jubileumnummer*. Dit dubbelnummer was een ware hulde aan de volkskundigen van het eerste uur en de pioniers van de Bond. De bio- en bibliografie van Marcel Daem en de méér dan 40 pagina's tellende bijdrage van onze voorzitter Renaat van der Linden over Gedenk-, Hulde-, Vriendenboek en Liber Amicorum zijn artikels van blijvende waarde. U vindt een inhoudsopgave als bijlage.

Het bestuur dankt bijzonder de vaste en gelegenhedsmedewerkers die met hun degelijke en lezenswaardige artikels aan Oostvlaamse Zanten die rijke verscheidenheid bezorgen waaraan het zijn bekendheid en uitstraling dankt.

Volkskundige enquêtes in Vlaanderen

Over niet minder dan drie belangrijke enquêtes werd verslag uitgebracht in Oostvlaamse Zanten.

Het betreft: "*Oost-Westvlaamse verbroedering gesublimeerd door Chinees diplomaat in Brugge en Gent*" van Hendrik Demarest, "*Hedendaagse volksverering voor de H.Apollonia in Frans-Vlaanderen*" van Hervé Daras en "*De Antwerpsche Sanctjeskring (1932-1951) tussen geliefhebber en wetenschap*" van A.K.L.Thijs.

Federatie voor volkskunde in Vlaanderen

De Bond is met drie bestuursleden, Luc Beyens, Arnold Eloy en Renaat van der Linden, vertegenwoordigd in het bestuur van de Federatie. Luc Beyens, secretaris-penningmeester van de KBOV staat in voor de boekhouding van de federatie.

Voor het bereiken van de basisvoorwaarden inzake de nieuwe subsidiënormen, levert de Bond een voorname bijdrage, namelijk het documentatiecentrum (bibliotheek), het tijdschrift "*Oostvlaamse Zanten*" en de kantlessenreeks ten behoeve van de Kantklub Sint-Katelijne.

De Bond verzorgt in "*Volkskundige Kroniek*" enkele vaste bijdragen, w.o. de aanwinsten van de bibliotheek en de rubriek "Vragen en Antwoorden".

Slotwoord

De Raad van Bestuur van de Koninklijke Bond der Oostvlaamse Volkskundigen dankt de bestuursleden, bescherm- en steunende leden, gewone leden, redactiemedewerkers, leermeesteressen en leden van de kantklub, administratief personeel, adverteerders, vertegenwoordigers van openbare besturen en de media, alsook de ons onbekende belangstellenden en sympathisanten die hebben bijgedragen tot het welslagen van het welgevuld werkjaar 1995 !

Luc Beyens, secretaris-penningmeester

WERKINGSVERSLAG MUSEUM VOOR VOLKSKUNDE

Bezoekersaantal

1992	1993	1994	1995
65.840	61.322	61.045	53.971

Er werden 438 groepsbezoeken genoteerd : 316 schoolgroepen en 122 andere; in 1994 bedroegen deze cijfers respectievelijk 428, 287 en 141.

Een gedeelte van het terugvallen van het individuele bezoekersaantal ligt in het feit dat de bezoekers via Gent-Incoming en de dienst Toerisme ons niet bekend zijn, alsmede de grote warmte tijdens de namiddagen van de Gentse Feesten.

Personeelsbestand

Het jaar 1995 werd inzonderheid gekenmerkt door *personeelsschommelingen*. Per 4 april 1995 werd, via een bijzondere stadstoelage, de heer André Vanhove door de K.B.O.V. aangesteld als Beheerder-Conservator. Door deze aanstelling kwam een einde aan de waarnemende opdracht die de heer Arnold Eloy (Gesco) vervulde, na mutatie op eigen verzoek van de h. Roeland Van de Walle (19 september 1994).

In dezelfde Collegebeslissing (dd. 6 april 1995, nummer 175) werd tevens melding gemaakt van het feit dat gesprekken zouden aangeknoopt worden met de K.B.O.V. m.b.t. de *verzelfstandiging* van het Museum voor Volkskunde. Ondanks aandringen van het bestuur van de K.B.O.V. (brief van 17 mei 1995) en mondelinge vragen van de Beheerder-Conservator, werd naderhand daaromtrent niets meer vernomen vanwege het Stadsbestuur. Het beheer van het museum gebeurde in 1995 dan ook op dezelfde wijze verder zoals voorheen.

Er werd echter wél ingegrepen in het reeds zo beperkt personeelsbestand van het museum. *Verdwenen* of kregen hun opzeg en *zullen over korte tijd verdwijnen*): Inge Macors (Gesco, secretariaatswerk, 1 september 1995), Helga Daelman en Katrien Versyp (Gesco, lay-out, 1 april 1996), Arnold Eloy (Gesco, wetenschappelijk medewerker bibliotheek, 1 september 1996) en Valerie Meillander (wetenschappelijk medewerkster, mutatie per 23 januari 1996), terwijl de enige onderhoudswerkvrouw (Edith De Wilde) sinds eind 1994 met ziekteverlof is en nooit werd vervangen.

Blijven nog over: de beheerder-conservator (André Vanhove) en 1 handlanger (Camiel Gijssels), uitgezonderd 1 klusjesman destijds uit sociale overwegingen tewerkgesteld (Urbain De Man).

Aldus is anno 1995 (en begin 1996) het *personeelsbestand* van het Museum voor Volkskunde te Gent herleid tot 2 *personen*, conform de overeenkomst tussen het Museum voor Folklore en de Stad van 28 september 1931, waarbij art. 4 stipuleert dat "het College in gemeen overleg met de Commissie een stadsbediende zal belasten met het ambt van bewaarder van het Museum en een lokaalbewaarder".

Alsof men de werking van dit bloeiend en druk bezocht museum anno 1995 kan gelijkschakelen met 1931 ! Brieven gericht aan en tussenkomsten bij de Schepen van Cultuur en het Stadsbestuur veranderden niets aan deze rampzalige toestand. *Concreet* betekent dit dat de museumwerking bijna volledig lam wordt gelegd, de werking van de rijke volkskundige bibliotheek in het gedrang komt, en o.a. ook het samenwerkingsakkoord met de Rijksuniversiteit niet meer kan nageleefd worden.

Er werd daaromtrent wel gezocht naar *tijdelijke oplossingen* aan het Gentse O.C.M.W. werden 4 art. 60's gevraagd (en verkregen) om een minimum aan hulp te bieden, n1. 2 onderhoudswerkvrouwen en 2 personen op klerk-niveau (1 ervan werd in het secretariaat tewerkgesteld, 1 helpt mee bij de onderhoudswerkman).

Op te merken valt dat de K.B.O.V. voor deze mensen een geldelijke bijdrage van ongeveer 1.500 frank per maand dient te betalen (= deel van de patronale bijdrage), en dat in het kader van het afgesloten samenwerkingsakkoord tussen het O.C.M.W. en de K.B.O.V. de beheerder-conservator voor de *sociale begeleiding* moet zorgen.

Aldus kan gesteld worden dat het Museum voor Volkskunde te Gent zich ten dele moet recht houden met de hulp van de "armenkamer". Symbolischer kan het niet! Het zwaarste verlies in de nabije toekomst blijft, ondanks voormeld hulpmiddel, nog steeds drievoudig :

- 1- geen personeel meer dat kan instaan voor de uitbouw van een tentoonstelling
- 2- het verdwijnen van de enige museale wetenschappelijke medewerkster, wat een onherstelbare klap betekent voor het museum, zowel intern als extern
- 3- het verdwijnen van de wetenschappelijke medewerker in de bekendste volkskundige bibliotheek van Vlaanderen.

Het is evident dat de normale museumwerking in een dergelijke sfeer van ontslagen in het gedrang komt; desalniettemin verdienen deze personeelsleden alle lof voor de inzet die zij tot de laatste dag hebben betoond of nog aan de dag leggen.

Beleidsplan 1995-2000

Kort na de aanstelling van de nieuwe Beheerder-Conservator (zie rubriek Personeelsbestand) , werd een geactualiseerde Beleidsnota 1995-2000 o.a. aan de pers voorgesteld. In dit beleidsplan (de eerste versie werd goedgekeurd door de Bestuurscommissie op 13 december 1994) kwamen een aantal inhoudelijke, technische en bouwfysische aspecten aan bod, dringend noodzakelijk voor de verdere eigentijdse werking van het museum (zie ook Werkingsverslag 1994).

Was de reactie van de betrokken schepen in de pers aanvankelijk niet erg hoopgevend, dan dient toch vastgesteld dat de essentiële delen ervan opgenomen werden in de Beleidsnota 1995-2000 van betrokken schepen (cfr. Beleidsnota 1995-2000, fase 2 -eindtekst - november 1995), beleidsnota die nadien werd goedgekeurd in de Gemeenteraad.

Met goede wil zou anno 1996 nog een en ander kunnen.

Kleinere ingrepen gebeurden dan wel, meestal op eigen kosten dan. De kapel kreeg na 20 jaar een noodzakelijke schilderbeurt (de firma Lippens sponsorde de

verf), er werden 2 nieuwe tentoonstellingskasten aangekocht, de etalage van het Huis Landsgraave werd volledig opgefrist, er werd nogal wat gerief aangekocht voor de uitbouw van de vaste collecties en de tijdelijke tentoonstellingen, de collectie "Levenscyclus" werd volledig herschilderd en inhoudelijk vernieuwd, het sanitaire blok totaal vernieuwd (medewerking van de Technische Dienst), enz.

Verdere museale werking

Ondanks voormeld gebrek aan personeel konden toch nog enkele andere musea op ons beroep doen wat betreft het *bruikleen*, terwijl ook enkele *schenkingen* genoteerd werden.

Het verder uitwerken van de reserve-ruimten m.b.t. de systematische opstelling van de reserves, nam heel wat tijd in beslag, maar komt in de toekomst in het gedrang door het verdwijnen van de verantwoordelijke wetenschappelijke medewerkster. Dringend dient daaraan op de een of andere wijze verholpen te worden, zodat ook het bruikleen en de contacten met de Gentse Rijksuniversiteit kunnen hersteld worden.

Verder werd de *samenwerking met publiekgerichte activiteiten* waar mogelijk verder gezet, zoals de achtste Geschiedkundige Boekenbeurs voor Vlaanderen (ingericht door de K.B.O.V. met de heer Eloy als coördinator), "Plamuur" (C.J.P.'s open cultuurdag voor jongeren), de Gentse Feesten (poppenspelvertoningen, oude ambachten, aperitief-concerten, volksspelen en avondevenementen), de Patersholfeesten (open deur en rommelmarkt), Kumen v.z.w. (Kunst voor Mentaal gehandicapten), enz.

Tenslotte moet nog het feit vermeld worden dat wonder boven wonder het museum er in slaagde, ondanks de personeelsproblematiek, nog 4 tijdelijke tentoonstellingen te brengen, terwijl de voorbereiding van de tentoonstelling "Knopen en Sluitingen" (begin januari 1996) bijzonder veel voorbereiding en inzet vergde eind 1995 vanwege een beperkte ploeg.

Vier tentoonstellingen dus, nl.:

- 1- *Sterke Verhalen* (moderne sagen en geruchten), van 25 maart tot 4 juni
- 2- *Oscar Bonnevalle*, van 14 juli tot 24 september
- 3- *Traditionele volkskledij uit Turkije*, van 7 oktober tot 12 november
- 4- *Armand Heins*, van 18 november tot 17 december. In samenhang met de eerste tentoonstelling werd op 10 mei een vertelavond gegeven door Patrick Bernauw en Dominique Vanpee. Zowel de tentoonstellingen als de voordrachtavond wisten traditiegetrouw een ruim bezoekersaantal te boeien en kregen lof van pers en publiek.

BESLUITEND mag genotuleerd worden dat 1995 gekenmerkt werd door een *dramatische personeelsproblematiek en vele vraagtekens* wat betreft de houding van het Stadsbestuur m.b.t. dit Museum.

Ook de (lichte) *vermindering van het bezoekersaantal* noopt de Bestuurscommissie tot nadenken. Grootser opgezette tentoonstellingen kunnen

niet meer wegens gebrek aan mensen en financiële middelen. Publicaties, folders en dies meer vergen eveneens grote uitgaven.

Tenslotte dient het Stadsbestuur zich te bezinnen in hoeverre kan tegemoet gekomen worden t.a.v. de realisatie van het "*Beleidsplan 1995-2000*" van de Bestuurscommissie; ook hier is een duidelijke uitspraak meer dan gewenst.

Alleszins en uiteraard is vanuit het museummidden de wil aanwezig tot *gesprek en overleg*. Maar om te praten moet men met twee zijn.

Gent, 6 februari 1996

André VANHOVE, Beheerder-Conservator

WERKINGSVERSLAG KANTKLUB SINT-KATELIJNE

Naast onze wekelijks gehouden kantlessen (Stropkant, Cluny, Russisch en Modern) werd in 1995 gestart met een nieuwe cursus "Vlaanderse".

Elf cursisten hebben zich hiervoor aangeboden en zijn op de goede weg. Het belooft een succes te worden.

Inmiddels zijn verschillende leden onze kantklub gaan vertegenwoordigen naar andere steden, zoals Poperinge voor de "Lady Kant II" dagen, waar acht leerlingen van Sint-Katelijne samen met tweehonderd en negen deelnemers op de Grote Markt deelnamen aan een enorme kloskantles.

Verder gingen drie leden, mevr. Impens en de heer en mevrouw Vandelanotte, naar de kantdagen in Bailleul, alwaar een tentoonstelling en een defilé van met kant versierde klederen plaats vond en waar vooral contacten werden gelegd voor de kantdagen van 1996 waarvoor onze deelname werd gevraagd.

Onze werkgroep, de groep van de specialisten, levert prettige kantstukken. En het mag wel eens vermeld dat ons enig mannelijk kantkloslid de heer Vandelanotte, een "krak" is die de kroon spant.

Verder zullen voor 1996 acht nieuwe leden onze rangen vervoegen in het 1ste jaar stropkant.

De kantleden mevrouw Impens-De Jaegher en juffrouw Pintelon zijn begonnen aan een grondige classificatie en beschrijving van de toch wel belangrijk geworden kantcollectie van het museum. Een monnikenwerk, maar van zeer groot belang voor het behoud van het kantpatrimonium van onze klub en het museum.

Alle leden hebben het in het afgelopen jaar uitstekend gedaan. De naam en faam wordt door hun ijver hooggehouden.

Onze leermeesteressen, mevrouw Impens, juffrouw Pintelon, juffrouw De Smet, juffrouw Goeminne, mevrouw De Brie, mevrouw De Paepe, mevrouw Devrieze en mevrouw De Jaegher, liggen aan de basis van de prestaties van de leden van de kantklub. Hun belangeloze medewerking kan nooit volprezen zijn. Wij danken hen

daarom. En dat deze belangeloze ijver vrucht oplevert bewijst het aanwerven van een nieuwe leermeesteres voor de Cluny, juffrouw Martine Engels.

Tot slot willen we nog het belang aanstippen van onze Katelijntjes, de allerjongsten die de zaterdagmiddag bij juffrouw De Smet hun uiterste best doen.

Wij mogen U in naam van de Raad van Beheer van de Koninklijke Bond der Oostvlaamse Volkskundigen allen danken en succes voor 1996 toewensen.

Gustaaf Weze, voorzitter

WERKINGSVERSLAG BIBLIOTHEEK 1995

Voor de bibliotheek was 1995 een eerder moeilijk jaar. Bibliothecaris Arnold Eloy diende als wnd. conservator de eerste vier maanden alle aandacht te wijden aan de museumwerking en kon pas, na ziekteverlof, in augustus weer aantreden in de bibliotheek, waar de opstelling van de bibliografie van Oostvlaamse Zanten 1961-1995 wachtte. De administratieve bediende Liliane De Hauwere typte daarvoor honderden fiches. Wanneer Renaat vander Linden zijn historisch overzicht voor die periode heeft samengesteld kan een volgend deel in de Nederlandse Volkskundige Bibliografie (XXXVI) in druk. Het boeken- en tijdschriftenbestand (aanwinsten) werd bijgehouden door Liliane de Hauwere, Nicole Creyf zorgde en zorgt voor het recollement (en zo nodig voor de herstelling) van onze 14.000 boeken, terwijl archivaris Frans Van Bost ons grafisch bestand opnieuw ordende en inventariseerde.

In 1995 telde de bibliotheek 245 bezoeken, werden er 236 publicaties ontleend en namen de bezoekers 1950 copies.

Volgende onderwerpen kwamen aan bod bij de diverse opzoekingen: om en rond huwelijksgebruiken, knipkunst, Gentse typen, kaarsen, volkshumor, almanakken, prostitutie, ex-voto's (metalen), eetgewoonten, Gentse broederschappen, markten, vroedvrouwen, porseleinkaarten, snuifdozen, liederen, standbeelden, Gentse plantentuin, oorlogspoppen, opticaprenten, sprookjes, hekserij, Gentse reuzen, nieuwjaarswensen, papiermaken, Juniperus, begrafenisgebruiken, kalligrafie.

De bibliotheek mocht zich terug verheugen in talrijke schenkingen. Het bestuur van de K.B.O.V. dankt hierbij van harte deze milde schenkers, de bezoekers van de bibliotheek om hun belangstelling en het personeel om haar inzet.

Arnold Eloy